

Strategiat saavutusongelman ratkaisemiseen

Kaksi tapaa yhdistää anti-individualismi ja itsetieto

LAURI GREGGILÄ
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Filosofian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

LAURI GREGGILÄ: Strategiat saavutusongelman ratkaisemiseen. Kaksi tapaa yhdistää anti-individualismi ja itsetieto

Pro gradu -tutkielma, 72s.

Filosofia

Huhtikuu 2019

Tutkielma käsittelee anti-individualismin ja itsetiedon yhteensopivuuteen liittyvää ongelmaa. Anti-individualismi on nykyajan filosofiassa suosittu näkemys, jonka mukaan mielentilojen sisällöt määräytyvät osittain yksilön ulkopuolisten seikkojen nojalla. On kuitenkin herännyt kysymys: jos mielentilojen sisältöjä määrittää myös subjektin ympäristö, niin miten subjekti voi tietää mitä ajattelee tutkimatta ympäristöä? Tällaisen saavutusongelman pohjalta voidaan rakentaa niin kutsuttu diskriminaatioargumentti. Argumentin avulla inkompatibilisti voi väittää, etteivät anti-individualismi ja etuoikeutettu pääsy omiin mielentiloihin ole yhteensopivia: jos anti-individualismi hyväksytään, niin on mahdollista, ettei subjekti erota mielentilansa sisältöä sen relevanteista vaihtoehdoista. Inkompatibilistin mukaan tämä tarkoittaisi, ettei subjekti voi tietää mielentilojensa sisältöä *a priori*. Filosofissa on perinteisesti ajateltu, että omia mielentiloja koskeva tieto eroaa muusta tiedosta, eikä yksilöiden tarvitse tarkkailla ympäristöään tietääkseen mitä ajattelevat.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kahta erilaista strategiaa vastata saavutusongelmaan ja diskriminaatioargumenttiin. Tyler Burge esittää omassa vastauksessaan, että vaikka mielentilan sisältö muuttuisi esimerkiksi ympäristöä vaihdettaessa, ja subjekti ei pystyisi erottamaan eri tilanteita toisistaan, niin hän silti tietäisi mitä ajattelee. Burge argumentoi, että meillä voi olla perusitsetietoa, jonka arvostelmat ovat itsensä verifioivia ja joiden episteeminen oikeutus ei riipu ympäristöstä anti-individualismista huolimatta. Jessica Brown taas on esittänyt, että diskriminaatioargumentissa esitetyt vaihtoehdot eivät ole relevantteja vaihtoehtoja, eivätkä ne siksi ole uhka anti-individualismin ja itsetiedon yhteensopivuudelle. Hän argumentoi, että mikäli subjektilla on tunnistamisen kykyyn tai havaintoon perustuva ajatus, niin silloin ei ole sellaista vaihtoehtoista tilannetta, jossa subjektilla olisikin jokin toinen ajatus, jota hän ei pystyisi erottamaan aktuaalisesta ajatuksesta ja joka olisi normaalisti relevantti vaihtoehto.

Strategioita arvioidessa huomataan, että Burgen ja Brownin strategiat puolustavat kompatibilismia varsin erilaisin tavoin. Burgen vastaus kytkeytyy hänen näkemykseensä itsetiedosta, ja se antaa vakuuttavan esimerkin siitä, miten anti-individualistisessa teoriassa subjekti voi tietää mitä ajattelee *a priori*. Toisaalta Burgen esittelemä perusitsetieto soveltuu varsin pieneen osaan itsetietoa, ja Burgen käyttämä strategia hyväksyy, että vaikka subjekti tietäisi mitä ajattelee, hän ei silti pysty erottamaan mielentilojensa sisältöä sen relevantista vaihtoehdosta. Brownin mukaan hänen strategiansa soveltuu myös niille, jotka haluavat pitää kiinni siitä, että tietääkseen mitä ajattelee on kyettävä erottamaan ajatus muista relevanteista vaihtoehdoista. Brownin strategia ei kuitenkaan onnistu täysin vastaamaan inkompatibilismiin, ja lisäksi hän sitoutuu vastauksessaan varsin epätyypillisiin näkemyksiin anti-individualismin suhteen.

Asiasanat: anti-individualismi, itsetieto, saavutusongelma, eksternalismi, etuoikeutettu pääsy, Jessica Brown, Tyler Burge, kompatibilismi

Sisällys

1.	Johdanto	1
1.1	Tutkimusaihe ja käytetty kirjallisuus	4
1.2	Tutkielman rakenne	5
2.	Individualismi ja anti-individualismi	6
2.1	Uusi teoria viittaamisesta ja deskriptivismin kritiikki	6
2.2	Kaksoismaa-ajatuskoe ja semanttinen eksternalismi	9
2.3	Kielestä mieleen: eksternalismi laajenee	11
2.4	Anti-individualistisia teorioita	13
2.4.1	Anti-individualismi ja luonnonlajit	13
2.4.2	Anti-individualismi ja yksilöoliot	14
2.4.3	Sosiaalinen anti-individualismi	15
2.4.4	Viittauksen epäonnistuminen	17
2.5	Anti-individualismin seurauksia	19
3.	Itsetieto ja etuoikeutettu pääsy	20
3.1	Itsetiedon erityislaatuisuus	20
3.2	Episteeminen etuoikeus	23
3.3	Teorioita itsetiedosta	25
4.	Inkompatibilistiset argumentit	28
4.1	Seurausongelma	29
4.2	Saavutusongelma ja diskriminaatioargumentti	30
4.2.1	Hitaan vaihtamisen ajatuskoe	32
4.3	Kompatibilistin vastausvaihtoehdot saavutusongelmaan	33
5.	Tyler Burgen vastaus	38
5.1	Perusitsetieto	38
5.2	Itsetiedon ja havaintotiedon yhtäläisyydet ja erot	39

5.3	Yhteenveto Burgen vastauksesta.....	42
5.4	Kritiikkiä	44
6.	Jessica Brownin vastaus.....	46
6.1	Itsetieto ja luotettavuus.....	46
6.2	Evansin teoria	49
6.3	Brownin vastaus diskriminaatioargumenttiin.....	51
6.3.1	Sosiaalinen anti-individualismi ja kaksoistilanteet	52
6.3.2	Luonnonlajianti-individualismi ja kaksoistilanteet.....	54
6.3.3	Singulaarinen anti-individualismi ja kaksoistilanteet	55
6.3.4	Viittauksen epäonnistuminen.....	56
6.4	Yhteenveto Brownin vastauksesta.....	58
6.5	Kritiikkiä	59
7.	Strategioiden arviointia	62
8.	Lopuksi.....	68
	Kirjallisuus	69

1. Johdanto

On selvää, että fyysinen ympäristömme ja toiset ihmiset vaikuttavat siihen, mitä ajattelemme. Emme elä ”ulkomaailmasta” erillisinä, vaan havaitsemme ja toimimme erilaisissa ympäristöissä, mikä vaikuttaa siihen, mitä uskomuksia meillä on. Voin esimerkiksi kuulla ukkosenjyrinää ja muodostaa uskomuksen, että kohta saattaa sataa vettä. Ympäristön fysikaaliset seikat vaikuttavat kausaalisesti uskomuksiini ja muihin mielentiloihini kuten toiveisiin, pelkoihin ja haluihin. Mielentiloja, joilla on jokin propositionaalinen sisältö, kuten ”ulkona sataa nyt vettä”, kutsutaan propositionaalisiksi asenteiksi. Mielentilojen sisällöt kertovat tai esittävät maailmasta jotain, ja niiden sanotaankin olevan representationaalisia. Mielentilojen propositionaaliset sisällöt viittaavat maailmaan ja väitelauseina tulkittuna niillä on myös totuusarvo – ne ovat siis tosia tai epätosia. Tällaiset mielentilat voidaan jakaa *de re* -tiloihin tai *de dicto* -tiloihin riippuen siitä, koskeeko niiden sisältö termejä vai itse olioita, joihin termeillä pyritään viittaamaan.

Vaikka ympäristö aiheuttaisi yksilölle jonkin mielentilan, ympäristön ilmiöt eivät kuitenkaan välttämättä määrää, mitä sisältöjä mielentiloilla on. Voidaan ajatella, että ympäristöni tapahtumat voivat aiheuttaa sen, että uskon, että ulkona sataa vettä, mutta se, mikä tekee uskomukseni sisällöstä sen mitä se on, ei löydy ympäristöstäni, vaan omista sisäisistä tiloistani. Tässä kysymyksessä niin sanotut individualistit ajattelevat, että vaikka yksilön ulkoinen todellisuus vaikuttaisikin mielentiloihin, jossain mielentilassa olemiselle on epäolennaista se, mikä mielentilan aiheuttaa. Ulkoiset seikat eivät määrää, mikä mielentilan sisältö on, vaan esimerkiksi aivotilat tai suhteet muiden mielentilojen sisältöihin. Esimerkiksi uskomus, joka koskee vesisadetta, ei individualismin mukaan vaadi yksilöltä mitään erityistä suhdetta ulkoiseen ympäristöön, vaan mielentilan propositionaalinen sisältö määräytyy pelkästään yksilön sisäisten tilojen perusteella.

Anti-individualistien mukaan mielentilojen sisällön ja yksilön ulkoisen ympäristön välillä on kuitenkin olemassa läheisempi yhteys. Anti-individualistit ajattelevat, että subjektin propositionaalisten asenteiden sisällöt yksilöityvät osittain ympäristön kautta. Toisin sanoen jotkut mielensisällöt ovat sitä mitä ne ovat osittain yksilön ulkoisten seikkojen johdosta. Anti-individualistien mukaan siis ainakin jotkin mielentilojen sisällöt määräytyvät osittain sen mukaan, millaisessa ympäristössä subjekti elää, toimii ja vuorovaikuttaa.

Anti-individualistisia kantoja voidaan kuvailla sisältöä koskevaksi eksternalismiksi¹ (*content externalism*), ja mielentilojen sisältöjä koskeva eksternalismi on nykyään varsin suosittu kanta (Parent 2017). Sen taustalla on semanttiseksi eksternalismiksi kutsuttu käsitys, jonka mukaan kielellinen merkitys ei määräydy yksinomaan sisäisten tilojen perusteella. Eksternalistit kieltävät siis internalistiset käsitykset, joiden mukaan sisältö määräytyy sisäisten tilojen avulla, ulkoisista relaatiosta riippumatta. Yleisesti eksternalismilla tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan olioon a voidaan liittää ominaisuus P , jos ja vain jos olio a on tietyssä relaatiossa ympäristöönsä. Sitä, onko oliolla a ominaisuus P , ei siis voida päätellä tarkastelematta a :ta suhteessa ulkoisiin olioihin. Voimme siis olla eksternalisteja esimerkiksi ominaisuuden ”olla käärmeen purema” suhteen: vaikka henkilöllä olisi kehossaan käärmeenmyrkkyä ja jostain syystä pohkeessaan kaksi reikää, emme silti sanoisi, että hänellä on käärmeenpurema ilman, että häntä olisi tosiasiallisesti purrut käärme. (Lau & Deutsch 2014.)

Anti-individualistisilla teorioilla saattaa kuitenkin olla monenlaisia epistemologisia seurauksia, ja eräs aiheesta noussut kysymys on liittynyt omien mielentilojen tietämiseen. Filosofissa on perinteisesti ajateltu, että voimme tietää sen, mitä ajattelemme, jollain tavalla välittömämmin kuin sen, mitä muut ihmiset ajattelevat. Omia mielensisältöjä koskeva tieto saattaa myös ainakin intuitiivisesti vaikuttaa jollain tavalla varmemmalta kuin tieto fysikaalisesta ympäristöstä. Tällaiset ajatukset ovat olleet olennaisessa roolissa jo ainakin Descartesilla, ja *Filosofian periaatteissa* hän toteaaakin:

”Kun tutkimme mitä olemme me, jotka oletamme kaiken meistä erillisen olevan epätodellista, näemme selkeästi, ettei meidän luontoomme liity mitään ulottuvuutta, muotoa tai liikettä, eikä muutakaan sellaista aineellisuuteen kuuluvaa, vaan ainoastaan ajattelua, joka siis käsitetään aikaisemmin ja varmemmin kuin mikään aineellinen asia. Sen näet havaitsemme jo nyt, mutta toisia epäilemme vielä.” (*Filosofian periaatteet*, Ensimmäinen osa, luku VIII.)

Onkin ajateltu, että omat ajatuksemme ovat saatavillamme ikään kuin nojatuolista käsin: tiedän mitä ajattelen ilman, että minun täytyy nousta nojatuolistani tarkastelemaan, miten maailma makaa. Itsetuntemuksen merkitystä korostetaan monenlaisissa filosofisissakin yhteyksissä, mutta omia mielentiloja koskevan tiedon, itsetiedon (*self-knowledge*), on usein ajateltu olevan helposti

¹ Sisältöä koskevaa eksternalismia ei kannata sekoittaa episteemiseen eksternalismiin, joka liittyy uskomusten oikeutukseen.

saatavilla². Meillä on ehkä jonkinlainen etuoikeutettu pääsy (*privileged access*) omiin mielentiloihimme; voidaan ajatella, että osa itsetiedosta on apriorista, millä tässä yhteydessä tarkoitetaan, ettei sitä tarvitse oikeuttaa empiirisesti. Voin siis esimerkiksi tietää *a priori*, että ajattelen, että ulkona sataa vettä, jolloin minulla on itsetietoa mielentilojeni propositionaalisesta sisällöstä.

Mutta jos anti-individualismi hyväksytään ja mielentilojemme sisältöjä määrittää siis myös ympäristö, niin miten voimme tietää *a priori*, mitä ajatuksemme todella koskevat? Huomataan, että näin muotoiltuna perinteinen näkemys itsetiedosta on jonkinlaisessa jännitteessä anti-individualismin kanssa. Miten minulla voi olla *a priori* tietoa mielentilojeni sisällöstä, jos mielentilojeni sisällöt määräytyvät osittain ulkoisten seikkojen kautta? Miten voin siis tietää nojatuolista käsin, mitä ajattelen, jos ajatusteni sisältö riippuu fysikaalisesta ympäristöstäni? Jo varhain anti-individualismin suhteen onkin kysytty, onko se yhteensopiva sen kanssa, mitä itsetiedosta on aiemmin ajateltu. Onko anti-individualismi siis yhteensopiva etuoikeutetun pääsyn kanssa?

Kompatibilisen kannan mukaan anti-individualismi ja etuoikeutettu pääsy ovat yhteensopivia näkemyksiä, kun taas inkompatibilistit ovat argumentoineet, että anti-individualismi on ristiriidassa etuoikeutetun pääsyn ajatuksen kanssa. Monesti yhteensopimattomuuden on ajateltu olevan ongelma erityisesti anti-individualismin uskottavuudelle (Parent 2017). Inkompatibilistiset argumentit voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin. Ensinnäkin on pyritty osoittamaan, että anti-individualismi ja ajatus etuoikeutetusta pääsystä omiin mielentiloihin johtavat yhdessä absurdeihin seurauksiin. Yksinkertaisesti muotoiltuna ongelma voitaisiin muotoilla niin, että jos meillä on *a priori* tietoa mielensisällöistä, jotka määräytyvät osittain fysikaalisen ympäristön kautta, niin silloin voisimme päätellä *a priori* jotain fysikaalisesta ympäristöstä, mikä on absurdia. Tämänkaltaiset reduktioargumentit liittyvät ongelmaan, jota Martin Daviesiä (2000) seuraten on kutsuttu seurausongelmaksi (*consequence problem*). Toiseksi on esitetty, että anti-individualismin hyväksyminen uhkaa mahdollisuutta saavuttaa itsetietoa. Tätä on kirjallisuudessa kutsuttu saavutusongelmaksi (*achievement problem*). Tässä pro gradu -tutkielmassa keskityn erityisesti kompatibilistisiin yrityksiin vastata saavutusongelman nostamaan kysymykseen: miten apriorista

² Itsetieto (*self-knowledge*) tulee tässä erottaa itsetuntemuksesta, sillä itsetiedon katsotaan olevan nimenomaan tietoa mielentilojen sisällöistä, kun taas itsetuntemuksella saatetaan viitata omien taipumusten, kykyjen tai ominaisuuksien tuntemiseen.

itsetietoa voi saavuttaa, mikäli mielentilojemme sisällöt määräytyvät osittain ulkoisten seikkojen avulla?

1.1 Tutkimusaihe ja käytetty kirjallisuus

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen kahta erilaista strategiaa vastata saavutusongelmaan. Inkompatibilisti voi vastustaa anti-individualismia ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopivuutta niin kutsuttua diskriminaatioargumenttia käyttäen. Argumentin mukaan subjekti ei voi saavuttaa tietoa mielentilojensa sisällöistä, sillä hän ei pysty erottamaan erilaisia vaihtoehtoja toisistaan. Esittämällä vasta-argumentin diskriminaatioargumenttiin ja selittämällä, miten subjekti voi saavuttaa *a priori* tietoa osittain ulkoisten seikkojen määrittämistä ajatusten sisällöistä, kompatibilismi voi siis vastata saavutusongelmaan. Tähän voidaan käyttää erilaisia argumentatiivisia strategioita, mutta on hyvä huomata, että kompatibilistin vasta-argumentti voi olla epäonnistunut, vaikka strategia olisikin toimiva. Sen sijaan että tarkastelisin monia eri kompatibilistisiä vastauksia keskitynkin tutkielmassani erilaisiin strategioihin. Toisaalta vastausten seikkaperäinen tarkastelu on jossain määrin välttämätöntä, jotta nähtäisiin mihin strategiat johtavat ja mihin niissä sitoudutaan.

Erään varhaisen kompatibilistisen vastauksen saavutusongelmaan on antanut Tyler Burge artikkelissaan ”Individualism and Self-Knowledge” (1998). Vastauksessaan hän vetoaa siihen, että subjektilla voi olla omia mielentiloja koskevia itsensä verifioivia arvostelmia, joiden totuus ei riipu muutoksista ulkoisessa ympäristössä, ja tällä tavoin voimme saavuttaa tietoa mielentilojemme sisällöistä – anti-individualismista huolimatta. Jessica Brown on esittänyt teoksessaan *Anti-Individualism and Knowledge* (2004) toisenlaisen vastauksen, jossa hän argumentoi, että Burgen vastaus on riittämätön, ja ehdottaa uudenlaista strategiaa vastata saavutusongelmaan. Brownin mukaan hänen ehdottamansa strategia pystyy vastaamaan paremmin diskriminaatioargumenttiin.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen siis erityisesti Brownin ja Burgen strategioita, joita he käyttävät saavutusongelmaan liittyviin inkompatibilistisiin argumentteihin vastaamiseen. Työssäni esittelen, millainen on perinteinen, ”burgelainen strategia” vastata saavutusongelmaan ja millainen on Brownin strategia. Arvioin molempien strategioiden rajoitteita ja sitä, onko Brownin oma strategia toimivampi kuin Burgen strategia. Huomataan, että Burgen strategiassa joudutaan sitoutumaan monenlaisiin näkemyksiin itsetiedosta, mutta se antaa varsin vakuuttavan esimerkin siitä, miten anti-individualistisessa teoriassa subjekti voi tietää *a priori* mitä ajattelee. Toisaalta Burgen esittelemä perusitsetieto soveltuu vain pieneen osaan itsetietoa, ja Burgen strategiassa hyväksytään, että vaikka

subjekti tietäisi mitä ajattelee, hän ei silti pysty erottamaan mielentilojensa sisältöä sen relevantista vaihtoehdosta. Brownin strategia taas soveltuu myös niille, jotka haluavat pitää kiinni siitä, että tietääkseen mitä ajattelee on kyettävä erottamaan ajatus muista relevanteista vaihtoehdoista. Brown joutuu kuitenkin tekemään myönnytyksiä, jotka antavat jokseenkin periksi inkompatibilismille. Lisäksi hän sitoutuu vastauksessaan anti-individualistisiin näkemyksiin, jotka poikkeavat varsin paljon siitä, mistä anti-individualismissa yleensä on kyse.

Edellä mainittujen lähteiden lisäksi muita keskeisiä näkökulmia on käsitelty esimerkiksi teoksessa *Externalism and Self-Knowledge* (Ludlow & Martin 1998), josta löytyvät Burgen keskeiset aiheeseen liittyvät artikkelit ja vasta-argumentteja niille. Lisäksi artikkelikokoelmat *Knowing Our Own Minds* (Wright, Smith & Macdonald 1998) ja *Privileged Access* (Gertler 2003) sisältävät monia itsetiedon eri näkökulmia käsitteleviä artikkeleita. Anti-individualismia ja eksternalismia taas käsitellään kattavasti Jesper Kallestrupin teoksessa *Semantic Externalism* (2012). Merkittävän yhteenvedon aiheeseen liittyvästä argumentaatiosta on esittänyt myös Jessica Brown teoksessaan *Anti-Individualism and Self-Knowledge* (2004), jossa hän esittää myös oman vastauksensa anti-individualismia ja itsetietoa koskeviin kysymyksiin. Brownin vastausta arvioidaan varsin kriittisesti Sanford Goldbergin artikkelissa ”Brown on Self-Knowledge and Discriminability” (Goldberg 2006), jonka huomioita olen hyödyntänyt tutkielmassani. Lisäksi olen käyttänyt *Stanford Encyclopedia of Philosophy* -verkkosivustolta löytyviä artikkeleita ”Externalism about Mental Content” (Lau & Deutsch 2014), ”Self-Knowledge” (Gertler 2015) ja ”Externalism and Self-Knowledge” (Parent 2017).

1.2 Tutkielman rakenne

Aloitan tutkielmani esittelemällä ensin anti-individualismin taustaa ja siihen liittyviä keskeisiä ajatuskokeita. Luvussa 2.1 esittelen, millaisessa yhteydessä eksternalismi alkoi saavuttamaan suosiota, ja miten semanttisesta eksternalismista päädyttiin mielentiloja koskevaan eksternalismiin ja anti-individualismiin. Esittelen Kaksoismaa-ajatuskokeen ja tapoja määritellä anti-individualismi ja individualismi. Luvussa 2.2 esittelen myös erilaisia anti-individualistisia teorioita ja tarkastelen, miten anti-individualisti voi vastata kysymyksiin viittauksen epäonnistumisesta.

Luvussa 3 siirryn tarkastelemaan itsetietoa ja etuoikeutettua pääsyä. Itsetiedon on perinteisesti ajateltu olevan jotenkin erityislaatuista muihin tiedonlajeihin verrattuna, ja luvussa 3.2 esittelen

erilaisia itsetietoon liitettyjä episteemisiä ominaisuuksia. Esittelen myös joitain teorioita, jotka pyrkivät selittämään, miten tietoa omista mielentiloista saavutetaan.

Seuraavaksi esittelen luvussa 4 tutkielman aiheeseen keskeisesti liittyvät inkompatibilistiset argumentit. Esittelen lyhyesti seurausongelmaan liittyvän reduktioargumentin, jonka jälkeen luvussa 4.2 syvennyn saavutusongelmaan ja siihen liittyvään diskriminaatioargumenttiin. Esittelen myös niin sanotun hitaan vaihdon ajatuskokeen. Tämän jälkeen tarkastelen luvussa 4.3, miten kompatibilisti voi lähestyä saavutusongelmaa ja diskriminaatioargumenttia.

Luvussa 5 tarkastelen Tyler Burgen vastausta siihen, miten anti-individualisti voi saavuttaa itsetietoa *a priori*. Esittelen Burgen ajatuksia perusitsetiedosta ja hänen näkemyksensä itsetiedon ja havaintotiedon eroista ja miten tämä liittyy anti-individualismiin. Luvun lopussa esittelen myös Paul Boghossianin esittämää kritiikkiä Burgen kompatibilistista vastausta kohtaan. Luvussa 6 käsittelen taas Jessica Brownin tapaa vastata saavutusongelmaan ja diskriminaatioargumenttiin. Erittelen syitä, miksi Brown ajattelee, että Burgen vastaus on riittämätön, ja mikä on Brownin argumentti sille, että anti-individualismi ei uhkaa subjektin mahdollisuutta saavuttaa itsetietoa. Esittelen myös Sanford Goldbergin esittämää kritiikkiä Brownin näkemyksille Burgen vastauksen riittämättömyydestä.

Tutkielman luvussa 7 tarkastelen vielä, miten Burgen ja Brownin vastausten strategiat eroavat toisistaan ja millaisiin filosofisiin näkemyksiin esimerkiksi itsetiedosta he sitoutuvat. Arvioin myös strategioiden vahvuuksia ja heikkouksia, ja sitä, miten kompatibilistinen Brownin vastaus lopulta on ja millaiseen anti-individualismiin se sitoutuu.

2. Individualismi ja anti-individualismi

2.1 Uusi teoria viittaamisesta ja deskriptivismin kritiikki

1970-luvulla alkoivat uudenlaiset käsitykset viittaamisesta saada suosiota kielifilosofiassa. Anti-individualismin taustalla oleva, eräänlainen ”eksternalistinen vallankumous” sai alkunsa, kun erityisesti Saul Kripke (1980) ja Hilary Putnam (1975) kritisoivat aiempia teorioita merkityksestä ja viittaamisesta. He ehdottivat ratkaisevasti toisenlaista lähestymistapaa, jossa viittaaminen määräytyi muidenkin kuin yksilön sisäisten tilojen perusteella.

Aiempien teorioiden argumentoitiin olevan ongelmissa erityisesti erisnimien ja luonnonlajitermien suhteen. Esimerkiksi Kripke tarkasteli luentoihinsa perustuvassa teoksessaan *Naming and Necessity* (1980) erisnimien ja luonnonlajitermien viittausta erilaisissa mahdollisissa maailmoissa ja erotti metafyyssisen mahdollisuuden ja välttämättömyyden käsitteinä *a priorista* ja *a posteriorista*. Hän esitti, että niin kutsuttu deskriptiivinen teoria erisnimien viittauksesta johtaa monenlaisiin ongelmiin.

Deskriptiivisessä teoriassa tai deskriptivismissä erisnimen merkitys samaistetaan johonkin kuvaukseen sen viittaaman kohteen ominaisuuksista. Deskriptivismiin mukaan kuvaukset siis antavat erisnimille merkityksen ja siten määräävät niiden viittauskohteet. Kripken mukaan esimerkiksi Frege ajatteli, että ymmärtäessään erisnimen merkityksen puhuja tavoittaa sen abstraktin mielen (*Sinn*) ja tämän avulla kykenee viittaamaan maailmassa olevaan olioön – erisnimen viittauksen kohteeseen (*Bedeutung*)³. Russell taas esitti, että erisnimet ovat niin kutsuttuja määrättyjä kuvauksia, jotka viittaavat täsmälleen yhteen olioön (Russell 1905). Erisnimen taustalla onkin siis looginen rakenne ”On olemassa täsmälleen yksi sellainen olio, jolle pätee...”, jossa siis erisnimen merkitys ja viittauksen kohde määräytyy ominaisuuksien kuvauksesta. Kripken mukaan tällainen ”Frege-Russell -näkemys” vaikuttaa lupaavalta, sillä se selittää, miten pystymme määrittämään puhujan käyttämän erisnimen viittauksen kohteen. Hänen mukaansa näkemyksen kritisoijat ovat silti säilyttäneet sen hengen – kritiikistä huolimatta. Esimerkiksi John Searlen ryvästeoriassa erisnimen viittauksen kohde ei määräydy yksittäisen kuvauksen mukaan, vaan jonkin kuvausten ryväksen mukaan. Puhujilla on usein erilaisia näkemyksiä erisnimen kohteesta, eikä taustalla tarvitse olla täysin yhdenmukaiset kuvaukset, jotta puhujat viittaavat samaan olioön – riittää, että merkittävä osa kuvauksista on puhujille yhteinen. (Kripke 1980, 30-31.)

Vaikka ryvästeoria eroaa yksinkertaisemmista teorioista, se perustuu kuitenkin ajatukseen, että viime kädessä kuvaukset jollain tavalla määräävät viittauksen kohteen. Kripken (mt., 29) mukaan erisnimien deskriptiivinen teoria on kuitenkin virheellinen. Hänen mukaansa erisnimet ja niitä vastaavat kuvaukset eivät viittaa samoihin olioihin kaikissa mahdollisissa maailmoissa. Esimerkiksi erisnimi ”Aristoteles” ei viittaa samalla tavalla kuin nimeen liitetty kuvaus, sillä lähes kaikki kuvatut ominaisuudet voisivat olla toisinkin. Erisnimet ovat kiinteitä nimeäjiä (*rigid designators*) ja viittaavat siten samoihin olioihin kaikissa mahdollisissa maailmoissa, kun taas kuvaukset viittaavat sisältönsä avulla mihin tahansa olioön, joka täyttää kuvauksen. Erilaisissa mahdollisissa maailmoissa erisnimien

³ Kripke ei tosin välttämättä esittänyt Fregen teoriaa siten, kuin Frege tosiasiaissa ajatteli.

nimeämien olioiden ominaisuudet voivat poiketa ja siten kuvaus ei välttämättä viittaa samaan olioon kuin erisnimi. (Mt., 49.)

Lisäksi deskriptiivisen teorian arvostelijat esittivät, että deskriptiivinen teoria viittaamisesta on virheellinen myös luonnonlajitermien tapauksessa. Kripke mukaan esimerkiksi lause ”kulta on keltainen metalli”, ei ole tosi lause *a priori* – toisin kuin esimerkiksi Kant antaa ymmärtää *Prolegomenassa*. Voidaan kuvitella, että kullan huomattaisiin olevan itse asiassa jonkin muun värinen, vaikkapa jonkinlaisen optisen illuusion ansiosta. Kullan väri ei siis ole apriorinen ominaisuus, ja sama pätee moniin muihinkin sen ominaisuuksiin. Jos käsityksemme kullasta olisi olleet virheellisiä, niin tällöin korjaisimme käsityksiämme kullasta. Emme toteaisi, että kultaa ei ollutkaan olemassa, sillä kuvauksen kaltaista metallia ei ollutkaan olemassa. Syynä tähän on, että sanaa ”kulta” käytetään viittaamaan tiettyyn lajiin tai luokkaan, jonka muut ovat löytäneet ja me, kielen puhujat, viittaamme tuohon lajiin joidenkin tuntomerkkien avustuksella. Osa tuntomerkeistä voi myöhemmin osoittautua virheelliseksi, mutta kaikki ovat kuitenkin koko ajan tarkoittaneet samaa lajia. (Mt., 117–119.)

Meidän ei siis tarvitse osata määritellä kultaa tai tietää sen ominaisuuksista paljoakaan, jotta voimme viitata siihen. Toisin sanoen luonnonlajitermienkään tapauksessa viittauksen kohde ei riipu siitä, millaisia käsityksiä meillä on luonnonlajista ja millaisen kuvauksen liitämme luonnonlajitermiin. Uuden viittaamisen teorian kannattajat hylkäsivät siis deskriptivistisen teorian ja erottivat kysymyksen merkityksestä ja viittauksen määräytymisestä. He kielsivät, että merkityksen ilmaisisi aina jokin kuvaus tai niiden ryväs, jonka nojalla viittaaminen tapahtuu. Sen sijaan esitettiin, että viittauksen kohde määräytyisi joidenkin historiallisten tai kausaalisten seikkojen avulla.

Kripke (mt., 96) esimerkiksi esitti, että erisnimen viittaus voidaan kiinnittää eräänlaisessa ”alkukasteessa”, jonka jälkeen olioon voidaan viitata erisnimellä ilman, että siitä puhuvat tietävät siitä paljoakaan. Olioon voidaan siis liittää jokin erisnimi, joka kulkeutuu kieliyhteisössä eteenpäin jäseneltä jäsenelle, ja siten muutkin voivat myöhemmin viitata olioon. Vaikka ”kasteessa” tarvittaisiinkin jonkinlaista kuvausta siitä, mitä oliota ylipäänsä tarkoitetaan, niin myöhemmin kuvausta ei enää tarvita. Myös luonnonlajitermien viittaus voidaan samankaltaisessa ”alkukasteessa” kiinnittää joko osoittamalla luonnonlajin instansseja tai käyttämällä kuvausta. (Mt. 1980, 135.) Tämän jälkeen luonnonlajiin voidaan viitata luonnonlajitermillä, eikä se enää riipu kuvauksesta, vaan termi viittaa luonnonlajiin historiallisen ketjun kautta.

Puhujan ja luonnonlajin välillä on siis jonkinlainen historiallis-kausaalinen yhteys, joka yhdistää termiä ja sen viittauskohdetta. Hilary Putnamin mukaan puhujat eivät välttämättä edes tiedä, mikä erottaa luonnonlajeja toisistaan. Harva meistä tunnistaa erilaisia alkuaineita tai biologisia lajeja toisistaan, mutta voimme silti viitata niihin spesifisti luonnonlajitermeillä. Meidän ei tarvitse tietää lajien tunnuspiirteitä, mutta pystymme silti viittaamaan luonnonlajeihin, sillä voimme luottaa asiantuntijoihin, jotka tarvittaessa osaisivat tunnistaa luonnonlajin. Putnamin mukaan viittaamisessa vallitsee siis eräänlainen ”kielellinen työnjako”. Kieli toimii siis sosiaalisesti, ja pelkäänsä yksilön ”psykologiset tilat” eivät määrää sen viittauskohdetta, vaan sen kieliyhteisön kokonaistila, johon puhuja kuuluu. (Putnam 1975, 144–146.)

Uudenlaisia viittaamisen teorioita yhdistää se, että spesifioidessaan, mihin ilmaukset viittaavat, teorioissa vedotaan olioihin tai ominaisuuksiin puhujan ulkoisessa ympäristössä. Esimerkiksi sitä, mihin viitataan erisnimellä ”Aristoteles”, ei määrää vain erisnimeen liitetty kuvaus, vaan myös yksilön ulkopuolinen historiallinen ketju, joka erisnimeen liittyy. Ulkoiset oliot tai ominaisuudet ovat relevantissa roolissa ilmaisun käytön historiassa. Puhujan käyttämät termit viittaavat siis todellisuuteen sen johdosta, että hän on osa tätä ketjua, eikä siksi, että hän mielessään liittyy termiin jonkin kuvauksen. Tällä tavoin se, mikä määrää termin viittauksen kohteen on osittain yksilön ulkopuolista (*external*), mikä on semanttisen eksternalismin keskeinen sisältö.

2.2 Kaksoismaa-ajatuskoe ja semanttinen eksternalismi

Artikkelissaan ”The Meaning of ”Meaning”” Putnam (1975) vastusti käsityksiä, joissa termin merkityksen ymmärtäminen pelkistettiin psykologisessa tilassa olemiseksi. Osoittaakseen, etteivät yksilön sisäiset, psykologiset tilat yksikäsitteisesti määrää termien viittauskohteita, Putnam kehitti niin kutsutun Kaksoismaa-ajatuskokeen. Sen peruseriaate on samankaltainen kuin myöhemmissäkin eksternalismia tukevissa argumenteissa: ajatuskokeessa oletetaan kaksi täysin identtistä kielen käyttäjää ja muunnellaan sitten ympäristöä siten, että heidän käyttämiensä termien merkitys vaikuttaa muuttuvan. Koska muunneltavat seikat ovat olleet yksilöiden ulkoisia, päätellään, että merkitystenkin täytyy olla riippuvaisia ulkoisista ominaisuuksista.

Kaksoismaa-ajatuskoe voidaan muotoilla seuraavalla tavalla. Kuvitellaan, että jossain on olemassa planeetta, Kaksoismaa, joka on muuten tarkka kopio Maasta, mutta se, mikä Maassa on vettä, on Kaksoismaassa jotain toista kemiallista yhdistettä. Yhdisteen molekyylikaavasta voidaan käyttää lyhennettä XYZ, ja kutsutaan yhdistettä selvyuden vuoksi kaksoisvedeksi. Kuvitellaan vielä, että

vedellä ja kaksoisvedellä on tavanomaisissa olosuhteissa tismalleen samat ominaisuudet, ja kaksoismaan asukkaat puhuvat siitä ”vetenä”. Kuitenkaan XYZ ei ole samaa ainetta kuin H₂O. Vesi siis vaikuttaa pintapuolisesti täysin samalta kuin kaksoisvesi, mutta on pohjimmiltaan eri ainetta.

Tarkastellaan seuraavaksi Maan asukasta, Oskaria, ja hänen kaksoiskappalettaan Kaksoismaassa, kaksois-Oskaria. Kaksois-Oskari elää kuten Oskarikin, sillä erotuksella, että hän elää Kaksoismaassa, jossa taivaalta sataa kaksoisvettä ja joissa virtaa kaksoisvesi. Oletetaan, että eletään vuotta 1750, jolloin veden kemiallista koostumusta ei vielä tunnettu. Kummallakaan ei siis ole ymmärrystä veden tai kaksoisveden kemiallisesta luonteesta.

Putnamin (mt., 141) mukaan termi ”vesi” tarkoitti vettä Maassa sekä vuonna 1750 että tänä päivänä, eikä se, että nykyään tiedämme veden kemiallisen koostumuksen, muuta tätä. Samoin Kaksoismaassa termi ”vesi” on viittanut eri aikoina kaksoisveteen. Kun Oskari sanoo, että ”vesi on märkää”, niin hän viittaa veteen, ja kun kaksois-Oskari sanoo, että ”vesi on märkää”, hän viittaa kaksoisveteen. Oskarin puhunnos ”vesi on märkää” on tosi, jos ja vain jos vesi on märkää, ja kaksois-Oskarin puhunnos ”vesi on märkää” on tosi, jos ja vain jos kaksoisvesi on märkää. Puhunnosten ilmaisemilla propositiolla on siis erilaiset totuusehdot, sillä toisen totuusarvo riippuu veden eli H₂O:n ominaisuuksista ja toisen totuusarvo riippuu kaksoisveden eli XYZ:n ominaisuuksista. Näin ollen puhunnokset ilmaisevat eri propositiota ja niillä on siis eri merkitys. Oskarin käyttämä termi ”vesi” eroaa siis merkitykseltään kaksois-Oskarin käyttämästä termistä.

Koska kaksoisvesi ja vesi kuitenkin vaikuttavat samanlaisilta, ja koska Oskareilla ei ole kemiallista ymmärrystä kummastakaan aineesta, heidän sisäiset tilansa ovat identtiset. Oskarin ja kaksois-Oskarin ympäristöt vaikuttavat täysin samanlaisilta, joten heidän fenomenaliset tai fysikaaliset tilansa eivät siis voi erota millään tavoin⁴. Molemmilla Oskareilla on siis mielessään samat kuvaukset termille ”vesi”, mutta he selvästikin puhuvat eri asioista: Oskari vedestä ja kaksois-Oskari kaksoisvedestä. Oskareiden käyttämien termien viittauskohteet siis eroavat, vaikka heidän sisäiset tilansa ovat identtiset. Tästä voidaan päätellä, että sisäiset tilat eivät voi määrätä viittauksen kohdetta, vaan se, mihin termi viittaa, riippuu osittain ulkoisista tekijöistä: siitä asuuko puhuja Maassa vai Kaksoismaassa. Jos termin merkitys määrää sen viittauskohteen, niin silloin termien viittauskohteet eivät voi erota toisistaan, elleivät myös niiden merkitykset eroa. Oskareiden käyttämien termien

⁴ Kaksois-Oskarin kehossa on toki veden sijasta kaksoisvettä, mutta tämä ero voidaan jättää huomiotta, sillä se ei ole ajatuskokeen kannalta merkityksellistä. Vastaava ajatuskoe voitaisiin rakentaa jollain toisella aineella, jota kehosta ei löydy.

merkityksetkin eroavat siis toisistaan, sillä aineet, johon termit viittaavat, ovat pohjimmiltaan eri aineita.

Jos Kaksoismaa-ajatuskokeesta hyväksyy edellä kuvatut johtopäätökset, niin hyväksyy semanttisen eksternalismin – ainakin ”veden” kaltaisten luonnonlajitermien suhteen. Tällaisen näkemyksen mukaan luonnonlajitermien suhteen viittauskohteisiin määrää yksilön sisäisten tilojen lisäksi myös ulkoiset seikat, kuten esimerkiksi historiallis-kausallinen ketju yksilön ja luonnonlajin instanssin välillä. Termin merkityksen täytyy määräytyä joidenkin ulkoisten seikkojen suhteen, kuten sen, minkä lajin kanssa puhuja on kausaalisessa yhteydessä. Kun ulkoiset ominaisuudet määrittävät propositionaalista sisältöä, sanotaan että sen sisältö on laajasti määrittynyt tai laaja (*wide*). Muutoin sen voidaan sanoa olevan kapea (*narrow*). Putnamin argumentti vaikuttaisi siis tukevan semanttista eksternalismia ainakin luonnonlajitermien suhteen. (Kallestrup 2012, 63.).

On kuitenkin hyvä huomata, että vaikka deskriptivismiin haastanut uusi viittaamisen teoria tukee eksternalistisia argumentteja, niin semanttinen eksternalismi ei kuitenkaan täysin poissulje deskriptivististä teoriaa. On mahdollista ajatella, että vaikka merkitys määräytyy osittain ulkoisen ympäristön kautta, niin joidenkin sanojen kohdalla voi deskriptivistinen teoria pitää paikkansa. Lisäksi on täsmennettävä, että historiallis-kausallisen ketjun ja termin viittauksen suhde ei ole varsinaisesti kausallinen vaan yksilöivä tai määrittävä. Ulkoiset ominaisuudet eivät siis välttämättä aiheuta sitä, että termit viittaavat johonkin, vaan määrittävät sen mihin termit viittaavat.

2.3 Kielestä mieleen: eksternalismi laajenee

Kaksoismaa-ajatuskoe on herättänyt valtavasti keskustelua ja sen keskeisen ajatuksen voi ulottaa myös vielä pidemmälle. Colin McGinn, Donald Davidson ja Tyler Burge huomasivat jo varhain, että Putnamin alkuperäisen argumentin väite merkitysten propositionaalisen sisällön laajuudesta voidaan muotoilla koskemaan myös mielentilojen sisältöä (Kallestrup 2012, 70). Tämä on varsin luontevaa, sillä monilla mielentiloilla on representationaalinen sisältö ja se, millaisena mieli representoi maailman, riippuu usein ainakin kahdesta seikasta: siitä, mitä asiaa ajatellaan, ja siitä, mitä asiasta ajatellaan. Kummastakin voidaan luontevasti ajatella eksternalistisesti. Esimerkiksi havaintotilassa se, mikä olio havaitaan, määräytyy kausaalisessa suhteessa ympäristöön, ja se, mitä siitä havaitaan, määräytyy osittain yksilölle ulkoisten ominaisuuksien kautta. Samalla tavalla voidaan ajatella monista muistakin mielentiloista: jos ajatuksia ilmaistaan kielellä, niin vaikuttaisi siltä, että

eksternalistinen näkemys ajatuksen sisällöstä on sopiva silloin, kun kielellisen viittauksen näkemys on eksternalistinen. (Goldberg 2015, 3.)

Voidaan olettaa, että representationaalisten mielentilojen sisällöt määräävät mielentilojen sisältöjen totuusehdot. Esimerkiksi Oskarin uskomuksen, että vesi on märkää, propositionaalisen sisällön totuusarvon määrää se, onko vesi tosiasiallisesti märkää. Toisaalta kaksois-Oskarin uskomuksen, että kaksoisvesi on märkää, sisällön totuusarvon määrittää se, onko kaksoisvesi todella märkää. Koska Oskarit ovat edelleen fyysisesti täysin identtisiä, mutta heidän mielentiloillaan on eri totuusehdot, heidän mielensisältöjensä täytyy olla erilaisia. Näyttäisi siis siltä, että jos kielelliset merkitykset ovat laajoja, niin mielensisällötkin ovat laajoja. Edellisen perustelun voi ilmaista myös toisella tavalla: Oskari voi ilmaista uskomuksensa tokaisemalla, että ”vesi on märkää”, ja me voimme kuvailla hänen mielentilaansa *de dicto* toteamalla, että ”Oskari uskoo, että vesi on märkää”. Tällöin ”että”-lauseen ilmaisema *propositio* kiinnittää uskomuksen sisällön. Jos ulkoiset seikat määrittävät propositionaalisen asenteen proposition sisällön, niin ulkoiset seikat määrittävät myös propositionaalisen asenteen. (Kallestrup 2012, 70–71.)

Kun tarkastellaan propositionaalisia asenteita, niin semanttinen eksternalismi laajenee sujuvasti myös mielentilojen sisältöjä koskevaksi eksternalismiksi. Tällaisen kannan mukaan se, mikä yksilön mielentilan sisältö on, riippuu osittain yksilön ulkoisista seikoista. Mielentilojen sisältöä ei siis määritä ainoastaan yksilön sisäiset seikat, vaan jos eksternalisteja uskotaan, niin myös esimerkiksi historiallis-kausaliset ketjut ympäristöön ja kieliyhteisöön. Toisin sanoen se, mitä subjektin ajatukset koskevat, ei riipu ainoastaan subjektin sisäisistä tiloista, vaan ajatusten sisältö määrittyy myös suhteessa ympäristöön.

Koska mielentiloja koskevassa eksternalismissa kielletään, että nimenomaan yksilön sisäiset tilat määräisivät, mitä mielentilat ovat, niin kantaa on kutsuttu myös anti-individualismiksi. Jatkossa viittaankin kantaan lähinnä nimellä anti-individualismi, sillä tätä nimeä käyttävät myös tutkielmassani keskeiset hahmot Tyler Burge ja Jessica Brown. Tarkastellaan vielä seuraavaksi, miten anti-individualismia voisi tarkemmin määritellä, ja mitä erilaisia anti-individualistisia kantoja on muodostettu.

2.4 Anti-individualistisia teorioita

Anti-individualismin ja individualismin väistä eroa voidaan havainnollistaa relationaalisten ja ei-relationaalisten eli intrinsisten ominaisuuksien (*intrinsic properties*) käsitteiden avulla. Jotta jollain oliolla voi olla relationaalinen ominaisuus, niin on oltava olemassa myös muita olioita, joihin ominaisuuden kantaja on jossain relaatioissa. Intrinsiset ominaisuudet taas eivät vaadi muiden olioiden olemassaoloa. Individualistien mukaan subjektien mielentilojen sisällöt yksilöityvät siis täysin subjektin intrinsisten ominaisuuksien kautta. Näin ollen subjektit, jotka ovat intrinsisiltä ominaisuuksiltaan identtiset, ovat myös mielentilojensa sisällöiltään identtiset. Anti-individualistit taas vastustavat tällaista näkemystä argumentoimalla, että kahden subjektin mielentilojen sisällöt voivat erota toisistaan, vaikka he olisivatkin intrinsisiltä ominaisuuksiltaan identtiset. (Brown 2004, 4.)

Tätä mielen sisältöjen ja yksilön intrinsisten ominaisuuksien välistä suhdetta voidaan kuvailla myös päällätulemisen (*supervenience*) avulla: perheen A ominaisuudet päällätulevat B:tä, jos ja vain jos kaksi objektia ei voi erota A-ominaisuksiltaan ilman, että ne eroavat myös B-ominaisuksiltaan. Individualistien mukaan mielentilojen sisällöt ovat päällätulevia intrinsisille ominaisuuksille, minkä anti-individualistit taas kieltävät. (Brown 2004, 4.)

Millainen relaatio yksilöllä tulisi sitten olla ympäristöönsä, jotta sillä voisi olla jotain tiettyjä mielen sisältöjä? Anti-individualisteilla on eriäviä näkemyksiä siitä, mitkä ehdot ovat riittäviä sille, että subjektin ajatuksella on jokin tietty sisältö. Esimerkiksi kausaalisen teorian mukaan subjektilla voi olla vettä koskevia ajatuksia, jos subjektilla on jokin kausaalinen linkki veden kanssa. Toisaalta myös vahvempia ehtoja on esitetty. Esimerkiksi Gareth Evansin (1982) mukaan subjektin tulee tietää, mikä objekti on kyseessä, jotta sillä voi olla sitä koskevia ajatuksia. Jotta voisi siis ajatella vettä, on pystyttävä erottamaan se muista vaihtoehdoista. Lisäksi eri anti-individualistiset teoriat keskittyvät erilaisiin yksilön ulkopuolisiin tekijöihin, jotka määrittävät, mikä mielentila on kyseessä. Esittelen seuraavaksi joitain keskeisimpiä.

2.4.1 Anti-individualismi ja luonnonlajit

Luonnonlajit (*natural kind*) ovat olleet alusta asti anti-individualismia koskevan keskustelun keskiössä. Luonnonlajeja koskevan anti-individualismin mukaan subjektin mielentilojen sisällöt ovat ainakin osittain luonnonlajien yksilöimiä. Toisin sanoen se, mitä ajatuksia meillä on, riippuu ympäristömme luonnonlajeista.

Luonnonlajeilla tarkoitetaan erilaisia luonnollisia lajeja, joilla ajatellaan olevan joitain fundamentaalisia ominaisuuksia, jotka tekevät luonnonlajista sen mitä se on. Jos jokin objekti kuuluu johonkin luonnonlajiin, niin tällöin on siis välttämätöntä, että objektilla on tietyt fundamentaaliset ominaisuudet, ja mikäli objektilla on nämä ominaisuudet, niin se on riittävä ehto sille, että objekti kuuluu luonnonlajiin. On esitetty, että luonnonlajien instansseja yhdistää jokin yhteinen sisäinen rakenne: biologisilla lajeilla se voisi olla jotain DNA:n kaltaista, ja esimerkiksi vedellä se olisi veden molekyyli rakenne (Kripke 1980, 120–121; Putnam 1975, 150–151). Mitkä tahansa ominaisuudet eivät kuitenkaan ole fundamentaalisia ominaisuuksia: pelkkä ulkonäkö tai vaikutelma ei riitä sille, että objekti kuuluu luonnonlajiin. Vaikkei olekaan yksimielisyyttä, mitkä lajit ovat luonnonlajeja ja nimeävätkö yleisnimet kuten ”vesi” ylipäänsä luonnonlajeja, niin luonnonlajeja koskevaa anti-individualismia varten riittää, että ainakin jokin yleisnimi nimeää luonnonlajin, jolla on jonkinlaisia fundamentaalisia ominaisuuksia. (Brown 2004, 10.)

Luonnonlajeja koskevaa anti-individualismia on puolustettu Putnamin (1975) Kaksoismaan tapaisilla ajatuskokeilla, joissa kaksi yksilöä ovat sisäisesti täysin samanlaisissa tiloissa, mutta heidän ympäristössään on eri luonnonlajeja ja siten heidän mielensisältönsäkin eroavat: Maassa ajatellaan vettä ja Kaksoismaassa kaksoisvettä. Kaksoismaa-argumentissa ainoa asia, joka erottaa tilanteet toisistaan, piilee ”vedeksi” kutsutun asian fundamentaalisissa ominaisuuksissa. Luonnonlajeihin liittyvän anti-individualismin kannattajat toteavat siis, että subjektin ajatuksia eivät yksilö ainoastaan subjektin sisäiset tilat. Sen sijaan ajatuksia yksilöivät osittain myös ympäristön luonnonlajit.

2.4.2 Anti-individualismi ja yksilöoliot

Luonnonlajien lisäksi myös erilaisten yksilöolioiden kuten ympäristön fyysisten objektien on esitetty vaikuttavan siihen, mikä tekee mielensisällöistä sen mitä ne ovat. Esimerkiksi Jessica Brown kutsuu tällaista näkemystä singulaariseksi anti-individualismiksi (Brown 2004, 13).

Niin kutsutut singulaariset propositiot ovat propositioita, joita ilmaistaan sellaisilla lauseilla, jotka sisältävät termejä, jotka viittaavat suoraan yksilöoloihin. Singulaaristen propositioiden termit eivät siis viittaa jonkin kuvauksen avulla, vaan suoraan viittaavien termien propositionaalinen sisältö koostuu itse viittauskohteestaan. Singulaariset propositiot ovat yhdistelmiä, joiden konstituentteja ovat termien poimimat objektit ja ominaisuudet. Tällaisia propositioita kutsutaan objektiriippuvaisiksi. Jos proposition sisältämiä objekteja ei ole olemassa, niin näitä propositioita ei voi ajatella. Mielentilat, joiden sisältönä on singulaarisia propositioita, riippuvat siis yksilöolioiden olemassaolosta. (Kallestrup 2012, 93–94.)

Singulaarisen anti-individualismin mukaan subjektin mielentilojen sisältöjä yksilöivät siis myös fyysiset objektit hänen ympäristössään. Eräs esimerkki ajatuksista, joiden sisältö riippuu ympäristön objekteista, on demonstratiiviset havaintoajatuksiset (*perceptual demonstrative thought*), joissa viitataan havaittuihin objekteihin demonstratiivipronomineilla kuten ”tämä” tai ”tuo”. Mielentilan propositionaalinen sisältö viittaa siis havainnon kohteeseen *de re*. Jos katson omenaa *a* ja ajattelen, että tuo omena *a* on punainen, niin mielentilan sisältö viittaa tiettyyn yksittäiseen omena. Jos kaikki vaikuttaisi minusta näennäisesti olevan täysin samoin, mutta itse omena olisikin eri objekti, kuten esimerkiksi omena *b*, niin intrinsiset ominaisuuteni olisivat samat, mutta ajatusteni totuusarvo riippuisikin jostain toisesta objektista. Tällöin mielentilan sisältö olisi siis eri kuin tilanteessa, jossa katson omenaa *a*, mutta sisäiset tilani olisivat täysin samat, sillä tilanteet vaikuttavat täysin samalta. Näin ollen yksilön sisäiset tilat eivät määrää mielentilojen sisältöä, vaan sisältöä määrittävät osin myös fyysiset objektit ympäristössä.

Tällaisissa tapauksissa ajatellaan subjektin mielentilojen sisällön viittaavan ei-deskriptiivisesti. Jos ajattelisin edessäni olevaa omenaa *a* deskriptiivisesti eli jonkin kuvauksen avulla, niin tällöin ajattelisin mitä tahansa edessäni olevaa omenaa, joka täyttää mielessäni olevan kuvauksen. Jos esimerkiksi ajattelisin, että ”repussani oleva omena on punainen”, niin tällöin mielentilani propositionaalinen sisältö ei riipu siitä, onko repussani omena *a* vai *b*. Tällöin siis sekä intrinsiset ominaisuuteni että mielentilani sisällöt olisivat samat, vaikka tosiasiallisesti ajattelisin eri omenaa. Singulaariset anti-individualistit kieltävät, että esimerkiksi demonstratiiviset havaintolauseet viittaavat yksilöolioihin deskriptiivisesti, ja heidän mukaansa yksilön mielentilojen sisältö riippuu toisinaan siitä, mikä yksilöolio on kyseessä. Brownin mukaan singulaarisen anti-individualismia puolustavat argumentit soveltuvat muillekin kuin demonstratiivisille havaintoajatuksille: ne toimivat kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa on uskottavaa, että subjekti ajattelee objekteja ei-deskriptiivisesti (Brown 2004, 13–15).

2.4.3 Sosiaalinen anti-individualismi

Sosiaalisessa anti-individualismissa kiinnitetään huomio yksilön ympäristön konkreettisten eroavaisuuksien sijaan hänen kieliyhteisönsä ominaisuuksiin. Sosiaalisen anti-individualismin mukaan subjektin mielentilojen sisällöt yksilöityvät osittain hänen kieliyhteisönsä käytännöistä. Erityisesti Tyler Burge argumentoi sosiaalisen anti-individualismin puolesta artikkelissaan ”Individualism and the Mental” (2007). Artikkelissaan hän esittää ajatuskokeen, jossa

tarkastellaan, miten subjektin ajatuksen sisällöt riippuvat hänen kieliyhteisönsä tavasta määritellä sana ”artriitti”⁵.

Burge argumentoi artikkelissaan ensisijaisesti individualismiksi kutsumaansa käsitystä vastaan ja painottaa sosiaalisia tekijöitä mielen ilmiöistä puhuttaessa. Artriitti-ajatuskokeen johtopäätökset ulottuvat Putnamin argumenttia laajemmalle. Burge esittää, että eksternalistiset johtopäätökset koskevat muitakin kuin luonnonlajitermejä. Lisäksi hän esittää, että mielentilojen sisällöt ovat riippuvaisia muistakin ulkoisista seikoista kuin fyysisistä seikoista. (Kallestrup 2012, 72.)

Burgen ajatuskoe voidaan esittää seuraavalla tavalla: Kuvitellaan, että on olemassa Eerika, jolla on jo vuosia ollut artriitti. Eerika on suomenkielinen, ja hän on onnistuneesti käyttänyt termiä ”artriitti” ja hänellä on monia (tosia) uskomuksia, joihin sisältyy termi ”artriitti”. Hän esimerkiksi ajattelee, että hänellä on pahempi artriitti ranteissaan kuin nilkoissaan. Lisäksi hänen reiteensä sattuu, ja hän uskoo, että nyt hänellä on reidessäänkin artriitti. Artriitti voi kuitenkin esiintyä määritelmänsä mukaan ainoastaan nivelissä, eikä reidessä ole niveltä. Kutsutaan edellä kuvailtua tilanne *A*:ksi.

Kuvitellaan sitten kontrafaktuaalinen tilanne *B*, joka on muutoin identtinen kuin *A*, mutta termin ”artriitti” määritelmä onkin laajempi ja se kattaa myös nivelten ulkopuolella olevia tulehduksia. Burgen mukaan termi ”artriitti” ei viittaa tilanteessa *B* varsinaisesti artriittiin, sillä tässä tilanteessa termillä on eri merkitys. Tilanteessa *B* Eerikalla ei siis ole sellaista uskomusta, että hänellä on artriitti reidessään. Sen sijaan hänellä uskomus, jonka sisältö on erilainen kuin tilanteessa *A*. Itse asiassa häneltä puuttuvat mahdollisesti kaikki uskomukset artriitista, sillä Eerikan mielentilojen sisältöjä ilmaisevat propositiot eivät viittaa artriittiin, vaan johonkin laajempaan käsitteeseen. Tilanteessa *B* Eerikalla ei välttämättä olisi edes keinoa muodostaa todellista artriittia koskevia uskomuksia, sillä tuossa kieliyhteisössä ei ole termiä, joka koskee pelkästään nivelissä sijaitsevia tulehduksia. Tilanteissa *A* ja *B* Eerika on täysin identtisissä sisäisissä tiloissa, mutta Eerikan puhunnokset, jotka sisältävät termin ”artriitti”, viittaavat eri tilanteissa eri asioihin. Jos oletetaan, että merkitys määrää viittauskohteen, niin tällöin Eerikan sisäiset tilat tai ominaisuudet eivät ole voineet määrätä merkitystä. Kieliyhteisön tapa käyttää termiä ”artriitti” siis määrittää myös Eerikan käyttämien termien viittauskohteen. (Burge 2007, 106.)

⁵ Sana tulee kreikan kielestä: *arthro-*, nivel + *-itis*, tulehdus. Suomeksi käytetään usein myös sanaa nivel tulehdus, joka ei sovellu yhtä luontevasti argumenttiin.

Burgen (mt., 106) mukaan olisimme voineet käyttää ”artriitin” tilalla termiä, joka viittaa mm. artefakteihin, luonnonlajeihin tai sosiaalisiin rooleihin. Mikä tahansa termi, josta puhujalla voi olla puuttuva ymmärrys, kelpaa. Burgen (mt., 111) mukaan ajatuskoe ei vaadi puhujalta varsinaista väärinkäsitystä, mutta se vaatii, että puhujalla voi olla propositionaalinen asenne lauseeseen siitä huolimatta, että hän on ymmärtänyt lauseeseen sisältyvän termin vajavaisesti. Olennaista on myös huomata, että attribuoimme uskomuksia ja ajatuksia ihmisille, vaikka he ymmärtäisivätkin käsitteensä vajavaisesti (mt., 147).

Putnamin Kaksoismaa-ajatuskokeesta poiketen Burgen ajatuskokeessa eroa ei tee fyysinen todellisuus vaan sosiaalinen todellisuus – siis se, mitä ”artriitti” kieliyhteisössä tarkoittaa. Burgen argumentti tukee siis sosiaalista anti-individualismia, jonka mukaan yhteisön tapa käyttää kielen termejä määrittää myös intentionaalisia mielentiloja. Kuten aiemmin todettiin, kielellinen sisältö määrää osittain myös mielentilojen sisällön, joten jos Burgen argumenttia on uskominen, niin sosiaalinen todellisuus määrittää myös mielentiloja. Ajatuskoe nostaa lisäksi esiin kysymyksen siitä, voiko subjektilla olla hallussaan käsite, jonka hän ymmärtää virheellisesti. Seurauksena ajatuskoe soveltuu luonnonlajeja laajemmalle joukolle sanoja.

2.4.4 Viittauksen epäonnistuminen

Edellisissä ajatuskokeissa tilanteita on muunneltu siten, että vaihtoehtoisessa tilanteessa käsitteet viittaavatkin toisin. Mutta entä jos ei olisi mitään, mihin viitataan? Kun subjekti kärsii hallusinaatiosta, hänen ajatuksensa ei koskekaan mitään todellista objektia tai lajia, ja näin ollen viittaus epäonnistuu. Paul Boghossian on rakentanut omanlaisensa version Kaksoismaa-ajatuskokeesta, jota voidaan kutsua Kuiva Maa –ajatuskokeeksi. Ajatuskoe kulkee seuraavalla tavalla: Kuvitellaan, että on olemassa planeetta, joka vaikuttaa pintapuolisesti täysin samankaltaiselta kuin planeettamme Maa. Kuvitellun planeetan asukkaille vaikuttaa siltä, että planeetan joissa virtaa kirkasta, väritöntä ja mautonta nestettä. Puhuessaan he ajattelevat käyttävänsä sanaa ”vesi” viittaamaan tähän nesteeseen. Vaikutelmat ovat kuitenkin systemaattisesti väärä ja muodostavat jonkinlaisen kollektiivisen kangastuksen. Tosiasiallisesti tämän kuvitellun maan meret, joet, järvet ja ”vesijohtojärjestelmät” ovat rutikuivia. (Boghossian 1997, 8.)

Kuvailtu tilanne saattaa vaikuttaa jopa uskomattomammalta kuin varsinainen Kaksoismaa-ajatuskoe, mutta Boghossianin mukaan Kuivan maan asukkaiden virheelliset uskomukset ovat jokseenkin samankaltaisia kuin aiemmat uskomuksemme esimerkiksi ”flogistonista” tai ”kalorikista”. Ajatuskokeessa hänen ei ole tarkoitus kuvailla jotain aitoa, mahdollista tilannetta, vaan tarkastella

miten semanttinen teoria käsittelee tapauksia, joissa viittaaminen epäonnistuu, ja sitä, onko se sitoutunut käsittelemään näitä tapauksia jollain tietyllä tavalla. Kysymys kuuluukin: mitä käsitettä, jos mitään, puhunnoksella ”vesi” ilmaistaisiin Kuivassa Maassa? Mitä Kaksoismaa-eksternalistin pitäisi sanoa tällaisessa tilanteessa sanoa? (Mt., 279–280.)

Toisenlaisessa esimerkissä asukkaat eivät koekaan hallusinaatioita, vaan luulevat kohdanneensa yksittäisen objektin tai lajin, vaikka tosiasiaassa on sekoittanut keskenään useita eri lajeja tai objekteja. Sekalaisella Maalla on veden sijasta sekalainen kokoelma erilaisia aineita, eikä ”vesi” siis viittaa mihinkään yksittäiseen lajiin. Anti-individualistin haasteena on vastata, miten ajatusten sisällöt tällaisissa tilanteissa määräytyvät.

Anti-individualistilla on useita eri vaihtoehtoja selittää nämä tilanteet. Hän voi esimerkiksi väittää, että kuvatuissa tapauksissa subjektilla ei ole mitään määrättyä ajatusta (*determinate thought*). Käsite, joka sanalla ”vesi” ilmaistaan, on määrätynyt osittain viittauskohteen mukaan, ja jos sanalla ei ole viittauksen kohdetta, niin se ei ilmaise mitään käsitettä. Boghossian (mt., 283) huomauttaa, että tällöin sitoudutaan siihen, että käsite on objektiriippuvainen⁶, eli käsitteen olemassaolo riippuu sen referentin olemassaolosta. Tällaisia käsitteitä voisi omaksua ainoastaan, mikäli niiden viittauksen kohteet ovat olemassa, ja mikäli subjektilla on hallussaan objektiriippuvainen käsite, niin myös sen viittauskohde on olemassa. Brown kuvailee, että mikäli viittauksen kohdetta ei ole olemassa, niin subjektilla ei ole mielessään mitään käsitettä ja hänellä on tällöin vain ”illuusio ajatuksesta”. Tässä yhteydessä ajatus ei ole vain erehtynyt tai virheellinen, joten illuusio on hieman harhaanjohtava käsite. Pikemminkin kyseessä on hallusinaatio, sillä mitään ajatuksen kohdetta ei edes ole olemassa. Brownin terminologiasta poiketen käytänkin vastedes käsitettä ”hallusinaatio”, silloinkin, kun Brown käyttää käsitettä ”illuusio”. Onnistunut ajattelu vaatii joskus, että ympäristössä on olemassa sopivia objekteja tai lajeja, ja kun näitä ei ole, subjekti epäonnistuu relevantin lajin ajattelussa. Brown kutsuu tätä anti-individualismin illuusioversioksi (jatkossa: hallusinaatioversio) (Brown 2004, 16).

Toisaalta anti-individualisti voi väittää, että ajatuskokeiden kuvailemat asukkailla todella on jokin määrätty ajatus. Hän voi esimerkiksi väittää, että tällaisissa tilanteissa termit viittaavatkin deskriptiivisesti. Brown kutsuu tällaista kantaa anti-individualismin deskriptiiviseksi versioksi (mt., 16). Ongelmana on kuitenkin selittää, miten esimerkiksi ”veden” kaltainen luonnonlajitermi voi

⁶ Tai tässä esimerkissä pikemminkin lajiriippuvainen.

joissain tilanteissa viitatakin luonnonlajeihin kuvauksen avulla. Voivatko ulkoiset olosuhteet muuttaa termin viittauksen kohteen lisäksi myös sen tapaa viitata?

2.5 Anti-individualismin seurauksia

Anti-individualististen teorioiden hyväksymisellä saattaa olla monenlaisia filosofisia seurauksia. Esimerkiksi luonnonlajianti-individualismia liittyy väistämättä kysymys siitä, tulisiko mielentilojen sisällön määräytymistä koskevan teorian ottaa kantaa luonnonlajien olemassaoloon. Kripken ehdottama historiallis-kausaalisen viittaamisen teorian voi nähdä johtavan jonkinlaiseen essentialismiin luonnonlajeista. Voisiko semantiikasta ponnistavalla teoriolla todella olla seurauksia metafysiikalle? Kysymys on mielenkiintoinen, mutta ei ole selvää, että anti-individualistin todella tarvitsisi sitoutua minkäänlaiseen ei-triviaaliin essentialismiin. On esitetty, että Kaksoismaa-ajatuskokeessa riittää, että ajatellaan puhujien olettavan veden viittaavan kuin luonnonlaji. (Bird & Tobin 2018, luku 3.4.)

Anti-individualismilla on nähty olevan myös seurauksia mieli–ruumis-ongelmaan. Esimerkiksi Burge on esittänyt, että anti-individualismi poissulkee mielenfilosofiassa individualistiset teorat kuten funktionalismin ja identiteettiteorian. Jos yksilön mielentilat eivät ole päällätulevia sisäisille tiloille, niin silloin edellä mainitut teorat saattavat olla ongelmassa. Tarvitaan ehkä jotain yksilön sisäisten tilojen ulkoista selittämään mielentiloja. Toisaalta esimerkiksi funktionalismia voidaan laajentaa myös kehon ulkopuolelle. (Lau & Deutsch 2014, luku 5.)

Anti-individualistiset teorat ovat herättäneet kysymyksiä etenkin epistemologisiin kysymyksiin liittyen. Jos mielentilojen sisältöä määräävät osittain yksilön ulkopuoliset seikat, niin tällä saattaa olla seurauksia omia mielentiloja koskevalle tiedolle. Mielentilojen ulkopuolisia tiloja määrittävien yksilön ulkopuolisten seikkojen on luontevaa ajatella olevan vain *a posteriori* tiedettävissä, kun taas omista mielentiloista luulisi olevan mahdollista saavuttaa tietoa *a priori*.

Ennen kuin syvennymme kysymykseen anti-individualismista ja sen yhteensopivuudesta omia mielentiloja koskevan tiedon kanssa, tarkastellaan vielä, millaisia näkemyksiä itsetiedon luonteesta on esitetty. Mikäli ajattelemme, että omia mielentiloja koskeva *a priori* tieto on erityisen varmaa ja perusteltua, niin silloin anti-individualismin ja itsetiedon yhteensopimattomuus olisi varsin vakava haaste anti-individualismille.

3. Itsetieto ja etuoikeutettu pääsy

Kun näen ohikulkijan availevan sateenvarjoaan tuulikaapissa, minulla on syy uskoa, että hän ajattelee ulkona satavan vettä. Hän saattaa jopa vetää hupun päähänsä ja tuhista: ”Taas siellä sataa.” Tällöin voin hänen käytöksestään ja sanomisistaan päätellä, että hänellä on uskomus, jonka propositionaalinen sisältö voisi olla kutakuinkin: ”Ulkona sataa nyt vettä.” Mutta mistä tiedän, uskonko itse, että ulkona sataa nyt vettä? Jos minulta kysytään, että tiedätkö, että uskot ulkona satavan, vaikuttaisi intuitiiviselta vastata ”Tietenkin!” Minun ei tarvitse mennä tuulikaappiin tarkkailemaan, avaanko sateenvarjon tai sanonko läsnäolijoille, että taas siellä sataa. Tuntuu luontevalta ajatella, että omat ajatukseni ovat jotenkin helpommin saatavilla kuin muiden ajatukset. Tällaisten uskomusten oikeutuksen kyseenalaistaminen saattaa kuulostaa jopa kummalliselta, sillä yleensä emme edes vaadi ihmisiä perustelemaan väitteitään heidän omista ajatuksistaan.

Omien ajatusten tietämiseen liittyy kuitenkin monenlaisia epistemologisia ja mielenfilosofisia näkökulmia. Tässä työssä itsetiedolla tarkoitetaan nimenomaan tietoa, joten siihen liittyy samoja vaatimuksia kuin muihinkin tiedonlajeihin. Jotta omia mielentiloja koskeva uskomus olisi siis itsetietoa, on sillä oltava jonkinlainen episteeminen oikeutus ja sen on oltava totta. Monet ovat kuitenkin perinteisesti ajatelleet, että itsetieto on erilaista kuin esimerkiksi tieto muiden ihmisten mielentiloista. On ajateltu, että meillä olisi etuoikeutettu pääsy (*privileged access*) vain omiin mielentiloihimme. Tämä tarkoittaisi, että voimme saada tietoa omista mielentiloistamme tavalla, jolla muut eivät voi.

3.1 Itsetiedon erityislaatuisuus

Viimeistään Descartesista lähtien ovat suuri joukko filosofeja uskonut, että tietomme omista mielentiloistamme eroaa merkittävästi ulkomaailmaa koskevasta tiedosta – mukaan lukien muiden mielentiloja koskevasta tiedosta. On kuitenkin vain vähän yhteisymmärrystä siitä, mikä tarkkaan ottaen erottaa itsetiedon muuta maailmaa koskevasta tiedosta. Osittain erimielisyydestä johtuen filosofit ovat tukeneet kilpailevia näkemyksiä siitä, miten hankimme itsetietoa. Näillä näkemyksillä on tärkeitä seurauksia laajalle joukolle filosofisia kysymyksiä, erityisesti koskien epistemologiaa ja mielenfilosofiaa. (Gertler 2015.)

Omia ajatuksia ja tunteita koskevien arvostelmien ajatellaan ehkä yleensä pitävän paikkansa, kunhan puhuja vain on rehellinen. Myös filosofit, jotka epäilevät tällaisten arvostelmien varmuutta,

ovat usein sitä mieltä, että ainakin on olemassa selvä episteeminen ero sen välillä, että (a) uskon, että ajattelen, että huomenna sataa ja (b) ajattelen, että huomenna sataa (Gertler 2013, xi). Näihin kysymyksiin paneutuessa ei useinkaan ole tarkoituksena kyseenalaistaa omia ajatuksiaan koskevan tiedon mahdollisuutta, vaan pohtia, millä tavalla ylipäänsä saavutamme tietoa omista ajatuksistamme.

Mikä sitten erottaa itsetiedon muunlaisesta tiedosta? Itsetiedon erityisyyttä on selitetty seuraavanlaisilla piirteillä. Voidaan ajatella, että toisin kuin muu tieto, itsetieto on episteemisesti erityisen varmaa. Ulkomaailmaa koskeva tieto on aina jokseenkin epävarmaa, mutta ehkä edes omat ajatukseni voin tietää varmasti? Vahvimmat väitteet episteemisestä varmuudesta ovat erehtymättömyys (*infallibility*) ja kaikkitietävyys (*omniscience*)⁷. Erehtymättömyys omista mielentiloista tarkoittaisi, ettei meillä voi olla epätosia uskomuksia siitä, että olemme jossain mielentilassa. Kaikkitietävyys taas tarkoittaisi, että jossain mielentilassa oleminen riittää siihen, että tietää olevansa siinä mielentilassa. Yhdessä erehtymättömyys ja kaikkitietävyys muodostaisivat ekvivalenssin ”*S* on tilassa *M*, jos ja vain jos *S* uskoo olevansa tilassa *M*”, missä *S* on subjekti ja *M* mielentila, jota itsetieto koskee. Se tarkoittaisi, että kaikki uskomukset omista mielentiloistani ovat tosia, ja että tiedän kaikki mielentilani. Tämä lataakin itsetiedon sellaisella episteemisellä varmuudella, jota harva on valmis kannattamaan. (Gertler 2013, xii.)

Nykyään monet filosofit kieltävät, että olisimme täysin erehtymättömiä tai kaikkitietäviä mielentiloistamme. Voidaan kuvitella, että aikuinen ja kognitiivisesti kyvykäs henkilö, sanotaan häntä vaikkapa Saaraksi, keskustelelee esimerkiksi psykoterapeutinsa kanssa, ja psykoterapeutti selittää Saaralle, että hänen käytöksensä taustalla saattaa olla jokin pelko, halu tai vastaava mielentila.⁸ Saara luottaa kovasti psykoterapeutinsa asiantuntemukseen, ja omaksuu näin uusia uskomuksia omista mielentiloistaan. Saara sai siis selville, että hänellä on joitain tiedostamattomia mielentiloja, eikä hän siis ollutkaan kaikkitietävä mielentiloistaan. Toisaalta psykoterapeutin asiantuntemuksesta huolimatta uudet uskomukset eivät välttämättä ole tosia. Saattaa siis olla, että Saara muodostaa epätosia uskomuksia omista mielentiloistaan. Tämä tarkoittaisi, että Saaralla voi olla myös epätosia uskomuksia mielentiloistaan. Mikäli ajattelemme, että tämänkaltaiset tilanteet ovat mahdollisia, niin erehtymättömyys ja kaikkitietävyys eivät ehkä olekaan uskottavia ominaisuuksia itsetiedolle – ainakaan ilman jonkinlaista rajausta.

⁷ Toisinaan sanotaan myös, että itsetieto on ”itsestään vihjaavaa” (*self-intimating*) tai ”tyhjentävää” (*exhaustive*), millä tarkoitetaan jokseenkin samaa kuin kaikkitietävyydellä.

⁸ Tässä yhteydessä ei kuitenkaan tarvitse olettaa, että kaikkitietävä subjekti tietäisi myös mielentilojensa syyt ja seuraukset. Riittää, että hän tietää kaikki mielentilat, joita hänellä on.

Edellä kuvatussa tapauksessa Saara omaksuu uskomuksia mielentiloistaan terapeutinsa todistuksen (*testimony*) kautta, eikä millään erityislaatuisella itsetiedon menetelmällä. Jos ajattelemme, että voimme saavuttaa tietoa jollain erityislaatuisella menetelmällä, niin voimme muotoilla uskottavamman periaatteen erehtymättömyydelle. Arkisemmin voisi sanoa, etten ”voi mennä kenenkään toisen pään sisään”. Tällöin itsetieto rajoittuisi vain tietyllä tavalla hankittuun tietoon omista mielentiloista. Usein jonkinlaista varmuutta perustellaan juuri tiedonhankintamenetelmän erityislaatuisuudella.

Itsetiedon erityisyyttä onkin perusteltu myös sillä, että sen hankkimiseen käytetään erityistä ensimmäisen persoonan menetelmää, joka ei ole muiden käytettävissä. Saavutan tietoa omista mielentiloistani eri tavalla kuin muut saavat tietoa mielentiloistani. Monet hyväksyvät, että meillä on jokin erityinen menetelmä omien mielentilojen tavoittamiseksi ja menetelmä on vain ja ainoastaan subjektin käytettävissä. Lisäksi voidaan ajatella, että eri ihmiset ovat enemmän tai vähemmän taitavia menetelmän käyttäjiä: esimerkiksi lapset saattavat tietää vähemmän mielentiloistaan kuin aikuiset, sillä he eivät ole samalla tavalla harjaantuneita menetelmän käytössä.

Tieto omista mielentiloista vaikuttaakin hyvin erilaiselta kuin tieto muiden mielentiloista. On ehdotettu, että ero on siinä, että muiden mielentilat päätellään heidän sanomisistaan tai tekemisistään. Itsetieto taas ei perustu päättelyyn, eli se on siis ei-inferentiaalista. Tiedämme omat mielentilamme suoraan. Toisaalta monet puhuvat usein introspektiosta, ja perinteisesti tämä erityinen menetelmä onkin ymmärretty eräänlaisena sisäisenä katseena, joka suunnataan kohti tavoiteltua mielentilaa (Gertler 2015). Jos itsetietoa saavutetaan introspektiolla, niin voi olla kuitenkin vaikea selittää, missä mielessä tällainen itsetieto voi olla suoraa. Miten introspektion avulla voi tietää suoraan, mitä ajattelee, ilman, että päättelee sitä siitä, mitä ”näkee” sisäisellä katseellaan? Itsetietoa on joka tapauksessa ajateltu saavutettavan jonkinlaista erityistä menetelmää käyttäen, ja siihen liittyy usein ajatus episteemisestä asymmetriasta:

S:llä voi olla jokin peruste uskoa, että hän on tilassa *M*, mutta tämä on muiden saavuttamattomissa. i) Vain *S*:llä voi olla hallussaan ei-inferentiaalinen oikeutus tällä uskonnukselle. ii) Vain *S* voi oikeuttaa uskonnuksen introspektiivisesti. (Gertler 2013, xii.)

Hankaluudeksi muodostuu siis selittää, mihin itsetieto sitten perustuu. Mitä ovat sellaiset perusteet, jotka eivät ole muiden käytettävissä? Ongelmaa ei voida lakaista maton alle toteamalla, että itsetieto perustuu introspektion, sillä tällöin vain annetaan itsetiedon metodille nimi ilman, että selitetään

sitä. Introspektio tarkoittaa sananmukaisesti sisäänpäin katsomista, ja käsitteessä onkin mukana ajatus ”sisäisestä” ajatusten maailmasta ja ”ulkoisesta” maailmasta. Eniten sitä käytetään ehkä silloin kun ajatusta kannatetaan kirjaimellisesti, jolloin introspektio on sisäistä havainnoimista, joka onnistuessaan tuo tietoisuuden mielentilasta. Tämä on tyypillistä sisäisen aistiin ja tuttuuteen perustuville itsetiedon teorioille. (Gerler 2013, 1.2.)

Itsetiedon on siis ehdotettu eroavan monella tavalla esimerkiksi havaintotiedosta tai muiden ihmisten mielentiloja koskevasta tiedosta Näiden piirteiden lisäksi on myös ajateltu, että väitteemme omista mielentiloistamme kantavat erityistä auktoriteettia tai oletuksen totuudesta. Sen lisäksi, että omia mielentiloja koskeva tieto eroaa muista tiedonlajeista, voidaan ajatella, että meillä on episteeminen etuoikeus omiin mielentiloihimme: se, mitä minä tiedän ajatuksistani, on episteemisesti vahvemmassa asemassa kuin se, mitä muut voivat tietää ajatuksistani.

3.2 Episteeminen etuoikeus

Vaikka itsetieto saataisiinkin eri tavalla kuin tieto muiden mielentiloista, jää silti selitettäväksi, miksi ensimmäisen persoonan menetelmä olisi episteemisesti ylivertainen muihin menetelmiin. Ei-inferentiaalinenkin itsetietokin voisi periaatteessa olla virheellistä, eikä introspektio välttämättä ole sen luotettavampi tiedonlähde ajatuksiini kuin muiden ihmisten havainnot. Jos onnistuu kuitenkin tarjoamaan selityksen episteemiselle asymmetrialle, niin sitä voi käyttää puolustuksena myös episteemiselle etuoikeudelle⁹. Mikäli ensimmäisen persoonan menetelmä on luotettavampi, niin vaikuttaisi uskottavalta, että meillä on tuolloin omiin mielentiloihimme myös episteeminen etuoikeus:

S:n uskomus, että hän on tilassa M, voi periaatteessa saavuttaa korkeamman tason episteemisen varmuuden kuin muiden uskomukset, että hän on tilassa M. (Gertler 2013, xii.)

Episteeminen etuoikeus ei kuitenkaan ole yhtä ehdoton vaatimus itsetiedolta kuin erehtymättömyys tai kaikkitietävyys. Siihen eivät päde samat vastaesimerkit, sillä se ei väitä mitään kaikista mielentiloista. Intuitiivisesti etuoikeus vaikuttaisikin uskottavalta ominaisuudelta itsetiedolle: jos kiinnität huomiosi johonkin aistihavaintoosi, miten luottavainen olet siitä, että koet tuon aistihavainnon? Voitko olla yhtä luottavainen, että joku muu kokee saman aistihavainnon? Jos et, niin

⁹ Episteeminen etuoikeus (*epistemic privilege*) kannattaa erottaa käsitteenä etuoikeutetusta pääsystä (*privileged access*). Etuoikeutettu pääsy määritellään luvussa 4.

tämä osoittaisi, että tieto omista mielentiloista tuntuu luotettavammalta kuin tieto muiden mielentiloista. Toki tämä ”luottavaisuus” ei varsinaisesti osoita episteemisen etuoikeuden pitävyyttä vaan korkeintaan valaisee, miksi ajatus etuoikeutusta pääsystä tuntuu mielekkäältä.

Toisaalta myös omia mielentiloja koskevien puhunnosten episteeminen rooli vaikuttaisi olevan erilainen kuin muiden mielentiloja koskevat puhunnokset. Ensimmäisen persoonan tietoa koskevat puhunnosten eli tunnustusten (*avowal*) voidaan ajatella olevan jollain tavalla ”arvovaltaisempia” kuvauksia mielentiloista kuin muiden esittämät puhunnokset. Jos oletetaan, että henkilö toimii rehellisesti, ei ole erehtynyt käsitteistä ja on kiinnittänyt huomionsa olennaiseen, niin hänen todetessa ”Mahaani sattuu!” tai ”Uskon, että polkupyöräni on rikki”, olemme yleensä velvoitettuja uskomaan, että hän todella ajattelee näin (Kallestrup 2012, 128–129). Ehkei olekaan ylipäätään kovin mielekäs tai järkevää kiistää sitä, mitä mielentiloja toinen attribuoi itselleen. Osa filosofiista onkin ajatellut itsetiedon olevan auktoritatiivista (*authoritative*) tai sen on ajateltu olevan ei-korjattavissa (*incorrigible*):

S:n väitettä, että hän on tilassa *M*, eivät voi muut perustellusti kiistää, eivätkä sitä voi muut osoittaa vääräksi. (Gertler 2013, xii.)

Mistä tämä johtuu, ja rajoittuuko tämä omia mielentiloja koskevien väitteiden ei-korjattavuus joihinkin tapauksiin? Kuten erehtymättömyys ja kaikkietävyyskin, ei-korjattavuus voisi olla puolustettava ominaisuus itsetiedolle vain tarkemmin eriteltynä. Esimerkiksi psykoterapeutilla saattaa olla hyviä syitä ajatella, että Saara elää itsepetoksessa, ja ajattelee siis virheellisesti omista mielentiloistaan, joiden olemassaoloa tai olemattomuutta hänen on epämiellyttävä tunnustaa. Toisaalta omista fenomenalisista tiloistaan on vaikea muuttaa mieltään, vaikka se miten vakuuttavasti perusteltaisiinkin. Jos esimerkiksi nipistän korvannipukkaani, toisten näkemykset tuntemastani ”kivusta” eivät vaikuta episteemisesti samanarvoisilta omien uskomusteni kanssa – uskomukseni omista mielentiloistani eivät siis ole korjattavissa.

Auktoritatiivisuus liittyy yleensä itsetiedon evidenssiperustaisten teorioiden kieltämiseen, ja sitä perustellaan usein subjektin erityislaatuisella pääsyllä omiin sisäisiin tai ”yksityisiin” tiloihin. Wittgensteinin myöhäisempää ajattelua seurailleen voitaisiin kuitenkin väittää, että erityinen auktoriteetti itseattribuutioihin (*self-attribution*) perustuu pääasiassa sosiaalis-kielellisiin käytäntöihin, joiden mukaan meidän tulisi kohdella subjekteja auktoritatiivisina omiin mielentiloihinsa. Jos kieltää subjektin väitteen hänen omista mielentiloistaan, ei ole ymmärtänyt näitä

sääntöjä. Itseattribuutioiden ei siis tarvitse nojata yksilön epistemologiaan, mutta ovatko käytännöt silti oikeutettuja? Eikö juuri se pitänyt selittää, että ihmiset ovat episteemisesti erityislaatuisessa asemassa mielentiloihinsa? Jos käytäntöjä ei perustella, on vain otettu primitiivisenä se, jota yritettiin selittää. Tällöin ei välttämättä olekaan kyse *itsetiedosta*. (Mt. xv.)

Toisaalta episteemisen etuoikeuden itsetietoon voidaan ajatella syntyvän subjektin kognitiivisesta toimijuudesta: itsetieto on erityistä, sillä meillä on erityislaatuinen toimijuuden suhde omiin mielentiloihimme. Mielentilani eivät yksinkertaisesti ole tiloja, joita läpikäyn, vaan ne ovat perustavalla tavalla *minun* tilojani. Muut eivät voi tulla korjaamaan arvostelmiani omista mielentiloistani. Itsetietoa kuvaavat arvostelmat erottuvat muunlaisesta tiedosta siksi, että omia mielentiloja koskevilla lauseilla on tietty asema kommunikaatiossa. (Gertler 2015, luku 1.3.)

3.3 Teorioita itsetiedosta

Itsetiedon luonnetta ja sen erityislaatuisuutta on yritetty selittää monenlaisilla teorioilla. Esimerkiksi Bertrand Russellin mukaan voimme tietää mielentilamme niiden tuttuuden (*acquaintance*) kautta. Tällaisen ajatuksen mukaan tietoisuutemme (*awareness*) mielentiloistamme on välitöntä episteemisessä mielessä: en ole tietoinen mielentiloistani sen kautta, että olen tietoinen muista mielentiloista. Lisäksi itsetieto on metafysisesti välitöntä: mikään tapahtuma tai prosessi ei ole tietoisuuteni ja mielentilan välissä. (Gertler 2015, luku 3.1.)

Tällainen välitön näkemys itsetiedosta on ehkä uskottavin juuri fenomenaalisten mielentilojen kohdalla. Tämä saattaa johtua siitä, että monien mielestä fenomenaalisten tilojen kohdalla ei ole eroa siinä, miten asiat ovat tai miten ne ilmenevät kokijalle. Esimerkiksi Saul Kripke (1980, 146) on esittänyt, että kipuun liittyy välttämättä se, että tuntee kipua. Vaikka tällaisen välittömän näkemyksen rajoittaisi fenomenalisiin mielentiloihin, on kuitenkin hankalaa määritellä, mitkä ovat fenomenalisia mielentiloja ja mitkä eivät. Joidenkin mukaan ajatuksilla yleisemmin on omat fenomenologiset ominaisuutensa, ja tuttuusteorian kannattajat esittävät, että nuo ominaisuudet ovat meille välittömästi tuttuja. (Gertler 2015, luku 3.1.)

Tarkoittaisiko välittömyys myös kaikkietävyyttä ja erehtymättömyyttä? Ei välttämättä, sillä emme välttämättä harrasta introspektioita jatkuvasti. Välittömyys takaisi kuitenkin melko varman keinon itsetiedon hankkimiseen, jos keinoa vain käyttää oikein. Tuttuusteoria onkin erityisesti episteemisten fundamentalistien mieleen. Sen on kuitenkin vaikea selittää, miten voimme erehtyä mielentiloistamme. On kuitenkin kiistanalaista, voimmeko tuttuuden avulla saavuttaa tietoa

fenomenaalisista mielentiloistamme, ja propositionaalisten asenteiden suhteen tuttuusteoria on jo huomattavissa vaikeuksissa. On epäselvää, miten tietoisuus mielentilasta voi olla välitöntä ja samalla episteemisesti merkittävää. (Mt., 3.1.)

Tuttuusteorialle vastakkaisen lähestymistavan tarjoaa niin kutsuttu sisäisen aistin (*inner sense*) teoria. Sisäisen aistin kannattajat rinnastavat itsetiedon havaintoon, ja introspektio on heille eräänlaista sisäistä monitorointia. Toisin kuin tuttuusteorian mukaan, yhteys monitoroitaviin mielentiloihin ei ole välitön, vaan kausaalinen kuten havainnossakin. Toisaalta sisäisen aistin kannattajat kuitenkin myöntävät, että itsetieto eroaa havaintotiedosta joillain tavoin: meillä ei esimerkiksi ole olemassa mitään sisäisen aistin elintä, vaan se toimii tarkkaavaisuutta suuntaamalla. (Mt., 3.2.)

Itsetieto on sisäisen aistin mallissa luonteeltaan yhtä lailla epävarmaa kuin aistihavaintojenkin tuottama tieto: kohde vain on sisäinen. Toisaalta, koska kohde on sisäinen, niin omiin mielentiloihin on tosiasiaa parempi pääsy kuin muiden mielentiloihin. Esimerkiksi David Armstrong pitää pääsyä muiden mielentiloihin kuitenkin periaatteessa mahdollisena, sillä identiteettiteorian kannattajana hän samaistaa mielentilat fysikaalisiin aivotiloihin. (Kallestrup 2012, 126.) Sisäisen aistin teorian vahvuuksia on sen tapa yhdistää itsetieto havaintoon, mikä tekee siitä houkuttelevan naturalistille. Teoriassa mentaalinen yhdistyy kiinteästi ei-mentaaliseen, mikä tarkoittaa, että samanlainen epistemologia toimii sekä mielentiloille että ulkoisille olioille. Sisäisen aistin olemassaoloa ja luonnetta olisi siis ainakin periaatteessa mahdollista tutkia empiirisen psykologian keinoin. (Gertler 2015, 3.2.)

Toisenlaisten näkemysten mukaan erityinen menetelmä perustuu aivan toisenlaisiin asioihin kuin sisäiseen aistiin. Esimerkiksi Gareth Evansin näkemyksen mukaan varmistamme omat ajatukset ulospäin katsomalla – katsomme niitä vallitsevia asiantiloja, joita ajatuksemme koskevat. Evans on esittänyt tämän suuntaisen huomion: ”Jos minulta kysytään: ’Uskotko todella, että tulee kolmas maailmansota?’, niin vastatessani kiinnitän huomiota täsmälleen samoihin ulkoisiin ilmiöihin, kuin jos minulta kysyttäisiin: ’Tuleeko kolmas maailmansota?’” (1982, 225.) Tällaisessakin, omien ajatusten itsetiedon läpinäkyvyyttä (*transparency*) kannattavassa teoriassa tapa, jolla saamme tietoa omista mielentiloistamme, on ratkaisevasti erilainen kuin tapa saada tietoa muiden mielentiloista. (Gertler 2015.)

Edellä mainitut teoriat antavat itsetiedosta kuvan empiirisenä tietona. Monet erityisesti sisäisen aistin teorian vastustajat liittävät itsetiedon rationaalisuuteemme. Vaikka sisäisen aistin tai

läpinäkyvyysteorian kannattajat eivät kiistäkään itsetiedon merkitystä rationaalisuudelle, voidaan kuitenkin väittää, että rationaalisuus itsessään on olennaista itsetiedolle. Rationalistisen teorian kannattajat ovat esittäneet, ettei kenelläkään rationaalisella ajattelijalla voi olla tietoista uskomusta ilman, että hän ajattelee sen olevan myös (ainakin subjektiivisesti) oikeutettu. Ja koska subjektiivinen oikeutus uskomukselle on oltava myös subjektin saatavilla, on rationaalinen subjekti myös oikeutettu liittämään itselleen tuon uskomuksen. Toiset rationalistit ovat myös esittäneet, että jo jossain mielentilassa oleminen konstituoii tietoa siitä, että on tuossa mielentilassa. (Mt., luku 3.6.)

Rationalistien lisäksi empiirisiä teorioita ovat vastustaneet agentialististen teorioiden kannattajat. He eivät kuitenkaan ajattele, että itsetiedon erityinen asema olisi ensisijaisesti episteeminen. Sen sijaan, että itsereflektio olisi passiivista kognitiivisen näytöksen seuraamista, agentialistien mukaan uskomukset, aikomukset ja monet muut mielentilat ovat asioita, joita teemme. Propositionaalisen asenteen tunnistaminen omakseen tuo mukanaan myös sitoumuksen, josta on vastuussa.

Esimerkiksi Tyler Burgen mukaan rationaalinen toimijuus tarkoittaa, että olemme velvoitettuja joihinkin rationaalsiin normeihin: uskomusten tulisi esimerkiksi vastata evidenssiä ja olla sisäisesti koherentteja. Näiden normien noudattaminen vaatii arvostelmia siitä, mitä uskomuksia meillä on. Velvollisuutemme rationaalisuuden normeille antaa meille episteemisen oikeuden (*entitlement*) omia mielentiloja koskeviin arvostelmiin. Mikäli tietäisimme omat mielentilamme vain jonkinlaiseen havaintoon perustuen, niin ajatuksemme olisivat meille vieraita, ikään kuin kolmannen persoonan näkökulmasta tarkasteltuja. Agentialismin vastustajat ovat väittäneet, että agentialismi ei kykene selittämään itsetiedon episteemistä ulottuvuutta, eikä siten pysty kilpailemaan muiden teorioiden kanssa. Se myös keskittyy lähinnä asenteisiin, jotka liittyvät rationaalisuuteemme, ja siten rajoittuu ajatuksiin, joilla on niin sanotusti ”järkisyitä”. Ajattelumme ei kuitenkaan aina välitä järkisyyistä. (Mt., luku 3.6.)

Itsetietoa voidaan lähestyä myös miettimällä, mitä omia mielentiloja koskevat puhunnokset eli tunnustukset ovat. Ekspressivistiset teoriat vertaavat lausahduksia kuten ”Minuun sattuu” suoriin ilmaisuihin mielentiloista kuten ”Auts!”. Jyrkimmän ekspressivismin mukaan omia mielentiloja koskevat lausahdukset eivät edes ilmaise lauseita, jotka voivat olla tosia tai epätosia. Ne eivät siis kuvaa mitään asiantilaa mielentiloista, vaan ainoastaan ilmaisevat jotain sanojansa mielentiloista. Tällaista ekspressivismiä ei siis välttämättä voi edes pitää teoriana itsetiedosta, sillä se ei varsinaisesti selitä sitä. Toisaalta nykyään niin kutsuttujen uusekspressivistien mukaan omia mielentiloja koskevilla tunnustuksilla on myös totuusarvo. Heidän mukaansa tunnustukset voivat ilmaista välittömästi mielentiloja. Mielentilan ja sitä koskevan tunnustuksen välillä ei ole erillistä arvostelmaa, vaan tunnustus liittyy suoraan kyseiseen mielentilaan. Siksi niillä on myöskin auktoriteettiasema

(joskaan ei episteeminen), eivätkä ne vaadi taakseen mitään evidenssiä. On kuitenkin kyseenalaista, selittääkö uusekspressivistinen näkemys oikeasti itsetietoa. Itsetieto ei vaikuttaisi ainakaan olevan mikään kognitiivinen saavutus, mikäli ekspressivistejä uskotaan. (Mt., luku 3.8.)

Itsetiedon perustasta on siis annettu monenlaisia teorioita, jotka voivat olla lähtökohdiltaan varsin kaukana toisistaan. Vaikka itsetiedon ja anti-individualismin yhteensopivuutta koskevassa keskustelussa ei välttämättä tarvitsekaan sitoutua mihinkään tiettyyn teoriaan, erilaiset näkemykset itsetiedosta nousevat kuitenkin usein esille. Jos kompatibilisti haluaa selvittää, miten apriorista itsetietoa on mahdollista saavuttaa anti-individualistisessa teoriassa, hänen on käytännössä ainakin jollain tavalla otettava kantaa itsetiedon luonteesta. Vaikka seuraavassa, inkompatibilistisia argumentteja käsittelevässä luvussa pidättäydytäänkin kuvailemasta itsetietoa sen tarkemmin, niin itsetiedon perustaan liittyvät kysymykset nousevat uudelleen esiin kompatibilistien vastauksissa, erityisesti Tyler Burgen kohdalla.

4. Inkompatibilistiset argumentit

Itsetiedon ja anti-individualismin yhteensopivuudesta on käyty runsaasti filosofista keskustelua. Vaikka itsetiedon luonteesta ei olla yksimielisiä, niin yleensä ajatellaan, että mikäli anti-individualismissa ei toteudu etuoikeutettu pääsy omien mielentiloihin, se on ongelma anti-individualismille (Parent 2017). Yhteensopivuutta koskevassa keskustelussa teesi etuoikeutetusta pääsystä tarkoittaa yksinkertaisesti, että meillä voi olla *a priori* tietoa omista mielensisällöistämme, ja *a priorilla* tarkoitetaan yksinkertaisesti tietoa, jota ei oikeuteta empiirisillä havainnoilla. Periaatteessa se ei siis ota kantaa, mihin itsetieto perustuu tai miten se eroaa muusta tiedosta – paitsi että se on ei-empiirisesti oikeutettua.¹⁰

Inkompatibilistiset kannat voidaan jakaa ainakin heikkoon ja vahvaan inkompatibilismiin. Heikon inkompatibilismin mukaan subjektilla ei ole etuoikeutettua pääsyä joihinkin mielentiloihin, joiden sisältö on laaja, kun taas vahva inkompatibilismi kieltää, että subjektilla olisi etuoikeutettu pääsy mihinkään mielentilaan, jonka sisältö on laaja. (Kallstrup 2012, 140.)

¹⁰ Esim. Brown (2004, 35–36) (McKinsey 1991, 9). Boghossian (1997) taas käyttää ilmaisua ”*privileged self-knowledge*” ja Kallstrup (2012, 125–126) katsoo, että itsetiedon ja etuoikeutetun pääsyn käsitteet ovat keskenään vaihtokelpoisia.

Etuoikeutetun pääsyn ja anti-individualismin yhteensopivuutta vastaan on argumentoitu erilaisilla inkompatibilistisilla argumenteilla. Martin Davies (2000) on pannut merkille, että etuoikeutetun pääsyn ja anti-individualismin yhteensopivuudella on pääasiassa kahdenlaisia ongelmia. Niin kutsuttu seurausongelma liittyy anti-individualismin ja etuoikeutetun pääsyn väitettyihin ongelmallisiin seurauksiin ja saavutusongelma taas kysymykseen siitä, miten apriorista itsetietoa voidaan saavuttaa anti-individualistisessa teoriassa. Seurausongelmaan liittyvät reduktioargumentit pyrkivät osoittamaan, että anti-individualismin ja etuoikeutetusta pääsyn yhdistämisellä on absurdeja seurauksia. Saavutusongelmaan liittyvä diskriminaatioargumentit taas kiinnittävät huomion siihen, miten anti-individualistisessa teoriassa voi ylipäänsä saavuttaa apriorista itsetietoa, mikäli yksilön ulkopuolinen ympäristö määrittää mielentilojen sisältöä. Jos subjekti ei kykene erottamaan, onko hän esimerkiksi Maassa vai Kaksoismaassa, niin miten hän voi tietää *a priori*, ajatteleeko hän vettä vai kaksoisvettä? Vaikka tutkielmani keskittyy erityisesti saavutusongelmaan, niin esittelen ensin lyhyesti, mistä seurausongelmaan liittyvissä argumenteissa on kyse.

4.1 Seurausongelma

Niin sanotulla mckinseyläisellä reseptillä laaditut argumentit paneutuvat seurausongelmaan ja väittävät, että jos sekä eksternalismi että etuoikeutettu pääsy omiin mielensisältöihin hyväksytään, niin päädytään tilanteeseen, jossa voimme päätellä pelkän itsetietomme perusteella tosiasioita ulkoisesta maailmasta. Artikkelissaan ”Anti-Individualism and Privileged Access” (1991) Michael McKinsey esittää vaikutusvaltaisen argumentin eksternalismin ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopimattomuudesta. Erityisesti hän yrittää osoittaa, että Tyler Burgen kannattama anti-individualismi johtaa ongelmiin itsetiedon kanssa. McKinsey esittää, että Burgen anti-individualismiin kuuluu keskeisesti seuraava väite (B): ”Jotkin mielentilat, joita kuvataan *de dicto* asennelauseina (esimerkiksi: Oskari ajattelee, että vesi on märkää), ovat välttämättä riippuvaisia tai ennalta olettavat henkilölle ulkoisten objektien olemassaolon.” Tästä seuraisi, että mielentilamme määräytyvät ulkoisten seikkojen perusteella, ja koska ulkoiset olosuhteet ovat tiedettävissä vain empiirisesti, niin emme voi tietää kognitiivisia tilojamme *a priori*. (Mt., 10.)

Koska Burge itse on sitä mieltä, että hänen anti-individualisminsa on yhteensopiva etuoikeutetun pääsyn ajatuksen kanssa, niin McKinsey pyrkii argumentoimaan, miksi Burge on väärässä. Argumentti hyödyntää aiemmin esiteltyä Kaksoismaa-ajatuskoetta ja lähtee liikkeelle seuraavista premiseistä:

- (1) Oskari tietää *a priori*, että hän ajattelee, että vesi on märkää.
- (2) Propositio, että Oskari ajattelee, että vesi on märkää, on välttämättä riippuvainen *E*:stä.
- (3) Propositiota *E* ei voida tietää *a priori*, vaan ainoastaan empiirisellä tutkimisella.

Tässä *E* on propositio, joka koskee Oskarin ulkoista ympäristöä ja jonka ennalta oletaminen tekee Oskarin ajatuksesta, että vesi on märkää, laajan mielentilan. McKinseyn argumentti on muotoa *reductio ad absurdum*, ja sen ajatuksena on, että premisseistä (1) ja (2) voidaan päätellä Oskarilla olevan *a priori* tietoa *E*:stä, mikä on ristiriidassa premissin (3) kanssa. Anti-individualismi ja etuoikeutettu pääsy eivät siis ole yhteensopivia, ja siksi jommastakummasta on luovuttava.

McKinseyn argumentista seurasi vilkas keskustelu ja muun muassa Anthony Brueckner (1992) on kritisoinut McKinseyä Burgen väärin ymmärtämisestä. Hänen mukaansa se, joutuuko anti-individualisti sitoutumaan premisseihin (1) ja (2), riippuu täysin proposition *E* sisällöstä, ja tämän McKinsey jättääkin artikkelissaan epämääräiseksi. Myöhemmin myös Jessica Brown (1995) ja Paul Boghossian (1997) ovat esittäneet myös omanlaisiaan reduktioargumentteja. Kompatibilistit ovat vastanneet argumentteihin muun muassa väittämällä, että toisin kuin argumentissa väitetään, anti-individualistin ei tarvitse sitoutua premissiin (2), tai että argumentin premissien episteemiset perusteet (*warrant*) eivät välity johtopäätökseen, eikä päättely siten tuota *a priori* tietoa ulkoisesta ympäristöstä. (Parent 2017, luku 2.)

4.2 Saavutusongelma ja diskriminaatioargumentti

Kuten todettua, anti-individualismin ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopivuutta vastaan voi argumentoida myös väittämällä, että anti-individualismi kyseenalaistaa mahdollisuuden saavuttaa *a priori* tietoa omien mielentilojensa sisällöistä. Tätä perustellaan argumentilla, jota muun muassa Jessica Brown kutsuu diskriminaatioargumentiksi: koska anti-individualismi johtaa tapauksiin, joissa subjekti ei pysty erottamaan toisistaan tilanteita, joissa hänen mielentilojensa sisällöt eroavat, hän ei erota mielentiloja toisistaan, eikä hän siten voi tietää omia mielentilojaan *a priori*¹¹. Näin ollen anti-individualismi ja etuoikeutettu pääsy eivät ole yhteensopivia. (Brown 2004, 38.)

¹¹ Brown (2004, 113–117) on esitellyt myös saavutusongelmaan liittyvän ”illuusioargumentin”, mitä voisi oikeastaan kutsua myös hallusinaatioargumentiksi. Sen mukaan anti-individualismissa ei voi saavuttaa *a priori* itsetietoa, sillä subjekti ei voi tietää, onko hänellä ylipäänsä ajatusta vai pelkkä hallusinaatio ajatuksesta. Tässä työssä en käsittele illuusioargumenttia, sillä se koskee vain anti-individualismin hallusinaatioversiota. Diskriminaatioargumentti taas koskee kaikkia anti-individualismin versioita.

Inkompatibilistit siis väittävät, että anti-individualistien ajatuskokeita tarkastelemalla huomataan, että subjekti ei aina pysty erottamaan ajatustensa aktuaalisia sisältöjä sellaisista sisällöistä, joita hänellä olisi, jos hän olisi elänyt erilaisessa ympäristössä. Ajatellaan taas Kaksoismaa-ajatuskoetta: Oskari asuu Maassa, ja ajattelee vettä, mutta jos hän olisikin asunut Kaksoismaassa kuten kaksois-Oskari, niin anti-individualistien mukaan hän ajattelisikin kaksoisvettä. Koska ajatuskokeessa se, että Oskari asuu Maassa, vaikuttaa hänelle täysin samanlaiselle kuin se, että Oskari asuisi Kaksoismaassa, hän ei pysty *a priori* erottamaan, asuuko hän ympäristössä, jossa on vettä vai ympäristössä, jossa on kaksoisvettä. Täten hän ei argumentin mukaan myöskään pysty erottamaan, ajatteleeko hän vettä vai kaksoisvettä ilman, että tutkisi ympäristöään, eikä siis tiedä *a priori* mitä hän ajattelee.

Kaksoismaa-ajatuskokeessa eri tilanteiden välinen ero on sellainen, ettei subjekti itse sitä huomaa, eikä subjekti siis itse pysty erottamaan *a priori*, kummassa tilanteessa hän on. Jotta hän tietäisi, kummassa ympäristössä hän on, hänen tarvitsisi tarkastella asiaa empiirisesti. Inkompatibilistin mukaan tämä kyseenalaistaa subjektin kyvyn saavuttaa *a priori* tietoa omista mielentiloistaan. Oskarin tosi uskomus siitä, että hän ajattelee vettä, ei siis ole tietoa *a priori*, sillä hän ei pysty erottamaan aktuaalista tilannetta sellaisesta kontrafaktuaalisesta tilanteesta, jossa hän ajattelisikin jotain muuta kuin vettä. (Mt., 38.)

Tällaisenaan diskriminaatioargumentti joutuu kuitenkin melko nopeasti vaikeuksiin, sillä argumentissa esitetään varsin ankaria ehtoja tiedolle. Esimerkiksi Burge (1998, 114) on huomauttanut, että on mahdollista tietää mitä ajattelee ilman, että on tietoinen tosiseikoista, jotka määrittävät ajatuksen sisällön. Voi siis tietää ajattelevansa vettä, vaikkei tunnekaan niitä olosuhteita, jotka määrittävät sen, että ajattelee juuri vettä eikä kaksoisvettä. Paul Boghossian (1998, 158) taas on antanut esimerkin, jossa tarkastellaan havaintotietoa. Jos katson kolikkoa kädelläni, voin tietää, että kädelläni on kolikko ilman, että tietäisin kaikkia olosuhteita, jotka tekevät tiedon mahdolliseksi. Minun ei myöskään tarvitse tarkastaa, ettei kyseessä ole väärennös, tai kyetä erottamaan kolikkoa kaikista mahdollisista kaksoiskappaleista. Boghossianin (mt., 158) mukaan tavanomainen käsitys tiedosta vaikuttaisi siltä, että havaitsijan tulee erottaa havainnon kohde ainoastaan *relevanteista* vaihtoehtoista. Samoin itsetiedossa on kyettävä erottamaan mielensisällöt ainoastaan *relevanteista* vaihtoehtoista, eikä se, että on loogisesti mahdollista, että Oskari eläisikin Kaksoismaassa ja ajattelisi kaksoisvettä, ole välttämättä relevantti vaihtoehto.

Vaikuttaa siis siltä, että on liikaa vaadittu, että saavuttaakseen tietoa jostain asiasta on kyettävä erottamaan se kaikista mahdollisista vaihtoehtoista. Kompatibilisti voikin vastata, että ajautuisimme

skeptisismiin, jos vaatisimme, että tietääkseen että p on pystyttävä erottamaan tosiasiallinen tilanne kaikista mahdollisista vaihtoehtoisista tilanteista, joissa p olisi epätosi. Muuten havainnotkaan eivät voisi tuottaa lainkaan tietoa maailmasta: emmehän pysty erottamaan kappaleita niiden täydellisistä kaksoiskappaleista. Jotta tällainen, varsin lohduton tilanne vältettäisiin, on rajattava vaihtoehtoiset tilanteet vain relevantteihin vaihtoehtoihin. Voidaan ajatella, että havaintotietoa saadaksemme havainnon kohteet on kyettävä erottamaan vain relevanteista vaihtoehdoista. Samoin kompatibilisti voi argumentoida, että itsetiedossa omien ajatusten sisällöt on kyettävä erottamaan vain niiden relevanteista vaihtoehdoista.

4.2.1 Hitaan vaihtamisen ajatuskoe

Hienostuneempi diskriminaatioargumentti voidaan rakentaa niin kutsutun hitaan vaihtamisen (*slow switching*) ajatuskokeen ympärille, jonka Burge (1998, 115) esittelee havainnollistaakseen omaa kompatibilistista näkemystensä. Ajatuskokeessa kuvitellaan Kaksoismaa-ajatuskokeeseen nojautuen tilanne, jossa Maan asukas, Oskari, kuljetetaankin Kaksoismaahan. Kuljetus tehdään salaa siten, ettei asukas itse huomaa sitä, ja koska Maa ja Kaksoismaa vaikuttavat täysin samantlaisilta, Oskari ei huomaa ympäristönsä vaihtumista. Hän ei siis tunnista, onko hän Maassa vai Kaksoismaassa.

Jos subjektin ympäristö kuitenkin vain yhtäkkisesti vaihtuu Maasta Kaksoismaahan, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että hänen mielentilojensa sisällötkin vaihtuisivat yhtäkkisesti. Saattaa olla, että hän ajattelee silti vettä, sillä hän on kasvanut veden ympäröimänä ja oppinut käsitteen vesi. Voidaan kuitenkin kuvitella, että tarpeeksi pitkän ajan kuluttua hänen mielentilojensa sisällötkin lopulta vaihtuisivat¹². Kun Oskari elää tarpeeksi kauan Kaksoismaassa, hänen mielentilojaan määrittävät relaationsakin vaihtuvat hitaasti ympäristön mukana. (Mt., 115.)

Koska anti-individualismin mukaan ajatusten sisällöt määräytyvät osittain yksilön ulkoisten tekijöiden kautta, niin kompatibilisti hyväksyy, että subjektin mielentilojen sisällöt muuttuvat hitaassa vaihdossa ajan myötä. Siitä, millaisiksi subjektin mielentilojen sisällöt muuttuvat, ei ole anti-individualistien keskuudessa yksimielisyyttä: korvaako uuden ympäristön käsite vanhan ympäristön käsitteen vai yhdistyvätkö ne? Viittaavatko subjektin muistinsisällöt vanhaan ympäristöön vai uuteen ympäristöön? Joka tapauksessa ajatuskokeessa subjekti ei Burgen (mt., 115) mukaan pysty huomaamaan, milloin muutos tapahtuu, eikä siten pysty myöskään erottamaan näitä vaihtoehtoisia

¹² Miten sisällöt lopulta vaihtuisivat? Esimerkiksi Michael Devitt (1981, 56–57) on esittänyt, että kielellisen merkityksen voi juurruttaa (*ground*) useasti, ja merkitys voi siten myös muuttua. Samoin voidaan ajatella mielensisältöjenkin suhteen. Ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä siitä, mihin hitaan vaihdon ajatuskokeessa mielensisältö vaihtuisi: tulisiko kaksoisveden käsite veden käsitteen tilalle vai kenties rinnalle?

tilanteita toisistaan. Vaihtoehtoisissa tilanteissa subjektin ajatuksen propositionaaliset sisällöt ovat erilaiset ja niiden totuusehdot riippuvat eri objektien ominaisuuksista.

Oletetaan siis, että ajatuskokeen koehenkilö *S* kuljetetaan huomaamattomasti Maasta Kaksoismaahan ja että hän pysyy niin kauan uudessa tilanteessa, että hän omaksuu tilanteenmukaiset käsitteet ja havaintokokemukset. Maassa *S* uskoo, että vesi on märkää, ja myöhemmin Kaksoismaassa hän ajattelee, että kaksoisvesi on märkää. *S* ei kuitenkaan erota näitä tilanteita toisistaan, eikä pystyisi kertomaan, missä vaiheessa vaihdos on tapahtunut. Ajatuskoe siis vihjaa, että subjekti ei tietäisi mitä ajatuksia hänellä on, ellei hän tarkastelisi asiaa empiirisesti ja saisi selville, mikä erottaa Maata Kaksoismaasta. Hän ei siis tietäisi omia ajatuksiaan *a priori*.

Tämä eroaa aiemmasta diskriminaatioargumentista siten, että vesi ja kaksoisvesi vaikuttavat olevan relevantteja vaihtoehtoja ainakin *S*:lle. Moni hyväksyy, että hitaan vaihtamisen tapauksessa eri tilanteet ovat relevantteja vaihtoehtoja vaihdon kohteena olevalle henkilölle, sillä ajatuskokeessa hänen todella oletetaan vaihtavan ympäristöä (Brown 2004, 42). Vaihtoehtoiset mielensisällöt ovat *S*:lle aktuaalisia vaihtoehtoja, eivätkä pelkästään kontrafaktuaalisia. Vettä ja kaksoisvettä koskevat sisällöt ovat toisistaan selkeästi erillisiä mielensisältöjä, sillä niillä on erilaiset totuusehdot. Jos *S* uskoo, että hänen saappaassaan on vettä¹³, niin uskomuksen ilmaiseman proposition totuusarvo eroaa Maassa ja Kaksoismaassa. Maassa hänen saappaassaan on vettä ja Kaksoismaassa kaksoisvettä.

4.3 Kompatibilistin vastausvaihtoehdot saavutusongelmaan

Ennen kuin tarkastellaan, miten kompatibilistit argumentoivat sen puolesta, että diskriminaatioargumentti ei uhkaa etuoikeutettua pääsyä anti-individualistisessa teoriassa, kartoitetaan hieman, millaisia erilaisia vaihtoehtoja diskriminaatioargumentin vastustajalla on käytettävissään. Jos hitaan vaihdon ajatuskokeeseen perustuvan diskriminaatioargumentin jakaa osiin, niin se sisältää ainakin kaksi keskeistä lausetta:

A: *S* ei pysty erottamaan *a priori*, että hänen ajatuksensa sisältö koskee vettä eikä kaksoisvettä.

B: *S* ei pysty tietämään *a priori*, mikä hänen ajatuksensa sisältö on. (Parent 2017)

¹³ Huom. tässä uskomus koskee vettä *de re*.

Jos kompatibilisti haluaa vastata diskriminaatioargumenttiin, hän voi siis osoittaa, ettei lause A päde, tai että vaikka lause A pätsisi, niin siitä ei seuraa lausetta B.¹⁴

Jos kompatibilisti on valmis myöntämään lauseen A, niin hän voi väittää, etteivät lauseen A sisältämät vaihtoehdot, vesi ja kaksoisvesi, ole subjektille relevantteja vaihtoehtoja. Jotta tietäisi, mitä ajattelee, ei tarvitse pystyä erottamaan ajatuksiaan epärelevanteista vaihtoehtoista, kuten kaukaa haetuista loogisista mahdollisuuksista. Siksi se, että *S* ei pysty erottamaan eri vaihtoehtoja, ei uhkaa hänen itsetietoaan. Tietäminen vaatii ainoastaan relevanttien vaihtoehtojen erottamista, eikä ajatuskokeen esimerkki ole relevantti vaihtoehto. Kieltämällä vaihtoehtojen relevanssin kompatibilisti voi siis pyrkiä perustelemaan, miksi lauseesta A ei seuraa lausetta B. Tällöin ajatuskoe ei anna syytä ajatella, että lause B pätsisi, eikä *S*:n etuoikeutettu pääsy ole vaarassa.

Diskriminaatioargumenttiin onkin vastattu, ettei kaksoisvesi ole relevantti vaihtoehto hitaan vaihdon ajatuskokeesta huolimatta¹⁵. Kompatibilisti voi väittää, että esitetyt kontrafaktuaaliset vaihtoehdot mielentilojen sisällöille eivät ole relevantteja, sillä ajatuskoe on silti liian epätodellinen, jotta se olisi uhka etuoikeutetulle pääsulle. Ajatuskoe ei siis tarjoa sellaista vaihtoehtoa, joka kyseenalaistaisi etuoikeutetun pääsyn.

Mitä relevantilla vaihtoehdolla sitten ylipäänsä tarkoitetaan? Epistemologiassa Alvin Goldman (1976) ja Fred Dretske (1981) ovat kehittäneet niin kutsuttua relevanttien vaihtoehtojen lähestymistapaa tietämiseen. Keskeisenä ajatuksena on, että tietääkseen, että *p*, ei tarvitse pystyä poissulkemaan kaikkia mahdollisia eri tilanteita, joissa *p* on epätosi. Sen sijaan on kyettävä poissulkemaan vain sellaiset relevantit tilanteet, joissa *p* ei päde. Erilaiset skeptisistiset esimerkit eivät yleensä ole relevantteja vaihtoehtoja, joita tietäjän tulisi kyetä poissulkemaan. Se, mikä tarkalleen ottaen on relevanttia ja mikä taas ei ole, voidaan määrittää esimerkiksi kontekstin mukaan. Episteeminen kontekstualismin mukaan vaihtoehdon relevanssin määrittää kontekstin evidentialiset standardit. Jos siis konteksti tekee hitaan vaihdon mahdollisuudesta relevantin vaihtoehdon, niin voi olla, että anti-individualistin etuoikeutettu pääsy vaarantuu. Toisaalta jos mahdollisuus ei ole relevantti, niin episteemisen kontekstualismin mukaan anti-individualismin näkökulmasta subjektilla voi siis silti olla *a priori* tietoa ajatuksistaan. (Parent 2017, luku 3.2.)

¹⁴ En tarkoita tässä yhteydessä loogista seurausta, vaan analysoin lähinnä erilaisia argumentatiivisia vaihtoehtoja olettaen, että varsinaisissa argumenteissa esitetään yksityiskohtaisemmat perustelut.

¹⁵ Esim. Warfield (1998), Falvey & Owens (1994) ja toisaalta myöskin Brown (2004).

Kuten luvussa 4.2.1 huomattiin, voidaan ajatella, että hitaan vaihdon aiheuttamat vaihtoehtoiset sisällöt ajatuksille ovat relevantti vaihtoehto ainakin vaihdon kohteena olevalle henkilölle. Mutta miksi ajatuskoe tuottaisi ongelmia muiden etuoikeutetulle pääsulle? Se, että hidas vaihto voi periaatteessa olla relevantti vaihtoehto jollekulle, ei välttämättä tarkoita, että etuoikeutettu pääsy ja anti-individualismi olisivat lähtökohtaisesti yhteensopimattomia. Esimerkiksi Ted Warfield (1998, 218–219) on väittänyt, että argumentista seuraa ainoastaan, että jos hidas vaihto on aktuaalinen, niin silloin *S* ei tiedä, mitä ajattelee *a priori*. Argumentti ei siis ole riittävä etuoikeutetun pääsyn kumoutumiseen. Hitaan vaihdon mahdollisuus ei uhkaa itsetietoa sen enempää kuin täydellisten väärennösten mahdollisuus uhkaa havaintotietoa kolikoista. Ne eivät ole relevantteja vaihtoehtoja.

On kuitenkin myös esitetty, että mielentilojen sisältöjen muutokset tilanteesta toiseen siirryttäessä voivat olla varsin tavanomainen skenaario, vaikkei laajamittaista ihmissalakuljetussalaliittoa olisikaan. Peter Ludlow (1998, 227) on argumentoinut, etteivät ”hitaat vaihtamiset” olekaan niin harvinaisia – etenkin jos hyväksytään sosiaalinen anti-individualismi. Ludlow huomauttaa, että englannin kielessä monet sanat saavat erilaisen merkityksen brittiläisessä ja amerikkalaisessa kontekstissa, ja vaikka monet kompetentit englannin puhujat tietävät tämän, he eivät aina ole tietoisia erilaisten merkityserojen laajuudesta.

Esimerkiksi sana ”chicory” tarkoittaa brittienglannissa sikuria ja amerikanenglannissa endiiviä. Voidaan kuvitella, Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian välillä taajaan matkustava henkilö ei ole tietoinen tästä erosta. Vaikka hän tietää vaihtavansa ympäristöä, hän ei tiedä, että kieliyhteisöt käyttävät sanaa eri merkityksellä, eikä hän välttämättä tunne myöskään sikurin ja endiivin eroja. Kun matkustaja käyttää sanaa ”chicory” brittiystävönsä kanssa, hän puhuu sikurista, ja amerikkalaisten kanssa hän puhuu endiivistä. Isossa-Britanniassa hän ajattelee sikuria ja myöhemmin Yhdysvaltoihin matkustettuaan hän saattaa ajatellakin endiiviä – ilman, että huomaa mitään eroa. Merkityksen muuttumiseen eri kieliyhteisöjen välillä ei toki tarvitse ylittää Atlantin valtameren: merkitys saattaa vaihdella myös erilaisten ammattien tai muiden sosiaalisten ryhmien välillä ilman, että puhuja tietää siitä. Ludlow’n mukaan saatamme rutiininomaisesti vaihtaa erilaisia sosiaalisia ympäristöjä, ja siten hitaan vaihdon tapaukset saattavatkin olla hyvin tavanomaisia. (Mt., 228.)

Jos siis päädytään siihen, että jotkin esitetyistä vaihtoehtoisista tilanteista ovat relevantteja, niin miten kompatibilisti voi silloin argumentoida, että subjekti voi saavuttaa tietoa ajatustensa sisällöistä? Miten diskriminaatioargumenttiin voi vastata, mikäli anti-individualistisessa teoriassa mielentilojen sisällöille todella on olemassa relevantteja vaihtoehtoja? Kompatibilistin on valittava, sitoutuuko hän

siihen, että ajatuskokeiden kuvaamissa tilanteissa subjekti ei pysty erottamaan mielentilan sisältöä *a priori* – siitä huolimatta, että vaihtoehdot ovat relevantteja. Toisin sanoen kompatibilisti voi joko hylätä tai hyväksyä lauseen A. Jos hän hylkää lauseen A ja väittää, että subjekti todella pystyy erottamaan eri mielensisällöt toisistaan, hän pitää silloin kiinni *episteemisen läpinäkyvyyden teesistä*: jos subjekti on tarkkaavainen ja hallitsee käyttämänsä termit, niin hän tietää *a priori*, ovatko mielentilojen sisällöt identtiset vai eroavatko ne (Kallestrup 2012, 130).

Episteeminen läpinäkyvyys on varsin vahva vaatimus itsetiedolta, mutta sen hylkäämisellä on myös ongelmansa. Jos hylkää episteemisen läpinäkyvyyden, niin silloin saattaa olla vaikeaa selittää, miten subjektin on mahdollista olla rationaalinen anti-individualistisessa teoriassa. Jos subjekti ei kykene erottamaan ajatustensa sisältöä toisistaan, niin miten hän voi esimerkiksi huomata ristiriitoja uskomuksissaan?

Toisaalta kompatibilisti voi myös hyväksyä lauseen A ja myöntää, että ajatuskokeen kuvaamassa tilanteessa subjekti ei kykene erottamaan eri mielentilojen sisältöjä toisistaan. Hän voi siis myöntää, ettei subjekti itse asiassa pystykään erottamaan ajatuksensa sisältöä edes sen relevanteista vaihtoehdoista. Tällöin ongelmana on selittää, miten meillä voisi olla tietoa asioista, joita emme pysty edes erottamaan toisistaan.

Kompatibilistin täytyy siis perustella, miksei lauseesta A seuraa lausetta B, vaikka lauseen A esittämät vaihtoehdot olisivatkin relevantteja. Eräs tapa perustella, miksei lauseesta A seuraa B, on väittää, ettei tietäminen vaadi kykyä erottaa. Subjektilla voi olla tietoa ajatustensa sisällöistä, vaikkei pystyisikään erottamaan sisältöjä niiden relevanteista vaihtoehdoista. Tällöin hänen on väitettävä, että itsetieto ei aina vaadi kykyä erottaa, eikä kyky erottaa ole muutenkaan yleispätevä ehto tiedolle. Tällöin anti-individualismin ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopivuutta puolustaakseen olisi hylättävä jotkin reliabilistiset teoriat tiedosta (esim. Goldman 1976) – ainakin itsetiedon suhteen¹⁶. Tämä saattaa vaikuttaa varsin suoraviivaiselta ratkaisulta, mutta se rikkoisi yhteyden tietämisen ja erottamisen välillä.

Jessica Brownin (2004, 41) mukaan diskriminaatioargumentissa käytetäänkin hyväksi tietämisen ja erottamisen kyvyn (*discriminative ability*) varsin intuitiivista yhteyttä. Vaikuttaisi varsin luontevalta ajatella, ettei jostain asiasta voi olla tietoa, ellei sitä pysty erottamaan muista relevanteista asioista. Tätä yhteyttä voidaan kuitenkin lähestyä monella eri tavalla. Esimerkiksi Falvey ja Owens (1994)

¹⁶ Reliabilisimia esitellään tarkemmin luvussa 6.1.

ovat esittäneet, että vaikka kompatibilisti hyväksyisi hitaan vaihdon relevanssin, niin pelkän erottamisen kyvyn sijaan tietämiselle voidaan asettaa monia muitakin periaatteita. Esimerkiksi toisen seuraavista:

C: Jos S :n uskomus, että p perustuu evidenssille, joka on yhteensopiva sen kanssa, että q (ja q on relevantti vaihtoehto), niin S ei tiedä, että p .

D: Jos S :n oikeutus uskomukselleen, että p on sellainen, että jos q olisi totta, niin S uskoisi silti, että p , niin S ei tiedä, että p . (Falvey & Owens 2004, 116.)

Näissä periaatteissa p ja q ovat siis vaihtoehtoisia propositionaalisia sisältöjä, eivätkä ne siis voi kumpikin olla tosi samassa tilanteessa. Periaate C siis väittää, että jos subjektilla on jokin uskomus p , joka perustuu sellaiselle evidenssille, joka ei poissulje sellaista tilannetta, jossa p ei olekaan tosi, niin subjekti ei tosiasiaassa tiedä, että p . Periaate D taas väittää, että jos subjektilla on uskomus p , joka on oikeutettu siten, että subjekti uskoo, että p , vaikka olisikin niin, että p ei olekaan tosi. Falvey ja Owens väittävät, että jos hyväksymme periaatteen C, niin ajatuskokeessa S :n uskomus ei muodosta *a priori* tietoa. Subjektin perusteet omia mielentiloja koskeville uskomuksille eivät siis poissulje vaihtoehtoista tilannetta, jossa uskomuksen sisältö olisi virheellinen. Sen sijaan, jos valitsemme periaatteen D, niin S voisi tietää *a priori*, että hän ajattelee, että vesi on märkää, vaikkei hän pystykään erottamaan vesi- ja kaksoisvesiajatuksia. Jos S ajattelisikin kaksoisvettä, niin silloin hän ei uskoisi, että ajattelee, että vesi on märkää. (Falvey & Owens 2004, 116–118.)

Erottamisen kyky ei siis lopulta ole kiistaton kriteeri tiedolle. Brownin (2004, 43) mukaan kompatibilistit ovat Falveyn ja Owensin tapaan monesti keskittyneet vastauksissaan painottamaan arvostelmien luotettavuutta (*reliability*) – tapa, jolla itsetietoa saavutetaan, on luotettava tapa hankkia tietoa. Jos etuoikeutetulla pääsyllä saavutetaan tosia arvostelmia luotettavasti, niin eivätkö ne ole tietoa, vaikkemme aina pystyisikään erottamaan ajatusten sisältöä erilaisista vaihtoehdoista? Tyler Burge (1998, 111–112) on esittänyt, että on olemassa tietynlaisia, ajatusten sisältöä koskevia arvostelmia, joiden suhteen subjekti ei tee virheitä¹⁷. Tällaiset arvostelmat toimivat esimerkkinä siitä, että subjekti todella voi saavuttaa *a priori* tietoa omien mielentilojensa sisällöistä anti-individualismista huolimatta. Kun omia mielentiloja koskeva uskomus on sidoksissa itse mielentilan sisältöön, niin itsetieto on erityisen luotettavaa: ympäristön vaihtaminen muuttaa sekä ensimmäisen

¹⁷ Burgen lisäksi itsensä verifioivista arvostelmista puhui samoihin aikoihin myös Donald Davidson ja John Heil (Parent 2017).

asteen ajatuksia että toisen asteen ajatuksia. Hidas vaihto ei muuta toisen asteen ajatusten oikeutusta eikä totuutta. Tarvitaanko siis sittenkään kykyä erottaa, jos uskomukset omista mielentiloista ovat tosia tilanteesta riippumatta? Tarkastellaan seuraavaksi Tyler Burgen vastausta saavutusongelmaan ja sitä, miten se vastaa diskriminaatioargumenttiin.

5. Tyler Burgen vastaus

5.1 Perusitsetieto

Artikkelissaan ”Individualism and Self-Knowledge” (1998) Burge selvittelee itsetiedon ja anti-individualismin vastakkainasettelua ja pyrkii esittämään ratkaisunsa ongelmaan. Burgen mukaan Descartes oli oikeassa siinä, että tiedämme ainakin jotkut mielentilamme suoraan, auktoritatiivisesti ja muutenkin kuin empiirisesti. Vaikka suuri osa itsetiedosta voikin olla samankaltaista kuin tieto muiden mielentiloista, niin ainakin osa itsetiedosta on suoraa ja varmaa. Burge kutsuu tällaista itsetietoa perusitsetiedoksi (*basic self-knowledge*). (Mt., 111–112.)

Burgen mukaan joitakin Descartesin näkemyksiä tulkitsemalla päädytään tulokseen, että mielentilat ovat mitä ovat ympäristöstä riippumatta. Jos voimme olla varmoja ajatustemme olemassaolosta – ilkeämielisen demonin huijauksesta huolimatta – niin eivätkö ajatuksemme ole silloin ulkomaailmasta riippumattomia? Burge esittää, että Descartes erehtyy siinä, että intuitiot tai itsetieto pystyisivät oikeuttamaan sen, että mielentilojen luonteet ovat riippumattomia niiden suhteista fyysikaaliseen maailmaan. Tosiasiassa intuitiot tai itsetieto eivät anna tarpeellista selvyyttä mielentilojen luonteesta. Tavallisesti tämä huomio on tehty mielen suhteesta ruumiiseen, mutta yhtä hyvin se pätee myös ympäristöön. Subjekti voi tietää, mitkä hänen mielentilansa ovat, vaikkei tietäisi relevantteja tosiasioita niitä määrittävistä ehdoista. (Mt., 113–114.)

Burgen mukaan Descartesin paradigmaattinen esimerkki suorasta itsetiedosta oli *cogito*-argumentin ”ajattelen”. Paradigmaan kuuluu kuitenkin hänen mukaansa myös suurempi joukko propositionaalisia asenteita koskevaa tietoa kuin aiemmin on ajateltu: esimerkiksi lause ”Ajattelen (tällä ajatuksella) että kirjoittaminen vaatii keskittymistä.” Paradigma kertoo siis laajemminkin propositionaalisia asenteita koskevasta tiedosta. Tällaiset ajatukset eivät ole vain abstraktin filosofian väitteitä, vaan saattavat tuottaa tietoa, eivätkä ne ole empiirisesti löydettävissä. Ne ovat myös suoria

ja auktoritatiivisia, ja ne verifioivat itsensä: arvostelmien tekeminen tekee niistä tosia. (Mt., 111–112.)

Miten sitten voimme tietää tällaisia itsensä verifioivia arvostelmia suoraan ja ei-empiirisesti, jos niiden sisältö on kuitenkin osittain ulkoisesti määrättyä? Olisi absurdia, jos subjektin tarvitsisi tarkastella ympäristöään tietääkseen, mitä hän todella ajattelee. (Mt., 115–116). Burge ei pidä kovinkaan kiistanalaisena, että olosuhteet jonkin ajatuksen ajattelulle on ennalta oletettava ajattelussa (Mt., 115). Esimerkiksi ajatellakseen vettä henkilön on oltava kausaaliossa relaatiossa veteen, mutta ajatellakseen, että vesi on nestettä, hänen ei tarvitse tietää kompleksisia ehtoja ajatuksen ajattelemiselle – ne täytyy vain ennalta olettaa. Burge kuvailee ajatusten erilaisia tasoja ensimmäiseksi ja toiseksi asteeksi. Ensimmäiselle asteelle kuuluvat esimerkiksi ulkomaailmaa koskevat ajatukset, ja toiselle asteelle kuuluvat ajatukset, jotka koskevat muita ajatuksia. Burgen mukaan ensimmäisen asteen empiiristen ajatusten ehdoissa on joitain vain empiirisesti todettavia seikkoja. Tietääkseen mitä ajattelee, kun ajattelee esimerkiksi fysikaalisia olioita, subjektin on ennalta oletettava joitain ehtoja. Ennalta oletetut ehdot määräävät myös sellaisten empiiristen ajatusten sisältöjä, joita tiedetään ajateltavan. Tämä johtuu Burgen mukaan siitä, että perusitsetieto on luonteeltaan toisen asteen tietoa. Ajatellessamme mielensisältöä p emme suhtaudu p :hen vain ajatuksen objektina, vaan samalla myös ajattelemme p :tä. Siksi olosuhteet, jotka ovat välttämättömiä p :n ajattelemiselle, ovat yhtä lailla välttämättömiä relevantille tiedolle siitä, että ajattelemme, että p . (Mt., 116.)

5.2 Itsetiedon ja havaintotiedon yhtäläisyydet ja erot

Miksei meidän siis tarvitse tarkastella ympäristöämme empiirisesti tietääksemme, että siellä vallitsevat ajatuksellemme oikeanlaiset olosuhteet? Burge (1998, 117) havainnollistaa asiaa vertaamalla perusitsetietoa havaintotietoon. Kuten havaintotiedossakin, perusitsetiedossa subjektin ei tarvitse pystyä erottamaan tiedon kohteita niiden kaksoiskappaleista tai tietämään taustalla vallitsevia olosuhteita.

Miten itsetieto on sitten mahdollista? Burge vastaa, että sekä perusitsetieto että havaintotieto ikään kuin ”perivät” sisältönsä. Olemme oikeutettuja havaintoja koskeviin arvostelmiimme, vaikkamme tiedä ennalta, ovatko tietyt havainnon mahdollistavat olosuhteet voimassa. Samoin Burgen mukaan havaitsijan ei tarvitse kyetä erottamaan havaintonsa kohdetta kaikista kuviteltavissa olevista kaksoiskappaleista, jotta hänellä olisi havaintotietoa. Hänen mukaansa ajatukseen havainnon

objektiivisuudesta kuuluu, että havaitsijan ei tarvitse hallita ehtojaan havainnon onnistumiselle. (Mt., 117.)

Itsetieto kuitenkin eroaa havaintotiedosta ratkaisevasti. Havaintotieto on Burgen mukaan objektiivista, johon liittyy tässä tapauksessa ainakin kaksi eri seikkaa: Ensimmäkin havaintotiedossa ei ole välttämätöntä relaatiota subjektin aistimuksen, havainnon tai kykyjen ja havainnon kohteen kanssa. Havainnon kohteet ovat riippumattomia subjektin havainnoista, ja havaitun fyysikaalisen olion luonne voi paljastua erilaiseksi kuin on luultu, mutta havainto oliosta pysyy silti samana. Näin ollen havaintotiedossa niin sanotut karkeat erehdykset (*brute error*) ovat mahdollisia. Vaikka subjektin havaintokyvyissä tai tarkkaavaisuudessa ei olisi mitään tavanomaisesta poikkeavaa, on silti mahdollista havaita väärin. (Mt., 119.)

Perusitsetieto taas ei ole kontingentissa suhteessa ajatusten sisältöön. Esimerkiksi cogitomaiset arvostelmat voivat olla itsensä verifioivia ja itseensä viittaavia, eivätkä arvostelmien kohteet ole kontingentissa relaatioissa itse arvostelmiin. Perusitsetiedon tapauksessa karkeitä erehdyksiä ei voi esiintyä.

Toiseksi havainnot eivät ole persoonasidonnaisia: kuka tahansa muukin voi havaita saman olion sopivissa olosuhteissa. Itsetieto taas on nimenomaisesti vain ensimmäisen persoonan tietoa. Kuten luvussa 3.1 todettiin, itsetietoon liitetään usein ajatus episteemisestä asymmetriasta. Itsetiedossa näkökulman on oltava sama kuin varsinaisella ajatuksella, joten toisin kuin havaintotieto, itsetieto on persoonasidonnaista. Burgen (mt., 121) mukaan myös *cogito*-paradigman ulkopuolisissa, mutta kuitenkin auktoritatiivisen itsetiedon alaan kuuluvissa tapauksissa ensimmäisen persoonan näkökulma on olennaista niiden episteemiselle asemalle. Jos unohdetaan itsetiedon persoonasidonnaisuus, päädytään helposti inkompatibilismiin. Kun erotetaan ensimmäisen ja toisen asteen ajatusten näkökulmat toisistaan ja annetaan toisen asteen näkökulmalle enemmän taustatietoa, on mahdollista konstruoida tilanne, jossa ensimmäisen asteen arvostelmat ovatkin nyt toisen asteen näkökulmasta epätosia.¹⁸

Itsetieto eroaa siis havaintotiedosta siinä, että se ei ole objektiivista sen suhteen, että itsetiedossa arvostelman ja sen sisällön välinen suhde ei ole kontingentti ja että itsetieto on aina yksinomaan ensimmäisen persoonan tietoa. Näiden kahden eron vuoksi on Burgen mukaan vielä

¹⁸ Jos subjektilla on esimerkiksi ensimmäisen asteen ajatus, että ”vesi on märkää”, mutta toisen asteen ajatusta kuvailtaessa vaihdetaan näkökulmaa ja lisätään, että itse asiassa subjekti asuukin Kaksoismaassa, niin silloin on selvää, että toisen asteen näkökulmasta uskomus ”ajattelen, että vesi on märkää” onkin epätosi.

epäuskottavampaa kuin havaintotiedon tapauksessa ajatella, että perusitsetieto vaatii tietoa ehdoista, jotka mahdollistavat tietämisen (mt., 121).

Se, että havaintotiedossa voi erehtyä kaksoiskappaleen takia, voi johtaa käsitykseen, että kaksoiskappaleen mahdollisuus pitäisi pystyä poissulkemaan. Perusitsetiedossa ajatuksen ja sen sisällön välillä ei ole kuilua, eikä kaksoiskappaleesta voi siksi erehtyä. Tätä ei muuta mitkään erikoiset olosuhteet. Burge väittää, että sellaisetkaan auktoritatiivisen itsetiedon tapaukset, jotka eivät mahdu cogitomaisten arvostelmien paradigmaan, eivät sisällä karkeita erehdyksiä. Jos siis erehdys tapahtuu, vika on subjektin kyvyissä tai muissa ominaisuuksissa. Havainnossa taas voi epäonnistua, jos havainnon kohde paljastuu jonkinlaiseksi harhauttavaksi jäljitelmäksi, mutta cogitomaisissa arvostelmissa ei ole kaksoiskappaleiden mahdollisuutta. Mikään olosuhde ei voi luoda kuilua sen välille, mitä ajattelemme ja mitä ajatus koskee. Jos olosuhteita muutetaan, niin alkuperäinen ajatuskin muuttuu. (Mt., 120.)

Koska kaksoiskappaleet eivät uhkaa perusitsetietoa, ei pitäisi olla mitään syytä kuvitella, että tietääkseen, mitä ajattelee, tarvitsisi tuntea sen mahdollistavat olosuhteet. Jos kuvittelee, että itsetieto on jonkinlaista ”täydellistynyttä havaintotietoa”, niin saattaa päätyä myös kuvittelemaan, että sen ehdot on tiedettävä paremmin kuin havaintotiedossa. Jos auktoritatiivinen itsetieto olisi kuin havaintotietoa, mutta ilman havaintovirheitä tai illuusioita, niin silloin sen erityislaatuisen aseman voisi selittää kahdella eri tavalla: joko itsetiedon ajatellaan olevan havaintotietoa jotenkin voimakkaampi kyky, tai itsetiedon kohteista tehdään objekteja, joista ei voi erehtyä. Itsetiedon vahva episteeminen asema ei kuitenkaan Burgen mukaan perustu siihen, että tietäisimme paljon ajatuksistamme tai niitä mahdollistavista olosuhteista. Hänen mukaansa se perustuu siihen, että voimme ajatella toisella asteella ja itsensä verifioivasti. Oikeutus ei piile ylimääräisessä taustatiedossa vaan itsearvioivien arvostelmien luonteessa ja roolissa. (Mt., 121.)

Burgen mukaan se, että itsetieto on nimenomaan yksilön ensimmäinen persoonan tietoa, erottaa itsetiedon sekä havaintotiedosta että myös suuresta osasta *a priori* tietoa: ainakin sellaisesta, jonka oikeutus ei riipu ensimmäisen persoonan näkökulmasta. Tästä syystä voi tietää ajatustensa sisällön, vaikka ymmärtää ajatuksensa vain osittain tai siten, että pystyy antamaan vain epätäydellisiä tai virheellisiä selityksiä ajatuksistaan tai käsitteistään. Subjektin ei siis tarvitse tiedostaa ympäristön vaihtumista, mutta jos subjekti voi ajatella cogitomaisia arvostelmia, hän ajattelee niitä ymmärtäen ne. Burge toteaa, ettei tule sekoittaa sitä, että tietää mitä ajattelee, ja sitä että tietää mitä jokin ”minä”

ajattelee siten, että pystyy kuvailemaan ”minän” ajatuksia oikein. Tällainen kyky ei ole tarpeellinen itsetiedolle. (Mt., 123–125.)

5.3 Yhteenveto Burgen vastauksesta

Burge siis argumentoi, että siitä huolimatta, että mielen tilojen sisältöä määrittävät yksilölle ulkoiset fyysiset ja sosiaaliset tosiasiat, yksilön on mahdollista saavuttaa tietoa omista mielentiloistaan tavalla, joka on episteemisesti erityislaatuinen havaintotietoon verrattuna. Burgen vastauksessa olennaista on ymmärtää itsetieto rationalistisesti. Itsetieto on tällöin varmemmalla pohjalla kuin havaintotieto, mutta toisaalta sen tarjoama informaatio on rajoittunutta. Burgen mukaan Descartes liioittelikin itsetiedon asemaa ja teki siitä persoonasta riippumatonta tietoa välttämättömistä totuuksista. Perusitsetieto ei suorudestaan ja varmuudestaan huolimatta kuitenkaan sovellu metafysiikan perustaksi (Burge 1998, 126).

Burge puolustaa anti-individualistin mahdollisuutta saavuttaa itsetietoa vetoamalla perusitsetietoon. Perusitsetieto on itsensä verifioivaa, eikä sen totuus ole riippuvaista ympäristön olosuhteista. Jos tällaiset itsensä verifioivat lauseet todella ovat episteemisesti erityislaatuista tietoa omista – myös laajasisältöisistä – mielentiloista, niin ainakin vahva inkompatibilismi vaikuttaa kumoutuvan. Samalla perusitsetieto toimii prototyyppinä muille itsetiedon tapauksille. Cogitomaisten arvostelmien tapaan arkisemmatkin itsetiedon lajit eroavat havaintotiedosta persoonasidonnaisuuden ja karkeiden erehdysten suhteen. Lisäksi toisen asteen ajatukset perivät sisältönsä ensimmäiseltä asteelta myös muissa kuin cogitomaisissa arvostelmissa.

Perusitsetiedon tapaiset cogitomaiset lauseet toimivat kyllä Burgen myöhemmissäkin artikkeleissa (1996) esimerkkeinä erityislaatuisesta itsetiedosta, mutta varsinaisena pohjana itsetiedolle toimii kykymme kriittiseen järjenkäyttöön (*critical reasoning*). Hänen mukaan kykenemme – ainakin toisinaan – kriittiseen järjenkäyttöön, ja siksi meillä on oltava etuoikeutettu pääsy uskomuksiimme. Jotta voisimme ymmärtää järkeilyemme perusteet juuri *perusteina*, meidän on pystyttävä tietämään ajatustemme sisältö *a priori* (mt., 98). Järjenkäyttäjän itse ei tosin tarvitse tietää, onko järjenkäyttö kriittistä vai ei – riittää, että kriittinen järjenkäyttö on ylipäättään mahdollista. Samaten yksilön ei tarvitse tietää, millaisissa relaatioissa hän on fyysiseen tai sosiaaliseen ympäristöönsä. Burge (mt., 93) on lisäksi huomauttanut, että se, että arvostelmat ovat itsensä verifioivia, liittyy erityisesti niiden totuusarvoon, eikä niinkään oikeutukseen. Hänen mukaansa meillä on episteeminen oikeus (*entitlement*) omia mielentiloja koskeviin arvostelmiin. Kriittisinä järjenkäyttäjinä emme ole

systemaattisesti väärässä omien mielentilojemme suhteen, ja koska meillä on episteeminen oikeus omia mielentila koskeviin arvostelmiin, niin omia mielentilojamme koskevat arvostelmat ovat todella tietoa. (Mt., 103.)

Hitaan vaihdon ajatuskokeen suhteen Burge hyväksyy, että subjektin mielentilojen sisällöt vaihtuvat, eikä subjekti pysty kertomaan, missä vaiheessa vaihdos on tapahtunut. Burge siis myöntää, ettei subjekti pysty erottamaan eri vaihtoehtoja hitaassa vaihdossa. Burge ei myöskään kiistä, etteivät vaihtoehdot olisi relevantteja. Subjekti ei siis pysty erottamaan eri vettä tai kaksoisvettä koskevia mielensisältöjä toisistaan, vaikka ne olisivat relevantteja vaihtoehtoja. Luvussa 4.3 esiteltyjä lauseita A ja B käyttäen Burgen vastaus hyväksyy lauseen A, mutta siitä ei kuitenkaan seuraa lausetta B, sillä perusitsetieto on itsensä verifioivaa ja meillä on episteeminen oikeus omia mielentiloja koskeviin arvostelmiin.

Burgen mukaan subjektilla on kuitenkin tästä huolimatta etuoikeutettu pääsy mielensisältöihinsä, sillä vaihtamisesta huolimatta perusitsetiedon totuus tai oikeutus ei heikkene. Hän siis hylkää episteemisen läpinäkyvyyden teesin. Burgen vastaus ottaa kannan, jonka mukaan siitä, ettei subjektilla ole kykyä erottaa, ei seuraa sitä, ettei subjektilla ole tietoa. Hitaan vaihtamisen ajatuskokeessakin subjektilla on ajanhetkellä t_1 mielensisältöjään koskeva tosi uskomus, johon hän on oikeutettu uskomaan, ja ajanhetkellä t_2 subjektilla on mielensisältöjään koskeva tosi uskomus, johon hän on oikeutettu uskomaan. Näin ollen subjekti kykenee saavuttamaan tietoa omien mielentilojensa sisällöstä *a priori*, vaikka sisältö vaihtuisikin ympäristön mukana, eikä subjekti osaisi erottaa eri tilanteita toisistaan. Burgen vastaus sitoutuu siis siihen, että kyky erottaa ei ole yleispätevä edellytys tiedolle.

Burgelainen vastaus diskriminaatioargumenttiin kuuluu siten, että diskriminaatioargumentti epäonnistuu, sillä siinä ei huomioida omien mielentilojen sisältöä koskevia itsensä verifioivia arvostelmia, jotka tuottavat *a priori* itsetietoa. Burge ei kuitenkaan ajattele, että kaikki itsetieto on itsensä verifioivaa, mutta selvästi hän ajattelee, että perusitsetieto toimii paradigmaattisena esimerkkinä muullekin itsetiedolle. Burgen (1996, 92) antamissa esimerkeissä ”ajatella” ymmärretään varsin laveasti ja toisen asteen ajatukset koskevat vain sillä hetkellä ilmeneviä ajatuksia. Burgen näkemykset eivät välttämättä sovi kovin laajaan joukkoon itsetietoa.

5.4 Kritiikkiä

Burgen ajatukset anti-individualismista ja itsetiedosta ovat herättäneet paljon keskustelua¹⁹, mutta merkittävimpiä kritiikkejä juuri Burgen näkemysten yksityiskohdille on esittänyt Paul Boghossian erityisesti artikkelissaan ”Content and Self-Knowledge” (1998), jossa hän paneutuu etuoikeutetun pääsyn mahdollisuuteen. Hän ei varsinaisesti kiistä omia mielentiloja koskevan tiedon episteemistä erityislaatuisuutta, mutta lähestyy sen oikeutusta skeptisellä asenteella. Hän esittää, että itsetiedon perustalle löytyy lopulta kolme eri vaihtoehtoa: joko omia mielentiloja koskeva tieto päätellään muusta tiedosta, omia mielentiloja havaitaan tai sillä ei ole perustaa. Boghossian argumentoi, että jokaiseen niistä liittyy perustavanlaatuisia ongelmia. Hän erittelee artikkelissaan, miksi emme voi tietää ajatuksiamme päättelyn avulla, miksi emme voi tietää ajatuksiamme havaitsemalla niitä ”sisäisellä katseella” ja miksei itsetieto voi olla ilman perustaa. (Mt., 150)

Boghossian on Burgen kanssa samaa mieltä siinä, että ainakin joskus voimme tietää ajatuksemme suoraan; siis ilman, että päätelemme omia mielentilojamme koskevaa tietoa muista seikoista. Hänen mukaansa itsetieto ei vaadi mitään yksilön ulkopuolista evidenssiä: subjektin ei tarvitse havaita omaa käyttäytymistään tai ympäristöään liittäkseen itselleen joitain mielentiloja. Jos ajattelee, että subjekti päätelee mielentilansa jonkin evidenssin avulla, niin on helppoa rakentaa esimerkki, jossa on ilmeistä, että subjekti tietää, mitä ajattelee, mutta häneltä puuttuukin tarvittava evidenssi. (Mt., 151–152.) Jos taas ajattelemme, että mielentilamme päätellään muista mielentiloista, hyväksymme tässä tapauksessa episteemisen internalismin, eikä inferentiaalinen itsetieto ole Boghossianin mukaan silloinkaan mielekäs vaihtoehto. Pääteilläkseni, että uskon, että p , minun täytyisi sitä ennen tietää, että ajattelen jotain ajatusta q , jonka avulla voin päätellä sen, että ajattelen, että p . Kuitenkin se, että ajattelen ajatusta q , täytyy päätellä jostain toisesta ajatuksesta, mikä johtaa regressioon.²⁰ (Mt., 153–155.)

Boghossian argumentoi myös, ettei itsetieto voi perustua sisäiselle havaitsemiselle. Hänen mukaansa sekä anti-individualistisessa että individualistisessa teoriassa mielentilojen sisällöt määräytyvät relationaalisesti. Anti-individualismissa relaatiot eivät ole pelkästään subjektin sisäisiä ja individualismissakin mielentilojen sisällöt määrittyvät suhteessa muihin mielentiloihin. Boghossianin mukaan yksittäistä objektia tarkkailemalla voidaan saada selville ainoastaan sen

¹⁹ Esim. Boghossian (1998), McKinsey (1991) ja Brown (1995)

²⁰ Boghossianin (1998, 155) mukaan jos oletetaan episteeminen internalismi, niin sekä foundationalistiset että koherentistiset oikeuttamisen teoriat ajautuvat samaan ongelmaan.

intrinsiset ominaisuudet, eikä pelkistä intrinsistä ominaisuuksista voi päätellä sen relationaalisia ominaisuuksia. Vaikka relaatiot olisivatkin vain sisäisiä ja mielentilojen sisällöt kapeita, niin yksittäistä mielen sisältöä olisi silti mahdotonta havaita suoraan, sillä se määrittyy suhteessa muihin mielentiloihin. (Mt., 156–164.)

Boghossianin mukaan Burgen esittelemä perusitsetieto on lopulta vailla perustaa – tai ainakin ilman empiiristä perustaa. Uskomukset voivat kuitenkin olla oikeutettuja, vaikkei niillä ole mitään empiiristä perustaa. Kuten cogitomaiset arvostelmat, väite ”Olen täällä nyt” on tosi, eikä sen tarvitse nojata havaintoon. Myös ”Olen kateellinen” on väite, josta voidaan ajatella, ettei se välttämättä tarvitse empiiristä perustaa, vaan sen väittäminen tekee siitä toden – etenkin jos ajattelemme itsetiedon olevan auktoritatiivista. Boghossian nostaa esille kysymyksen siitä, onko itsetieto, jolla ei ole mitään perustaa, edes kognitiivisesti oleellista? Hän väittää, että jos itsetieto ei perustu päättelyyn eikä havaintoon, niin omia mielentiloja koskeva tieto ei varsinaisesti ole mikään kognitiivinen saavutus (*cognitive achievement*). Hänen mukaansa Burgen esittelemä itsetieto ei vaikuta olevan mikään mentaalinen taito, jolla saamme tietoa mielestämme. (Mt., 165–166.)

Itsetieto kuitenkin vaikuttaisi tosiasiallisesti olevan jonkinlainen kognitiivinen saavutus, sillä pystymme tarkkaavaisuutemme avulla ohjaamaan introspektiotamme ja pystymme halutessamme lisäämään mielentilojamme koskevaa tietoa. Voidaan myös ajatella, että jotkut ovat parempia siinä kuin toiset: esimerkiksi aikuiset pystyvät ainakin kertomaan, mitä uskomuksia heillä on. Kysymykseksi nousee myös, miten itsetiedon epäonnistuminen selitetään? Kuten luvussa 3.1 todettiin, omia mielentiloja koskevat uskomukset saattavat toisinaan olla virheellisiä. Jos ei haluta väittää, että itsetieto on täysin erehtymätöntä, niin miten selitetään sen epäonnistuminen: jos itsetieto ei alun alkaenkaan ole kognitiivinen saavutus, niin miten siinä voi epäonnistua? Boghossianin mukaan Burgen itseverifioiva perusitsetieto ei myöskään selitä kovin suurta osaa omia mielentilojamme koskevasta tiedosta. Esimerkiksi väite ”ajattelen, että *uskon*, että vesi on märkää” ei hänen mukaansa ole itsensä verifioiva väite, sillä voimme ajatella lausetta ”vesi on märkää” ilman, että uskomme siihen. (Mt., 166–17.)

Boghossian esittää myös hitaan vaihdon ajatuskokeeseen perustuvan argumentin, jossa kiinnitetään huomio siihen, miten vaihtamisen subjekti voi tietää, mitä ajatteli hetki sitten. Burge väittää, että hitaan vaihtamisen kohteena oleva henkilö tietää ajanhetkellä t_1 , että ajattelee vettä, ja että hän tietää ajanhetkellä t_2 , että hän ajattelee kaksoisvettä, eikä se, että sisältö on vaihtunut ajanhetkien välillä, kyseenalaista tämän totuutta tai oikeutusta. Koska ympäristön vaihtaminen toteutetaan salassa, hän ei kuitenkaan pystyisi vastaamaan, ajatteliko hän esimerkiksi eilen vettä vai kaksoisvettä.

Boghossianin mukaan subjektin olisi tutkittava ympäristön olosuhteita, jotta hän voisi ajanhetkellä t_2 tietää, mitä ajatteli ajanhetkellä t_1 . Boghossian argumentoi, että jos subjekti ei tiedä, mitä ajatteli aiemmin, hän on joko unohtanut, mitä ajatteli, tai sitten subjekti ei alun perinkään tiennyt, mitä ajatteli. Hänen mukaansa ei ole uskottavaa, että laajat sisällöt jostain kumman syystä unohtuisivat helpommin, joten on hyväksyttävä, ettei subjekti alun perinkään tiennyt mitä ajatteli. Subjektilla ei siis olekaan etuoikeutettua pääsyä mielensisältöihinsä. (Mt., 171-172.)

Burge (1998b, 361) on vastannut Boghossianin argumenttiin esittämällä, että muistin sisällöt säilyvät myös hitaan vaihtamisen tapauksessa. Vaikka subjektin mielentilat vaihtuisivatkin koskemaan Kaksoismaassa kaksoisvettä, niin Burgen mukaan muisti toimii kuitenkin sisällön säilyttämällä eikä vaihtoehtojen erottamisella. Hän siis kieltäytyy sitoutumasta Boghossianin vaatimukseen siitä, että S :n on kyettävä erottamaan vesiajatukset kaksoisvesiajatuksista, vaikka ne olisivatkin relevantteja. Vaikkei S siis pystyisi erottamaan ajatuksia vedestä ja kaksoisvedestä toisistaan, voi hän Burgen mukaan silti tietää, mitä ajattelee. Havainnossa täytyy ehkä pystyä tunnistamaan havaittu olio, mutta itsetiedossa ei. Itsetieto ei siis ole episteemisesti läpinäkyvää. (Kallestrup 2012, 146; Burge 1998, 117.)

6. Jessica Brownin vastaus

6.1 Itsetieto ja luotettavuus

Jos Burgen ratkaisu hyväksytään, niin voidaan todeta, että meillä on etuoikeutettu pääsy omien mielentilojemme sisältöihin. Toisen asteen ajatukset perivät sisältönsä ensimmäisen asteen ajatuksilta, joten subjekti ei tee virhettä toisen asteen ajatustensa sisällön suhteen. Jos ympäristö vaihtuu, niin ensimmäisen asteen ajatuksen sisällön myötä myös toisen asteen ajatuksen sisältö vaihtuu. Tällä tavalla itsetieto on siis luotettavaa. Lisäksi cogitomaiset arvostelmat ovat itsensä verifioivia, eikä subjekti voi erehtyä ainakaan niistä. Näin ollen voimme tietää ajatuksemme *a priori*, vaikka hyväksyisimmekin anti-individualistisen käsityksen, eikä haittaa, ettei subjekti pysty erottamaan vaihtoehtoisia mielensisältöjä toisistaan. Brownin mukaan Burgen vastaus keskittyykin perusitsetiedon luotettavuuteen: koska perusitsetieto on luotettavaa, se on tietoa siitä huolimatta, että subjekti ei kykene erottamaan relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita toisistaan (Brown 2004, 44).

Brown ottaa Burgen ”perinteisen” strategian tarkasteluun ja kysyy, riittääkö arvostelmien luotettavuuden korostaminen vastaukseksi diskriminaatioargumenttiin. Voiko kompatibilisti sitoutua samanaikaisesti siihen, että perusasetieto on tietoa, koska se on luotettavaa, ja siihen, ettei subjektilla tarvitse olla kykyä erottaa ajatusten sisällöt toisistaan?

Arvostelmien luotettavuutta ja erotettavuutta tiedon ehtoina on tarkasteltu reliabilistisessa tietoteoriassa – erityisesti Alvin Goldman artikkelissaan ”Discrimination and Perceptual Knowledge” (1976). Brown etsiikin vastausta erottamisen kyvyn ja luotettavuuden suhteeseen reliabilismin klassikkoartikkeleista. Reliabilistinen tietoteoria korostaa uskomuksen tuottavien menetelmien tai prosessien luotettavuutta (*reliability*). Sen keskeisiä ajatuksia on, että tosi uskomus on tietoa vain, jos se on tuotettu luotettavalla prosessilla. Tällöin se ei ole vain sattumalta totta.

Reliabilisti voi siis vaatia, että tosi uskomus, että p , on tietoa, jos ja vain jos se on tuotettu prosessilla, joka ei olisi helposti tuottanut epätosia uskomuksia tilanteessa, jossa p on tosi. Tätä voidaan kutsua lokaaliksi luotettavuudeksi: uskomus p on luotettava, jos ja vain jos uskomus on luotettava suhteessa tiettyyn proposition p. Toinen tapa lähestyä luotettavuutta on ymmärtää se globaalisti. Toisin kuin lokaalisti luotettava, globaalisti luotettava prosessi muodostaa uskomuksia on luotettava kaikissa käyttöyhteyksissä, eikä pelkästään prosessissa, joka muodostaa kyseessä olevan proposition. Reliabilistit voidaankin jakaa kahteen joukkoon sen mukaan, kumpaa luotettavuutta he kannattavat. Globaali reliabilisti vaatii, että prosessi on luotettava suhteessa laajempaan joukkoon propositioneja eikä pelkästään tietyn proposition suhteen. Tätä kantaa on puolustanut muun muassa Alvin Goldman, kun taas lokaalia reliabilismia on esittänyt Robert Nozick. (Brown 2004, 119-121)

Artikkelissaan Alvin Goldman esittää, että sellaisten prosessien tai mekanismien, jotka ovat vastuussa siitä, että uskomus on tietoa, täytyy olla sopivalla tavalla luotettavia. Hänen mukaansa kognitiivinen prosessi on luotettava, jos sen lisäksi, että se tuottaa tosia uskomuksia aktuaalisissa tilanteissa, se tuottaisi tosia uskomuksia myös relevanteissa kontrafaktuaalisissa tilanteissa. Jotta prosessi olisi luotettava, prosessin on annettava subjektille mahdollisuus erottaa erilaiset yhteensopimattomat asiantilat. (Goldman 1976, 771)

Perustellakseen kantaansa Goldman esittää tunnetun ajatuskokeen, jossa ajatuskokeen kohdehenkilö, Henry, ajaa maaseudulla ja näkee ladon. Henry voi siten näkemänsä perusteella tietää, että kyseinen objekti on lato. Goldman kuitenkin kysyy, että mikäli ympäristöön olisi pystytetty julkisivuja, jotka tieltä katsottuna näyttäisivät ladoilta, niin tietäisikö Henry silloin, että hänen katsomansa objekti on

lato? Jos Henry ei kykenisi erottamaan näkemäänsä objektia sen relevanteista vaihtoehtoista, niin voitaisiinko sanoa, että Henry tietää, että kyseessä on lato? Goldmanin mukaan ei, sillä subjekti voi tietää, että p , vain jos hän pystyy erottamaan aktuaalisen tilanteen, jossa p on tosi, relevantista vaihtoehtoista tilanteesta, jossa p on epätosi. (Goldman 1976, 772–773.)

Brown panee merkille, ettei Goldman enää johtopäätöksissään mainitse kykyä erottaa, vaan puhuu lähinnä luotettavasta uskomusten tuottamisprosessista: tosi uskomus, että p ei ole tietoa, jos on olemassa relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita, joissa p olisi epätosi, mutta käytetty prosessi olisi kuitenkin saanut S:n uskomaan, että p . Goldman siis samaistaa kyvyn erottaa vaihtoehtoiset tilanteet ja luotettavan kyvyn tuottaa tosia uskomuksia. Jos luotettava kyky tuottaa tosia uskomuksia takaisi kyvyyn erottaa vaihtoehtoiset tilanteet, niin kompatibilistin olisi helppoa vastata diskriminaatioargumenttiin, sillä itsetieto on luotettava tapa saada tietoa ja ainakaan cogitomaiset arvostelmat eivät voi erehtyä. (Brown 2004, 47; Goldman 1975, 785–786.)

Goldmanin latoesimerkissä erottamisen kyky ja luotettava tapa muodostaa uskomuksia tulevat siis samassa paketissa. Brownin mukaan hitaan vaihtamisen ajatuskokeessa on kuitenkin kyse siitä, että myönnetään se, ettei subjekti huomaisi eroa eri tilanteissa, eikä siten eroa ajatustensa sisällöissä *a priori* (Brown 2004, 47–48). Ajatuskoe siis itsessään vihjaa, ettei luotettava kyky muodostaa tosia uskomuksia riittä vielä erottamisen kykyyn. Jos subjekti pystyisi erottamaan eri tilanteet toisistaan, niin tällä olisi loogiset seurauksensa: hän pystyisi myös toimimaan eri tilanteissa eri tavalla. Sen sijaan on selvää, ettei subjekti pysty kertomaan, milloin hänen ajatuksensa sisältö muuttuu tai milloin hän ajattelee kaksoisvettä veden sijaan. Jos pystyy erottamaan eri ajatusten sisällöt, pystyy myös huomaamaan muutoksen ja tekemään arvostelmia siitä, onko sisältö sama tai eri kuin jokin toinen sisältö (mt., 52).

Brownin mukaan myös Goldmanin latoesimerkki käyttää hyväkseen tiedon ja erottamisen kyvyn intuitiivista yhteyttä. Esimerkkiä voisi yhtä hyvin käyttää toisenlaisen tietokäsityksen puolustamiseen: sillä voidaan nimittäin yhtä hyvin perustella väitettä, että tieto vaatiikin luotettavan prosessin sijaan nimenomaan kykyä erottaa. Reliabilismin argumentit eivät siis auta meitä vastaamaan kysymykseen siitä, vaatiiko tieto lopulta luotettavuutta tai kykyä erottaa. Tästä näkökulmasta kompatibilistin vastaus hitaan vaihtamisen esimerkkiin onkin varsin eriskummallinen: subjektilla väitetään olevan luotettava uskomusten muodostusprosessi, vaikkei tällä ole kykyä erottaa. (Mt., 61–63.)

Brown pyrkii osoittamaan, ettei diskriminaatioargumenttiin löydy selvää vastausta painottamalla cogitomaisten ajatusten luotettavuutta. Onkin epäselvää, miten luotettavuuden painottaminen ratkaisisi ongelman, joka liittyy alun perin diskriminaatioon. Burgen strategian tarkastelun lisäksi Brown esittelee myös toisenlaisen strategian vastata diskriminaatioargumenttiin. Vastaus perustuu Gareth Evansin näkemyksiin mielentiloista. Brown (mt., 89) itse ei ajattele, että tämäkään ratkaisu olisi onnistunut, mutta koska hänen oma vastauksensa käyttää hyväkseen Evansin ajattelua, niin esittelen sen tässä.

6.2 Evansin teoria

Kuten luvussa 4.3 todettiin, kompatibilisti voi vastata diskriminaatioargumenttiin myös väittämällä, että itse asiassa subjekti pystyykin erottamaan eri vaihtoehdot toisistaan, eli kieltämällä lause A. Diskriminaatioargumentti ei uhkaa etuoikeutetun pääsyn ja anti-individualismin yhteensopivuutta, mikäli subjektilla on kyky erottaa eri ajatuksen sisällöt toisistaan. Jos subjekti pystyy erottamaan kaksoisvettä koskevat mielentilat vettä koskevista mielentiloista – hitaasta vaihtamisesta huolimatta – niin mitään saavutusongelmaa ei ole. Brownin esittelemässä Evansin teoriassa pyritään säilyttämään erottamisen kyky tilanteessa kuin tilanteessa ottamalla se mukaan itse ajattelun kriteereihin. Evansin näkökanta voisi siis tarjota ratkaisun diskriminaatioargumenttiin (Brown 2004, 77).

Evans puolustaa teoksessaan *Varieties of Reference* (1982) sellaista singulaarista anti-individualistista teoriaa, jossa subjektilla voi olla ajatus jostain objektista vain, jos hän pystyy erottamaan sen jokaisesta muusta objektista. Toisin kuin kausaalisessa teoriassa, jonka mukaan riittää, että subjekti on tietyssä relaatiossa objektiin, Evansin teoriassa subjektin on pystyttävä erottamaan (*distinguish*) havainnon kohde kaikista muista objekteista. Hän kannattaa niin kutsuttua Russellin periaatetta: Jotta subjektilla voisi olla ajatus jostain tietystä objektista, hänen täytyy tietää, mitä objektia hänen ajatuksensa koskee (Evans 1982, 74) Hän ei kuitenkaan väitä, että objektia voi ajatella vain, jos pystyy erottamaan sen muista objekteista ulkoasun perusteella. Sen sijaan Evans huomioi, että objektin voi erottaa myös käyttämällä hyväkseen sen relaatioita ympäristöön. Evansin mukaan voimme erottaa objektin kaikista muista objekteista pääasiassa kolmella eri tavalla: havaitsemalla se nykyhetkessä, tietämällä sille tunnusomaisia tosiseikkoja tai kykenemällä tunnistamaan sen kohdattaessa. (Evans 1982, 89.)

Havainnossa objekti voidaan erottaa kaikista muista olioista, sillä, kun objekti havaitaan, se voidaan paikallistaa ja saada selville, millainen objekti on kyseessä. Ei kuitenkaan ole välttämätöntä, että havaitessaan objektin subjekti on jo paikantanut sen tai tunnistanut sen tyyppin. Objektin ajattelemisen kuitenkin vaatii, että subjekti voi erottaa relevantteja objekteja toisistaan. Havainto mahdollistaa objektin ajattelemisen niin kauan kuin se mahdollistaa objektin paikantamisen ja saamaan selville sen tyyppin, vaikkei subjekti ole vielä tehnyt niin. (Brown 2004, 80.)

Kun objekti kyetään tunnistamaan, hyödynnetään myös ajallis-avaruudellisia arvioita objektien uudelleen identifioimisessa. Se, että havaittu objekti yksinkertaisesti näyttää samalta kuin aiempi, ei takaa objektien identtisyttä, vaan subjektin on ymmärrettävä, että objektit ovat identtisiä vain, jos ne ovat oikeanlaisessa ajallis-avaruudellisessa relaatioissa. Subjekti voi arvioida, millä välillä nämä ajallis-avaruudelliset ominaisuudet voivat vaihdella eli millä alueella objektin voi löytää. Evans kutsuu tätä aluetta hakualueeksi (*area of search*). (Mt., 81–82.)

Evansin mukaan subjektilla S on kyky tunnistaa aiemmin kohdattu objekti a , jos ja vain jos

- i) S on taipuvainen identifioimaan a :n relevanttina objektina ulkoasun perusteella,
 - ii) hakualueella ei ole muita objekteja, joita S on taipuvainen identifioimaan relevanttina objektina ja
 - iii) a on oikea objekti, so. objekti, josta ”hänen ajatuksensa täyttävä informaatio on peräisin”.
- (Evans 1982, 279–280.)

Tunnistamisen kyvyllä siis erotetaan objekti hyväksikäyttämällä sen ulkoasua ja ajallis-avaruudellisia tosiseikkoja: subjektilla voi siis olla kyky tunnistaa partikulaarinen objekti, vaikka sillä olisi ulkoasultaan erottamaton kaksoiskappale, kun tuo kaksoiskappale ei ole hakualueella. Evansin mukaan tunnistamisen kyky on siis absoluuttisesti erottava: se mahdollistaa objektin erottamisen kaikista muista objekteista. Tunnistamisen kyvyn määritelmään kuuluu, että hakualueella on vain yksi objekti, jonka subjekti on taipuvainen identifioimaan kyseiseksi objektiksi. (Mt., 280–281.)

Kompatibilisti voisi siis puolustaa ajatusta siitä, että itse asiassa subjekti pystyykin erottamaan ajatusten sisältöjä toisistaan, sillä jos hänen ajatuksensa perustuvat tunnistuskyvyille, havaitsemiselle tai erottavien tosiseikkojen tietämiselle, niin silloin objektia koskevalla ajatuksella ei ole muita vaihtoehtoja. Jos subjektin ajatukset vedestä perustuvat esimerkiksi tunnistamisen kyvyille, niin silloin hän Evansin teorian mukaan pystyy erottamaan sen muista vaihtoehtoista hakualueella.

Brownin mukaan tilanteiden erottaminen ei onnistu, vaikka kyky erottaa otettaisiin mukaan ajattelun kriteereihin, kuten Evans tekee (Brown 2004, 136). Hakualueella voisi olla jokin vaihtoehto objektille, vaikka subjektin ajatus perustuisikin tunnistamisen kykyyn. Brown ehdottaa eräänlaista muokattua versiota Evansin tunnistamisen kyvystä. Sen mukaan subjektilla on kyky tunnistaa objekti *a* vain, jos *a* on ainoa relevantti objekti, jonka subjekti tunnistaisi aiemmin kohdatuksi objektiksi. On siis osa tunnistamisen kykyä, ettei ole relevantteja kaksoiskappaleita, joita subjekti luulisi aiemmin kohdatuksi objektiksi. Täten ei myöskään ole relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita, joissa subjekti ajatteleekin jotain toista tunnistamiseen perustuvaa ajatusta, vaikka kaikki vaikuttaa silti täysin samalta hänelle itselleen. Hän siis voi tunnistaa *a priori* aktuaalisen tilanteen ja relevanttien vaihtoehtoisten tilanteiden välillä, joissa subjekti kohtaa jonkin toisen objektin ja ajattelee jotain toista tunnistamiseen perustuvaa ajatusta. Tämä rajallinen tulos ei tarjoa vastausta diskriminaatioargumenttiin, mutta Brown käyttää sitä apuna omassa vastauksessaan. (Mt., 97–111)

6.3 Brownin vastaus diskriminaatioargumenttiin

Brown ottaa strategiakseen vastata diskriminaatioargumenttiin kyseenalaistamalla vaihtoehtoisten tilanteiden relevanssin. Brown on aiemmin argumentoinut inkompatibilismin puolesta (Brown 1995), joten on mielenkiintoista, miten hänen vastauksensa eroaa perinteisistä kompatibilistisistä vastauksista. Brown ehdottaa, että sen sijaan, että kompatibilisti korostaisi omien mielentilojen sisältöä koskevien arvostelmien luotettavuutta, tulisi kompatibilistin haastaa vaihtoehtoisten tilanteiden relevanssi. Brown väittää, että vaikka joissain tapauksissa olisi relevantteja vaihtoehtoja, näin ei ole *normaalisti* – kompatibilistien tehtävä on osoittaa, että subjekteilla on normaalisti *a priori* tietoa ajatustensa sisällöistä, vaikka hyväksyisimmekin anti-individualismin. Brown väittää, että jos vaihtoehtoiset tilanteet eivät ole normaalisti relevantteja, niin ne eivät myöskään ole normaalisti tietoa kyseenalaistavia – riippumatta siitä, vaatiiko tieto kykyä erottaa vai pelkästään reliaabelin uskomuksen. (Brown 2004, 136.)

Osoittaakseen, etteivät diskriminaatioargumentissa kuvatut vaihtoehtoiset tilanteet ole normaalisti relevantteja eivätkä siten uhka etuoikeutetulle pääsyyllä anti-individualismissa, Brown tarkastelee hitaan vaihtamisen ajatuskoetta eri anti-individualististen teorioiden valossa. Tässä hän hyödyntää muokkaamaansa evanslaista näkemystä siitä, miten ajatusten sisällöt viittaavat. Evansin teoriassa subjekti voi tunnistaa objektin, mikäli hakualueella ei ole muita objekteja, joita subjekti on taipuvainen identifioimaan relevanttina objektina. Brownin näkemyksessä subjektilla on kyky tunnistaa jokin objekti vain, jos se on ainoa relevantti objekti, jota subjekti pitäisi aiemmin kohdattuna

objektina. Brownin (mt., 97) mukaan tämän näkemyksen seurauksena on, että subjekti, jolla on jostain objektista tunnistamiseen perustuva ajatus, voi erottaa *a priori* aktuaalisen tilanteen, jossa hänellä on ajatus kyseisestä objektista, sellaisista relevanteista vaihtoehtoisista tilanteista, joissa subjekti kohtaa jonkin toisen objektin, ja hänellä on tunnistamiseen perustuva ajatus jostain toisesta objektista.

Tarkastellaan seuraavaksi Brownin argumentteja siitä, miten erilaiset ”kaksoistilanteet” eivät ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja sosiaalisessa anti-individualismissa, luonnonlajianti-individualismissa eikä singulaarisessa anti-individualismissa, sekä miten viittauksen epäonnistumisen tapauksessakaan subjektin mielentiloilla ei ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja. Tässä yhteydessä kaksoistilanteella tarkoitetaan siis diskriminaatioargumentin kuvaamia kontrafaktuaalisia tilanteita, joissa kaikki vaikuttaa subjektille täysin samalta, mutta jokin eroavaisuus aiheuttaa sen, että mielentilan sisältö on eri kuin aktuaalisessa tilanteessa.

6.3.1 Sosiaalinen anti-individualismi ja kaksoistilanteet

Oletetaan, että subjektilla on jokin uskomus p , jonka sisältö määräytyy sosiaalisen seikkojen kautta. Inkompatibilisti voi esittää diskriminaatioargumentin ja rakentaa vaihtoehtoisen kaksoistilanteen, jossa esimerkiksi yhteisön käyttämät kielelliset merkitykset ovatkin toisenlaisia, ja subjektilla on siis eri uskomus. Jos subjekti olisi hitaan vaihtamisen kohteena, niin hän ei argumentin mukaan voisi tunnistaa näiden tilanteiden eroa *a priori*. Ei ole selvää, miten uskomusten sisällöt muuttuvat ympäristön vaihtuessa, mutta vaikuttaisi siltä, että subjektin täytyisi käyttää empiiristä informaatiota saadakseen selville, kummassa tilanteessa hän on.

Mutta mitkä ovat diskriminaatioargumentin mukaisen hitaan vaihtamisen taustaehdot? Brownin mukaan hidas vaihtaminen muuttaa sosiaalisten seikkojen yksilöimän ajatuksen sisältöjä, jos

- i) hitaassa vaihdossa subjekti siirretään sellaisten kieliyhteisöjen välillä, joilla on käytössään sama sana, mutta jonka he määrittelevät hieman eri tavoin,
- ii) subjekti ei tiedä tästä erosta ja
- iii) subjekti on kompetentti sanan käyttäjä molemmissa kielissä (Brown 2004, 139).

Jotta hidas vaihtaminen siis tuottaisi diskriminaatioargumentin vaatiman vaihtoehtoisen tilanteen, sen on täytettävä edellä mainitut ehdot. Brown nostaa esille, että jos ihminen, joka ei osaa esimerkiksi englantia, (yrittää) käyttää jotain englannin kielen sanaa, niin silloin englantia puhuvan kieliyhteisön

käytännöt, eli englannin kielen konventiot, eivät määritä hänen ajatustensa sisältöään. Jotta diskriminaatioargumentti toimisi, on siis oletettava, että subjekti on kompetentti kielenkäyttäjä molemmissa kielissä. Mikäli subjekti ei ole kielen sanojen kompetentti käyttäjä, niin on epäuskottavaa, että kieliyhteisön käytännöt määrittäisivät yksilön ajatuksen sisältöjä. Jos ei lainkaan tiedä mistä puhuu, niin kieliyhteisön tavat eivät määrää ajatusten sisältöä. (Mt., 139–140.)

Jotta subjekti taas voisi olla termin kompetentti käyttäjä kummassakin kielessä, sanalla on oltava eri yhteisöissä vain hieman eri merkitys: jos ero olisi erityisen suuri, olisi vaikea laskea subjektiä enää sanan kompetentiksi käyttäjäksi kummassakin kielessä. Näin ollen, diskriminaatioargumentti vaatii, että sanalla on kieliyhteisöjen välillä vain hieman eri merkitys. Lisäksi on olennaista, että subjekti vaihdetaan hitaasti tilanteesta toiseen: hidas vaihtaminen on määritelmällisesti niin pitkäkestoinen, että ajatusten sisältö muuttuu. Argumentin kannalta on myös tärkeää, että subjekti ei tiedä sanan merkityksen eroista eri kieliyhteisöissä: jos hän huomaisi eron, niin hän erottaisi eri ajatuksen sisällöt, eikä kohtelisi niitä samoina. Tällöin olisi selvää, että hän tietäisi *a priori* mielentilojensa erot, sillä hän on tietoinen sanojen merkityserosta. (Mt., 139–140.)

Brown argumentoi, että edellä mainitut ehdot eivät normaalisti voi täytyä samanaikaisesti, eikä kuviteltu tilanne ole siis normaalisti relevantti vaihtoehto. Jos ajattelee sosiaalisesti määräytynyttä uskomusta *p*, niin silloin se, että onkin tilanteessa, jossa kaikki vaikuttaa samalta, mutta ajatteleekin eri ajatusta, ei ole normaalisti relevantti vaihtoehto. Hänen mukaansa useimmat ihmiset eivät ole hitaita vaihtajia eivätkä vietä merkittäviä ajanjaksoja toisessa kieliyhteisössä ja tule sen kielen kompetenteiksi käyttäjiksi. (Mt., 140.)

Brownin mukaan ei ole sattumaa, etteivät ehdot normaalisti täyty samanaikaisesti. Jos hidas vaihtaminen olisi yleistä, niin sanan merkityserot eri kieliyhteisöissä joko häviäisivät tai merkityksen moninaisuus olisi yleistä tietoa. Joko ehto i) tai ii) ei siis toteutuisi. Vaikka esimerkiksi amerikanenglannin ja brittienglannin puhujien välillä on paljonkin vuorovaikutusta, monet kuitenkin puhuvat vain oman kieliryhmänsä kesken ja tukeutuvat omiin asiantuntijoihinsa kielenkäytössään. Tässä tapauksessa on siis kaksi kieltä eri käytäntöineen²¹. Kuitenkin jos useimmat Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian asukkaat viettäisivät puolet elämästään toisessa maassa ja puolet toisessa maassa, niin kielelliset erot häviäisivät, ja sanoilla, joilla ennen oli eri merkitykset eri kielissä, olisi vain yksi merkitys. Kielen käyttäjät alkaisivat myös tukeutua yhteisiin auktoriteetteihin kielellisissä käytännön

²¹ On ehkä epäselvää, millä tavalla amerikanenglanti on todella eri kieli kuin brittienglanti, mutta Brownin argumentin kannalta lienee riittävää, että ne ovat ainakin eri kielimuotoja, joissa joillakin ilmaisuilla on eri merkitys.

kysymyksissä. Vaikka kielissä säilyisi eroja, niistä tulisi todennäköisemmin yleisesti tiedostettuja. Jos hitaasta vaihtamisesta tulisi normi, niin kielelliset erot säilyisivät vain, jos suurin osa yhteisöjen subjekteista olisi tietoinen näistä eroavaisuuksista. Jos he eivät olisi, he nojaisivat yhtäläisesti Yhdysvaltojen ja Britannian kieliasiantuntijoihin eksplikoidakseen kyseessä olevan sanan merkitykset kaikissa käyttötavoissa, eikä sillä olisi siis enää erillisiä merkityksiä. (Mt., 140–141.)

Johtopäätöksenä on, että hitaan vaihtamisen keskeisimmät ehdot kumoutuisivat, jos hidas vaihtaminen olisi tavanomaista tai tyypillistä. Täten kaksoistilanteet eivät ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja sosiaalisessa anti-individualismissa; ei voi olla niin, että sellainen vaihtoehtoinen tilanne, jossa subjektilla on eri mielentila siksi, että hän on yhteydessä eri kielelliseen yhteisöön ilman, että hän tietää tätä, on normaalisti relevantti vaihtoehto useimmille puhujille. Brownin mukaan ajatuskoe ei siis tuota sellaisia normaalisti relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita, joiden erottamattomuus olisi ongelma subjektin etuoikeutetulle pääsulle – sosiaalisesta anti-individualismista huolimatta.

6.3.2 Luonnonlajianti-individualismi ja kaksoistilanteet

Käsitellään seuraavaksi luonnonlajeihin liittyvää anti-individualismia ja erityisesti Kaksoismaa-ajatuskoetta. Monet kompatibilistit hyväksyvät, että jos ajatuskokeen subjekti vaihdettaisiin Kaksoismaahan, niin silloin vettä koskevat sisällöt ja kaksoisvettä koskevat sisällöt olisivat relevantteja vaihtoehtoja. Brownin mukaan tämä fiktionaalinen tarina ei kuitenkaan tee täysin identtisiltä vaikuttavista, mutta luonnonlajeiltaan erilaisista ympäristöistä relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita tavallisille ihmisille, eivätkä ne siten ole normaalisti relevantteja (Brown 2004, 142).

Brown käsittelee luonnonlajeja koskevaa anti-individualismia ainoastaan yhden subjektin tasolla erottaakseen kysymyksen sosiaalisesta anti-individualismista. Kaksoismaaesimerkissä ei tarvitse tietää luonnonlajin perimmäistä luontoa, jotta voisi käyttää käsitettä. Esimerkiksi kullan kemiallista koostumusta ei tarvitse tietää ajatellakseen kultaa. Brownin mukaan kulta on kuitenkin pystyttävä jollain tavalla tunnistamaan: ”se, että subjektilla on kyky tunnistaa kulta, mahdollistaa sen, että hän voi soveltaa termiä sen instansseihin” (mt., 143). Subjektin ajatukset kullasta perustuvat siis hänen kyvyllään tunnistaa kulta. Tällöin ei Brownin mukaan ole relevanttia kaksoistilannetta, jossa subjekti kohtaa lajin x instanssin kaksoiskappaleen ja siten ajatteleekin kaksoislajia y . Tämä johtuu tunnistamisen kyvystä ja siihen perustuvien ajatusten luonteesta. Jos on tunnistamisen kyky, niin ei ole relevantteja vaihtoehtoisia kaksoiskappaleita, joita kohdatessaan subjekti ajatteleekin vaihtoehtoisia kaksoisajatuksia. (Mt., 143.)

Brownin mukaan tunnistamisen kyvyn käsite on yhteydessä tiedon käsitteeseen: Jos on kyky tunnistaa laji x , niin voi saavuttaa tietoa kohdatessaan sen instanssin. Tästä syystä ei voi olla niin, että tunnistamisen kyvystä huolimatta subjekti kohtaa kultakimpaleelta vaikuttavan kaksoiskappaleen, josta muodostaa tunnistukseen perustuvia kulta-ajatuksia. Brownin omaksumassa näkemyksessä subjektilla on kyky tunnistaa objekti tai laji vain, jos sille ei ole relevanttia kaksoiskappaletta. Jos subjektilla on siis kyky tunnistaa laji x , niin ei ole olemassa sellaista relevanttia vaihtoehtoista tilannetta, jossa subjekti kohtaakin lajin x kaksoiskappaleen, kehittää kyvyn tunnistaa kaksoiskappale ja ajattelee tunnistamiseen perustuvaa ajatusta kaksoiskappaleesta. Tämä ei Brownin mukaan kuitenkaan vaadi Evansin teorian mukaista vaatimusta siitä, että ajatellakseen jotain objektia subjektin on pystyttävä erottamaan se kaikista muista objekteista. (Mt., 143–144.)

Subjektin luonnonlajeja koskevat mielentilat perustuvat siis tunnistamisen kyvylle, mikä tarkoittaa sitä, ettei subjektin tunnistaman lajin instansseille ole olemassa relevantteja kaksoiskappaleita, eikä siis ole mitään kaksoislajia, jota subjekti voisi tietämättään ajatella jossain vaihtoehtoisessa kaksoistilanteessa. Koska relevantteja vaihtoehtoisia kaksoistilanteita ei ole luonnonlajeja koskevien mielentilojen suhteen, niin luonnonlaji-individualismi ei Brownin argumentaation mukaan kyseenalaista subjektin etuoikeutettua pääsyä.

6.3.3 Singulaarinen anti-individualismi ja kaksoistilanteet

Brownin näkemykset tunnistamiseen perustuvista ajatuksista liittyvät myös hänen vastaukseensa singulaarista anti-individualismia koskevaan vastaukseensa. Jos subjektilla on kyky tunnistaa tietty objekti a , niin silloin ei ole olemassa relevanttia kaksoiskappaletta, jonka hän voisi sekoittaa objektiin a . Ei siis ole relevanttia vaihtoehtoa, jossa subjekti kohtaakin objektin sijasta kaksoiskappaleen ja ajattelee tunnistamiseen perustuvaa ajatusta kaksoiskappaleesta. Kaksoistilanteet eivät siis ole relevantteja tunnistamiseen perustuville ajatuksille partikulaarisista objekteista.

Mielentilat, joiden sisältöä määrittävät yksilöoliot, voivat tunnistamisen kyvyn lisäksi perustua myös demonstratiivisille havaintoajatuksille. Oletetaan, että subjekti näkee objektin a ja ajattelee, että ”tuo objekti on F ”. Onko siis olemassa relevantti kaksoistilanne, jossa hän näkee jonkin samalta näyttävän objektin ja ajatteleekin kaksoiskappaletta? Tällaisten ajatusten kohdalla Brownin strategia ei toimi kuten muissa tapauksissa.

Brown käyttää esimerkkinä hedelmäpakkaamon työntekijää, joka katselee punaisten omenoiden loputonta virtaa liukuhihnalta laatikoihin. Nähdessään omenan a hän voi ajatella, että ”tuo omena on

punainen”, ja ajatella juuri tuota tiettyä omenaa, mutta vaikuttaa siltä, että on olemassa myös relevantti vaihtoehtoinen tilanne. Työntekijä olisi voinut ihan hyvin katsellut jotain toista, täysin samankaltaista omenaa, jos omenat olisivat sattuneet tulemaan liukuhihnalta toisenlaisessa järjestyksessä. Tämä olisi relevantti vaihtoehtoinen tilanne, jota työntekijä ei pystyisi erottamaan aktuaalisesta. Hedelmillä, elintarvikkeilla ja muilla tuotteilla on täysin tavanomaista, että niillä on täysin toisistaan erottamattomia kaksoiskappaleita, jotka ovat relevantteja vaihtoehtoja. (Brown 2004. 146.)

Brownin mukaan vaihtoehtoisten tilanteiden relevanssiin vetoaminen tarjoaakin vähemmän tyydyttävän ratkaisun demonstratiivisten havaintoajatusten tapauksessa. Hänen mukaansa luonnonlaji- ja sosiaalisen anti-individualismin tapauksessa ulkoisesti määräytyneelle uskomukselle p ei ole relevanttia kaksoistilannetta, toisin kuin demonstratiivisten havaintoajatusten kohdalla. Hän kuitenkin muistuttaa, että demonstratiivisilla havaintoajatuksillakaan ei kuitenkaan aina ole relevantteja vaihtoehtoja. Monissa tapauksissa subjektilla voi olla havaintoon perustuva ajatus partikulaarisesta objektista, eikä sillä ole relevanttia vaihtoehtoista kaksoiskappaletta. Relevanttien tapausten olemassaolo on kuitenkin strategian kannalta pettymys. (Mt, 147.)

6.3.4 Viittauksen epäonnistuminen

Kannattaako siis kompatibilismia puolustaa strategialla, joka kiistää vaihtoehtojen relevanssin? Tarkastellaan vielä ennen yhteenvetoa sellaisia vaihtoehtoisia tilanteita, joissa referenssi epäonnistuu, eikä tilanteessa ole lainkaan lajia tai objektia, jota ajatukset koskisivat. Tällaisissa tilanteissa oletetun yhtenäisen objektin tai lajin sijasta onkin kyseessä pelkkä hallusinaatio tai moninainen joukko muita objekteja tai lajeja. Molempia tilanteita voidaan kehittää sekä objekteja koskeville ajatuksille tai luonnonlajeja koskeville ajatuksille.

Tarkastellaan ensiksi tilanteita, joissa kyseessä onkin vain hallusinaatio. Brownin mukaan havaintohallusinaatiot saattavat olla relevantteja vaihtoehtoja joissain erityisissä olosuhteissa. Hän kuitenkin väittää, että tällaiset hallusinaatiotilanteet eivät ole normaalisti relevantteja. Ihmisillä on vain harvoin hallusinaatioita siitä, että he näkevät objekteja, mikä on keskeistä sille, miten hankimme havaintotietoa maailmasta. Yleensä ajattelemme, että subjektit voivat saada tietoa maailmasta havaintokokemuksiensa pohjalta. Jos subjekteilla olisi toistuvasti hallusinaatioita objektien näkemisestä, niin hän voisi saada tietoa vain, jos hänellä olisi lisäksi evidenssiä siitä, ettei kyseessä ole hallusinaatio. Hallusinaatiotilanteet olisivat normaalisti relevantteja vaihtoehtoja, ja havaintotietomme olisi erilaisella pohjalla kuin se on nyt. Tämä saattaisi kyseenalaistaa mahdollisuutemme

hankkia tietoa maailmasta havaitsemalla. Hallusinaation poissulkeva evidenssi voisi pohjautua muihin havaitsemisen muotoihin, mutta sama huoli koskisi näitä muitakin havaintoja. Jos yrittää poissulkea hallusinaation mahdollisuuden nojaamalla evidenssiin, joka sekin saattaa olla vain hallusinaatio, päätyy regressioon. Se että hallusinaatiot eivät ole normaalisti relevantteja on keskeistä kyvyllämme hankkia tietoa maailmasta havaintojen avulla. (Brown 2004, 148)

Kun hallusinaatiotilanteet eivät ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja maailmaa koskevalle havaintotiedolle, niin ne eivät ole myöskään normaalisti relevantteja vaihtoehtoja tiedolle koskien omia, havaintoon perustuvia ajatuksia. Sama koskee sekä demonstratiivisia havaintoajatuksia että tunnistukselle perustuvia ajatuksia. Koska hallusinaatiot eivät ole normaalisti relevantteja, niin ei ole relevantti vaihtoehto, että onkin Kuivassa Maassa ja kokee hallusinaatioita. (Mt., 149.)

Entä tilanteet, joissa moninaista joukkoa lajeja tai objekteja erehdytään luulemaan yhdeksi lajiksi tai objektiksi? Brownin mukaan nämä tilanteet ovat erityisen relevantteja tunnistukseen perustuville ajatuksille. Aiemmin argumentoitiin, että jos subjektilla on kyky tunnistaa objekti tai laji, niin ei ole olemassa relevanttia kaksoiskappaletta, jonka hän sekoittaisi kyseiseen objektiin tai lajiin. Siis, jos subjektilla on tunnistamiseen perustuva ajatus a :stä, niin ei ole relevanttia vaihtoehtoista tilannetta, jossa hän sen sijaan kohtaa kaksoiskappaleen ja hänen ajatuksensa koskisikin kaksoiskappaletta. Ei siis ole relevanttia vaihtoehtoista tilannetta, jossa hän kohtaisi useita kaksoiskappaleita ja sekoittaisi ne yhteen objektiin tai lajiin.

Tällaiset tilanteet ovat relevantteja myös demonstratiivisille havaintoajatuksille, jotka perustuvat kyvyille seurata havaittua objektia lyhyen aikaperiodin ajan. Meillä on normaalisti tällainen kyky, ja sen avulla pystymme hankkimaan tietoa yksittäisistä objekteista. Tästä syystä vaihtoehtoinen tilanne, jossa epäonnistumme yksittäisen objektin seuraamisessa ja siten demonstratiivisissa havaintoajatuksissa, ei ole relevantti. (Mt., 150)

Brownin mukaan siis vaihtoehtoiset tilanteet, joissa ajatusten sisällöt epäonnistuvat viittaamaan, eivät ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja, eivätkä ne siten normaalisti heikennä subjektin *a priori* tietoa ajatustensa sisällöstä (mt., 151).

6.4 Yhteenveto Brownin vastauksesta

Diskriminaatioargumenttiin vastatessaan Brown siis kiistää vaihtoehtoisten tilanteiden olevan normaalisti relevantteja. Vaikka vaadittaisiin, että tietääkseen mielentilojensa sisällöt subjektin on pystyttävä erottamaan sisällöt niiden relevanteista vaihtoehtoista, tämä ei ole ongelma anti-individualistille, mikäli vaihtoehtoiset tilanteet eivät ole normaalisti relevantteja. Luvussa 4.3 esiteltyjä lauseita käyttäen Brownin vastauksessa siis myönnetään lause A, mutta perustellaan, että vaihtoehdot eivät ole normaalisti relevantteja, eivätkä siten uhkaa etuoikeutettua pääsyä. Jos pitäisi aina pystyä erottamaan tiedon kohde myös sen täydellisestä kaksoiskappaleesta, jouduttaisiin kyseenalaistamaan mahdollisuus hyvin suureen osaan tietoa.

Brown tarkastelee erilaisia anti-individualistisia teorioita ja päätyy siihen, että sosiaalisessa anti-individualismissa ja luonnonlajeja koskevassa anti-individualismissa tilanteet, joissa ajatukset koskevatkin kaksoiskappaleita, eivät ole normaalisti relevantteja vaihtoehtoja. Sama pätee sellaisille vaihtoehtoisille tilanteille, joissa viittaus epäonnistuu, eikä ympäristössä olekaan yhtä objektia tai lajia, jota subjekti kuvittelee ajattelevansa. Illuusiot eivät ole kaikkialle ulottuvia, mikä on perustavanlaatuista sille, että meillä on kyky hankkia tietoa maailmasta havaintokokemuksen perusteella.

Sen sijaan singulaarisen anti-individualismin tapauksessa Brown joutuu myöntämään, että relevantteja vaihtoehtoja on olemassa. On mahdollista rakentaa esimerkki, jossa subjektilla on demonstratiivinen havaintoajatus objektista x , ja lisäksi on olemassa relevantti vaihtoehtoinen tilanne, jossa subjektin demonstratiivinen havaintoajatus koskisikin objektia y , eikä subjekti kykenisi tunnistamaan eroa. Riippuu kuitenkin tapauksen yksityiskohdista, onko tällaisia relevantteja vaihtoehtoisia tilanteita olemassa. Demonstratiivisilla havaintoajatuksilla ei siis ole kaikissa tapauksissa relevantteja vaihtoehtoja.

Brownin mukaan on kuitenkin pettymys, ettei hänen vastauksensa tuota kattavaa kompatibilistista ratkaisua kyseiseen tapaukseen. Lisäksi Brownin strategia saattaa vaikuttaa tekevän subjektin kyvyistä *a priori* tietoon ajatuksensa sisällöistä sattumanvaraista: se onko joku sellaisissa olosuhteissa, joissa hän kykenee saavuttamaan *a priori* tietoa ajatustensa sisällöistä, riippuu hänen ympäristöstään. Hänen mukaansa strategia ei kuitenkaan tee etuoikeutetusta pääsystä pelkästään ympäristön sattumaa. Objektien tai lajien tunnistamiseen perustuvien ajatusten tapauksessa se, ettei relevanttia kaksoistilannetta ole, on seurausta siitä, mitä tunnistamisen kyky luonteeltaan on.

Tunnistamisen kyvyllä on ehtona, että ei ole relevantteja kaksoiskappaleita. Täten jos on tunnistamiseen perustuva ajatus, niin ei ole relevanttia kaksoistilannetta, jossa kohtaakin kaksoiskappaleen, eikä myöskään ole relevanttia tilannetta, jossa kohtaakin sekalaisen joukon objekteja tai lajeja ja luulee niitä yhdeksi. (Brown 2004, 152–153)

Brownin (mt., 153–154) mukaan hänen strategiansa tuottaa lopulta merkittävän tuloksen: yhtä poikkeusta lukuun ottamatta se, että subjektin ajatukset yksilöityvät osittain hänen ympäristönsä kautta, on yhteensopiva väitteen kanssa, että subjektilla voi olla *a priori* tietoa ajatustensa sisällöistä. Hän voi tietää ajatuksensa sisällön ilman, että hän tutkii ympäristönsä niitä tekijöitä, jotka osittain yksilöivät hänen ajatuksensa.

Vaihtoehtoisten tilanteiden relevanssin kieltävä strategia on monenlaisten kompatibilistien käytettävissä: sekä heidän, joiden mukaan tieto vaatii kykyä erottaa, että heidän, joiden mukaan se vaatii ainoastaan luotettavuutta. Jos vaihtoehtoiset tilanteet eivät ole normaalisti relevantteja, niin ne eivät ole normaalisti tietoa kyseenalaistavia, vaikka tietäminen vaatisikin kykyä erottaa. Brownin mukaan argumentti tarjoaa vastauksen diskriminaatioargumenttiin heillekin, joita luotettavuuteen vetoaminen ei tyydytä. Yhdistettynä itsetiedon luotettavuuteen vetoaminen ja vaihtoehtoisten tilanteiden relevanssin kiistäminen muodostavat ”kaksipiikkisen vastauksen” diskriminaatioargumenttiin: ensinnäkin tietoa väitetysti kyseenalaistavat vaihtoehtoiset tilanteet eivät ole normaalisti relevantteja, ja toiseksi, jos ne olisivat relevantteja, niin ne eivät kyseenalaistaisi luotettavuutta ja siten tietoa. Brown siis ajattelee, että hänen vastauksensa olisi yhdistettävissä perinteiseen burgelaiseen vastaukseen. Lisäksi strategia auttaa hänen mukaansa reliabilistin vastauksessa hallusinaatioargumenttiin. Reliabilistin on vaikeampi osoittaa, että relevantti mahdollisuus hallusinaatioon ei heikennä globaalia luotettavuutta. Kuitenkin jos hallusinaatio-tilanteet eivät ole normaalisti relevantteja, niin ne eivät ole tietoa kyseenalaistavia, riippumatta siitä mitkä globaalien luotettavuuden vaatimukset lopulta onkaan. (Mt., 154–155.)

6.5 Kritiikkiä

On kuitenkin epäselvää, onko juuri luotettavuuteen vetoaminen varsinaisesti burgelaisen argumentaation henki. Esimerkiksi Sanford Goldberg on esittänyt artikkelissaan ”Brown on Self-Knowledge and Discriminability” (2006), että Brownin näkemys Burgen argumentista ei vastaa argumentin todellista henkeä, vaikka osa kompatibilisteista onkin vedonnut luotettavuuteen.

Goldberg väittää, että Brownin rekonstruktiossa Burgen argumentaatio vetoaa cogitomaisiin arvostelmiin, jotta todennettaisiin arvostelmien luotettavuus sekä aktuaalisessa että kontrafaktuaalisessa ympäristössä²². Koska yksilön ulkopuoliset seikat eivät vaikuta arvostelmien luotettavuuteen, tuloksena on, että luotettavuutta painottavan käsityksen mukaan cogitomaiset arvostelmat ovat tietoa, anti-individualismin totuudesta riippumatta. Brownin rekonstruoima ”burgelainen” vastaus epäonnistuu tyydyttämään ne, joiden mukaan tieto edellyttää kykyä erottaa, jolloin se ei pysty vastaamaan diskriminaatioargumenttiin: jos anti-individualismi on tosi, niin subjekti ei pysty erottamaan tilannetta, jossa hän ajattelee, että *p*, kontrafaktuaalisesta tilanteesta, jossa hän ei ajattele, että *p*. Erotettavuus siis hyväksytään tiedon ehdoksi, ja subjektin omia mielensisältöjä koskevat arvostelmat eivät ole tietoa subjektin ajatuksista – luotettavuudesta huolimatta. Tässä keskustelukontekstissa Brown tarjoaa oman ratkaisunsa, mutta Goldberg ei ole samaa mieltä kontekstin tulkinnasta. (Mt., 301–304.)

Brownin tulkinnassa Burgen vastaus perustuu siihen, että maailmojen välisen luotettavuuden ajatellaan olevan riittävä edellytys tiedolle. Tästä on ehkä kyse joissakin kompatibilistissa vastauksissa²³, mutta Goldbergin mukaan burgelainen vastaus on oikeastaan kaksiosainen. Ensinnäkin cogitomaisilla arvostelmilla on episteemistä tukea, joka on sekä totuuden takaavaa (*truth guaranteeing*) ja siihen on introspektiivinen pääsy (*introspectively accessible*): subjekti, jolla on hallussaan relevantit käsitteet, pystyy ymmärtämään nojatuolista arvostelmien totuuden takaavan luonteen. Goldberg argumentoi, että tällainen muotoilu tavoittaa paremmin Burgen argumentin hengen. Toiseksi subjekteilla on episteeminen oikeus tehdä näin. Burgen näkemys episteemisestä oikeudesta on sellainen, ettei subjektin episteeminen oikeus uskoa johonkin riipu siitä, onko maailmojen välisen luotettavuus riittävää tiedolle. Vaikka diskriminaatioargumentti antaisi syyn suosia Brownin vastausta joihinkin muihin vastauksiin verrattuna, se ei tarjoa syytä suosia sitä burgelaisen vastauksen sijaan. Goldbergin mukaan Burgen vastaus diskriminaatioargumenttiin ei kelpaa Brownille, sillä vaikka perusitsetiedon arvostelmat ovat itsensä verifioivia ja niiden itsensä verifioiva luonne on introspektiivisesti saavutettavissa, niin sellaiset arvostelmat, joilla on nämä kaksi ominaisuutta, eivät Brownin mukaan välttämättä ole kuitenkaan tietoa. (Mt., 307)

Brownin perustelu omalle strategialleen on, että toisin kuin perinteinen vastaus, hänen ehdotuksensa kykenee vastaamaan diskriminaatioargumenttiin: hän hyväksyy relevanttien vaihtoehtojen käsityksen

²² Goldberg itse käyttää termiä ”First person, present tense (FPPT) judgments” eli ensimmäisen persoonan nykyhetken arvostelmat, joihin viitataan tässä yksinkertaisuuden vuoksi cogitomaisina arvostelmista, sillä kyse on pitkälti samankaltaisista arvostelmista (ks. luku 5).

²³ Esim. Falvey & Owensin (1994).

tiedosta ja pyrkii osoittamaan, että itsetietoa koskevat vaihtoehtoiset, tietoa kyseenalaistavat tilanteet ovat normaalisti epärelevantteja. Goldbergin mukaan tiedon erotettavuusehdon soveltaminen cogitomaisille arvostelmille on kuitenkin ”dialektisesti epävakaa” ratkaisu. (Mt., 307.)

Goldberg kehittää ajatuskokeen, jossa filosofian opiskelija Sam on lukenut Burgen artikkelin ”Individualism and Self-Knowledge” (1998), jossa hän esittelee perusitsetiedon, sillä Sam on kiinnostunut anti-individualismin episteemisistä seurauksista. Kun hän tekee cogitomaisen arvostelman *W*, hänellä on reflektiivinen ymmärrys arvostelman itseverifioivasta luonteesta, ja hänellä on reflektiiviset perusteet uskoa, että arvostelma on tosi. Ja koska tiedämme, että cogitomaiset arvostelmat ovat itsensä verifioiva, niin *W* on välttämättä tosi. Hän siis tekee arvostelman, jonka totuus on taattua, ja Sam ymmärtää, millä perusteella totuus on taattua. Hän on siis varsin erinomaisessa tilanteessa arvostelman suhteen. Goldbergin mukaan vaikuttaisikin siltä, että minkä tahansa järkevä teorian tiedosta pitäisi hyväksyä, että arvostelma *W* on tietoa. (Goldberg 2006, 307–309.)

Kuvitellaan, että Sam vaihdettaisiin hitaasti toisenlaiseen tilanteeseen siten, että hänen arvostelmansa sisältö muuttuisi eikä hän pystyisi erottamaan tilanteita toisistaan. Nyt erotettavuusehdon mukaan hänen cogitomainen arvostelmansa ei olisikaan tietoa siitä huolimatta, että arvostelman totuus on taattu, ja Sam itse ymmärtää tämän. Goldbergin mukaan tämä olisi absurdia, sillä Sam on tehnyt arvostelmat tietoisesti. Tällaista tilannetta tulisikin käyttää itse asiassa perusteena tiedon erotettavuusehdon kieltämiseen. (Mt., 309–310.)

Onko Goldbergin argumentti kuitenkin kehämäinen? Diskriminaatioargumentissa on tarkoitus näyttää, että subjektilla voi olla luotettavia arvostelmia, jotka eivät kuitenkaan ole tietoa, sillä subjektilla ei ole kykyä erottaa. Voiko siihen vastata, että kyseisten arvostelmien pitäisi itse asiassa olla tietoa, ja jos vaikuttaa, etteivät kyseiset arvostelmat täytäkään tiedon kriteerejä, niin sen pahempi diskriminaatioargumentille? Goldberg väittää, että riippumatta siitä ajattelemmeko, että Samin uskomus on tietoa, hänen episteeminen tilanteensa on poikkeuksellisen vankka, ja diskriminaatioargumentin esittäjän tulisi perustella, miksei Samilla olisi tietoa. Olisi mahdollista kommentoida, että ehkä Samilla on ”metakognitiivista tietoa”: hän tietää, että hänen cogitomainen arvostelmansa on tosi, mutta itse arvostelma ei silti ole tietoa. Tämä olisi Goldbergin mukaan kuitenkin äärimmäisen epäuskottava kanta. Burge argumentit luettuaan Sam tietää, että kaikki cogitomaiset arvostelmat ovat tosia, ja lisäksi hän tietää esittävänsä cogitomaisen arvostelman; tehdessään arvostelman subjekti ajattelee sen sisältämää ajatusta ja yhdistää sen itseensä. Se että arvostelman totuus on taattu

yhdistettynä siihen, että subjekti ymmärtää reflektiivisesti ”takauksen” perustan, tekee arvostelmasta tietoa – siitä huolimatta, että subjektilla ei ole kykyä erottaa. (Mt., 308–310.)

Goldbergin mukaan tosilla uskomuksilla ajatellaan yleensä olevan jonkinlainen positiivinen, ”totuutta indikoiva” episteeminen asema. Se, mikä tämä asema tarkalleen ottaen on, on kiistanalaista. Relevanttien vaihtoehtojen käsitys tiedosta tarjoaa erään vastauksen, mutta Goldbergin mukaan cogitomaisten arvostelmien ilmaisema itsetieto tarjoaa itseasiassa vastaesimerkin tällaiselle vastaukselle. Goldbergin esimerkissä subjektilla on tietoa, vaikkei subjekti pysty erottamaan relevantteja vaihtoehtoja toisistaan, mikä tarkoittaa, ettei tietäminen edellytä kykyä erottaa. Goldbergin mukaan käsityksen episteemisestä asemasta tulisikin olla sellainen, että tällaiset tilanteet mahtuvat siihen. (Mt., 309–306.)

7. Strategioiden arviointia

Burgen vastaus vaikuttaa osoittavan, että ainakin jonkinlaista itsetietoa on mahdollista saavuttaa, vaikka anti-individualismi hyväksyttäisiinkin. Tällöin ainakin vahva inkompatibilismi kumoutuu. Hänen argumenttinsa eivät kuitenkaan täysin hälvennä epäilystä, että joitain ongelmia saattaa seurata, mikäli subjekti ei erota ajatustensa sisältöjä niiden relevanteista vaihtoehdoista. Voiko tosiaan olla niin, että tiedämme ajatuksemme, vaikkemme pystyisi erottamaan niiden sisältöjä toisistaan *a priori*?

Jos näin on, niin joudutaan hylkäämään vaatimus siitä, että tietäminen edellyttää kykyä erottaa. Mikäli kompatibilistilla ei ole vaikeuksia hylätä erotettavuusehtoa, niin silloin ainakin osa itsetiedosta, perusitsetieto, olisi turvattu. Burgen teoriassa perusitsetieto on itsensä verifioivaa ja subjektilla on episteeminen oikeus uskoa siihen, mikä toimii esimerkkinä siitä, että omien mielentilojensa sisällöistä on mahdollista saavuttaa *a priori* tietoa.

Perusitsetieto on kuitenkin varsin erityislaatuinen tapaus itsetiedosta, ja mikäli itsetietoa halutaan selittää tarkemmin, joudutaan nojaamaan johonkin kattavampaan itsetiedon teoriaan. Burgen oma näkemys perustuu sille, että omista mielensisällöistä saatu tieto on varsin erilaista kuin esimerkiksi havaintotieto, eikä burgelaisessa itsetiedossa synny suurta kuilua tiedon ja sen kohteen välille. Jos haluaa säilyttää Burgen vastauksen saavutusongelmaan, niin teorian on myös oltava sellainen, jossa ei synny kuilua ensimmäisen asteen ja toisen asteen ajatuksen välille, ja joka ei kohtele itsetiedon sisältöä samaan tapaan kuin havaitsijasta erillään olevaa havainnon kohdetta. Näin ollen ainakin

sisäisen aistin teoriaa tai muita empiristisiä teorioita voi olla hyvin vaikeaa sovittaa burgelaiseen strategiaan vastata saavutusongelmaan.

Burgen strategiaa voikin arvioida myös sen mukaan, sitoutuuko se sellaiseen käsitykseen itsetiedosta, joka on uskottava. Burgelainen itsetieto on lähestymistavaltaan rationalistisempi, ja Burge on korostanutkin itsetiedon roolia kriittiselle järjenkäytölle. Hänen argumenttinsa omia mielentiloja koskevien arvostelmien episteemiselle oikeudelle muistuttaa eräänlaista transsendentaalista argumenttia: Koska ihmiset pystyvät ainakin toisinaan kriittiseen järjenkäyttöön, niin meidän on kyettävä arvioimaan perusteitamme perusteina, joten meillä on siis oltava episteemisiä perusteita omia mielentilojamme koskeville uskomuksille. Omia mielentiloja koskevien arvostelmien episteeminen peruste on siis peräisin asemastamme kriittisinä järjenkäyttäjinä, eikä se riipu ympäristöstä. (Burge 1996, 98–101.)

Jos katsoo, että uskottavin teoria itsetiedosta ei sovellu Burgen tapaan vastata saavutusongelmaan, niin tämä saattaa aiheuttaa ongelmia koko Burgen strategialla. Burgen vastaus esimerkiksi Boghossianin muistia koskeviin argumentteihin on nojautunut muistin sisällön säilyvyyteen, mikä tarkoittaa yhtä teoreettista sitoumusta, jonka burgelainen kompatibilisti saattaa myös joutua hyväksymään. Lisäksi burgelaisen strategian kääntöpuolena on se, että vastauksessa kielletään episteemisen läpinäkyvyyden teesi. Silloin siis hyväksytään, että vaikka ajatteleekin jotain ajatuksen sisältöä, niin ei välttämättä pysty kertomaan *a priori*, onko sisältöä identtinen vai eroava jonkin toisen sisällön kanssa. Tällöin saatetaan joutua ongelmiin rationaalisuuden kanssa: jos en kykene tunnistamaan ovatko mielentilojeni sisällöt eroavia vai identtisiä, niin eikö ole täysin mahdollista, että minulla on ristiriitaisia uskomuksia, joiden ristiriitaisuutta en pysty edes huomaamaan?

Esimerkiksi jos *S* ajattelee Maassa, että ”vesi on kotiseudullani usein juomakelvotonta”, ja hitaan vaihtamisen jälkeen useita päiviä myöhemmin Kaksoismaassa, että ”neste, jota join eilisen juoksulenkin jälkeen, oli vettä”, niin *S* voisi päätellä seuraavaksi, että ”Neste, jota join eilisen juoksulenkin jälkeen, on kotiseudullani usein juomakelvotonta”. Tällöin *S* kuitenkin virheellisesti samaistaa veden ja kaksoisveden, eikä päättely ole pätevää. Kaksoisvesi ei ole *S*:n kotiseudulla usein juomakelvotonta. Jos hyväksymme, että itsetieto ei ole episteemisesti läpinäkyvää, se saattaa muodostaa uhan subjektin rationaalisuudelle mahdollisuudelle kriittiseen järjenkäyttöön. (Kallestrup 2012, 149–150.)

Muistia koskevan argumentin lisäksi Burge on vastannut myös rationaalisuuteen liittyvään ongelmaan korostamalla sisällön säilyvyyttä. Jos *S*:n muisti toimii kunnolla, niin hänellä on episteeminen oikeus luottaa muistiinsa, joka säilyttää uskomusten sisällön myös deduktiivisessa päättelyssä. *S* ajattelee molemmissa tapauksissa samaa ainetta: vettä. Se, että kaksoisvesi on kausaalinen syy sille, että hänellä on uskomus siitä, että hän joi juoksulenkin jälkeen vettä, ei tarkoita, että uskomus koskisi kaksoisvettä. Jotkin ympäristön seikat voivat aiheuttaa *S*:lle jonkin uskomuksen, vaikkeivat määrittäisikään uskomuksen sisältöä. *S*:n uskomus ”Neste, jota join eilisen juoksulenkin jälkeen, oli vettä” on siis epätosi, eikä uskomuksen ”vesi” viittaa veteen vaan kaksoisveteen. Kompatibilisti voikin kysyä: miten mielentilojen sisällöt voisivat muuttua, kun subjektia vaihdetaan Maasta Kaksoismaahan ilman, että ne vaihtuvat myös päättelyssä? Miksi *S*:n päätelmät koskisivat vettä Kaksoismaassa? (Kallestrup 2012, 152.)

Jotta episteemisen läpinäkyvyyden hylkäävä kompatibilisti ei joudu ongelmiin rationaalisuuden kanssa, hän saattaa siis joutua kannattamaan sisällön säilymistä subjektin muistissa – ellei hän vastaa kritiikkiin jollain toisella tavalla. Toisaalta episteemisen läpinäkyvyyden kieltäminen voi aiheuttaa ongelmia seurausongelmaan vastatessa. Jos kompatibilisti hyväksyy, että subjekti tietää *a priori*, että hänen mielentilojensa sisällöt ovatkin Kaksoismaassa erilaisia kuin aiemmin Maassa, niin inkompatibilistin voi olla helppoa argumentoida, että silloin subjekti pystyy päättelemään jotain, mitä hänen ei pitäisi pystyä tietämään *a priori*. Jos hän esimerkiksi tietää *a priori*, että hänen mielentilansa koskevat vettä eivätkä kaksoisvettä, niin pystyykö hän silloin päättelemään, että hänen nesteensä, jota hänen ympäristössään on ja johon hänen uskomusten sisällöt viittaavat, on vettä eikä kaksoisvettä? Seurausongelmaan liittyvät inkompatibilistiset argumentit ovat varsin monitahoisia ja niiden menestys riippuu usein siitä, mitä anti-individualistisen teorian ajatellaan pitävän sisällään. Vaikuttaa siltä, että se, minkä strategian kompatibilisti valitsee saavutusongelmaan vastatessa, saattaa rajata myös seurausongelmaan käytettävissä olevia ratkaisuja.

Burgelainen strategia siis hylkää episteemisen läpinäkyvyyden teesin eikä vaadi tietämiseltä kykyä erottaa. Brown taas ei halua luopua siitä, että tietäminen todella vaatii kykyä erottaa, ja hän argumentoikin, että Burgen vastaus on siksi riittämätön. Brownin oma strategia on kiistää se, että ajatuskokeen vaihtoehdot ovat normaalisti relevantteja. Osoittaakseen tämän Brown hyödyntää Evansin näkemyksiä siitä, mihin ajatusten sisällöt voivat ylipäättään perustua. Brownin mukaan hänen vastauksensa sopii myös niille, jotka haluavat pitää kiinni siitä, että tietäminen edellyttää kykyä erottaa. (Brown 2004, 135–137.) Ajatus siitä, että tietäminen vaatii aina myös kykyä erottaa, ei kuitenkaan ole sekään ongelmaton. Goldberg on esimerkiksi argumentoinut, ettei tiedon

erotettavuusehdosta tarvitsekaan pitää kiinni, ja Burgen esittelemät cogitomaiset arvostelmat toimivat tästä esimerkkinä. Goldberg on kritisoinut Brownin strategiaa myös siitä, että se epäonnistuu säilyttämään sellaisen ydinajatuksen, joka kompatibilistisen teorian tulisi säilyttää. (Goldberg 2006, 310–311.)

Luvussa 6.5 esittelin Goldbergin argumentteja sille, että Brownin väitteistä huolimatta Burgen vastaus ei ole riittämätön. Goldberg väittää myös, että vaikka Brownin strategia saavutusongelmaan olisikin perusteltu, Brownin oma vastaus on silti lopulta liian myöntäväinen. Brown nimittäin hyväksyy, että on olemassa joitain eksoottisia tilanteita, joissa tietoa kyseenalaistavat tilanteet ovat relevantteja, ja tällöin anti-individualismi poissulkee subjektin tiedon omista senhetkisistä mielentiloista. (Goldberg 2006, 311.)

Brownin mukaan myönnytys on vähäpätöinen, sillä tilanteet eivät ole yleensä relevantteja, mutta Goldberg on toista mieltä. Hänen mukaansa saavutusongelman keskeisenä huolena ei ole, että anti-individualismi tekee itsetiedon epäonnistumisesta liian yleistä, vaan se, että anti-individualismi ylipäänsä altistaa itsetiedon aseman ulkoisten seikkojen armoille. Yksilön ulkopuolisen ympäristön muutosten ei tulisi koskaan häiritä ei-empiirisen tiedon saavuttamista omista ajatuksista. Tämä on kuitenkin juuri se intuitiivinen ajatus, jossa Brownin vastaus antaa periksi, ja siksi se on liian myöntäväinen kanta sellaisille inkompatibilisteille ja kompatibilisteille, jotka haluavat säilyttää tämän intuitiivisen ajatuksen. Goldbergin mukaan Burgen perinteinen vastaus säilyttää tämän intuitiivisen ajatuksen, sillä itsensä verifioivat, omia mielensisältöjä koskevat arvostelmat soveltuvat poikkeuksetta kaikkiin konteksteihin. (Goldberg 2006, 311.)

Brownin ehdottama vastaus herättääkin kysymyksiä siitä, miten kompatibilistinen hänen vastauksensa lopulta on. Hitaan vaihdon ajatuskokeessa oletetaan, että eri vaihtoehtoiset tilanteet ovat vaihdon kohteena olevalle henkilölle todellisia ja että ne muuttavat ajatusten sisältöjä. Onko silloin uskottava puolustus väittää, etteivät vaihtoehtoiset tilanteet ole *normaalisti* relevantteja? Tarkoittaako tämä, että anti-individualismi ja etuoikeutettu pääsy ovat ”normaalisti yhteensopivia”, mutta toisinaan epänormaaleissa olosuhteissa ei pystytäkään saavuttamaan tietoa omien ajatusten sisällöistä? Se, että osoittaa, etteivät vaihtoehtoiset tilanteet ole normaalisti relevantteja, ei varsinaisesti ole sama asia kuin osoittaa, etteivät vaihtoehtoiset tilanteet ole relevantteja. Lisäksi Brown joutuu tunnustamaan, että hänenkin strategiansa tuottaa singulaarisen anti-individualismin tapauksessa tilanteita, joissa subjekti ei pysty erottamaan omia mielensisältöjään niiden normaalisti relevanteista vaihtoehdoista. Brown katsoo tästä huolimatta, että hänen vastauksensa saavutusongelmaan sellainen, joka tyydyttää

myös niitä, joiden mukaan tieto edellyttää kykyä erottaa. Brown vaikuttaa kuitenkin antavan periksi kompatibilismissaan, mikä tarkoittaa, ettei Brownin strategia välttämättä onnistu siinä, mitä siltä odotetaan.

Argumentoidessaan, että anti-individualistiset teoriat ja etuoikeutettu pääsy ovat yhteensopivia Brown sitoutuu monenlaisiin mielenfilosofisiin ja epistemologisiin näkemyksiin. Hän tarvitsee Evansin ”tunnistamiseen perustuvien ajatusten” ja ”havaintoon perustuvien ajatusten” käsitteitä kiistääkseen vaihtoehtojen olevan normaalisti relevantteja. Vaikka hän väittää, ettei strategia ole riippuvainen Evansin anti-individualismista, jää epäselväksi voisiko se todella toimia ilman Evansin teoriaa. Lisäksi Brownin vastaus sosiaalisen anti-individualismin ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopivuudesta nojautuu oletuksiin siitä, miten kieliyhteisöt toimisivat hitaan vaihtamisen tapauksessa, ja siitä, miten merkitykset muuttuisivat. Tässä Brownin argumentti jää varsin pitkälti sen varaan, pitääkö lukija olettamuksia uskottavina. Hän tuntuu myös ohittavan sen, että uudelle kielialueelle muuttaminen ja kielen omaksuminen on tosiasiallisesti hyvin yleistä. Esimerkiksi amerikkalaisen ja brittiläisen kielialueen välinen kanssakäyminen on varsin runsasta, ja vaikuttaa kohtuuttomalta vaatia, että jopa puolten kielialueen asukkaista pitäisi olla hitaita vaihtajia, jotta tilanne olisi normaalisti relevantti. Eikö se riitä, että tuhannet kansalaiset asuvat nykyään eri maissa?

Ylipäänsä Brownin asettamat ehdot ajattelulle ovat varsin ankarat. Vaikuttaa siltä, että Brown teoria eroaa melkoisesti muista anti-individualisteista näkemyksissään. Esimerkiksi luonnonlajianti-individualismia ja kaksoistilanteita kommentoidessaan hän sitoutuu kantaan, joka on jo varsin kaukana esimerkiksi Putnamin (1975) esittämistä ajatuksista Kaksoismaa-ajatuskokeen suhteen. Brown ajattelee, että jotta yksi ihminen voi ilman kieliyhteisöään ajatella jotain luonnonlajia, hänen on kyettävä tunnistamaan se kaikista relevanteista vaihtoehtoista, mikä on varsin vastakkaista sille, mitä monet anti-individualistit ovat ajatelleet. Anti-individualismiin kuuluu varsin olennaisesti ajatus siitä, että puhuakseen esimerkiksi kullasta ei tarvitse pystyä tunnistamaan kultaa tai tietää kullasta juuri mitään. Sen sijaan Brownin asettamilla ehdoilla hyvin harva pystyy edes ajattelemaan kultaa muutoin kuin kuvauksen avulla. Ainoastaan asiantuntijat pystyvät tunnistamaan kullan muista relevanteista vaihtoehtoista, mutta luonnonlajianti-individualismin kannalta olisi varsin erikoista ajatella, että ainoastaan asiantuntijoilla on ajatuksia kullasta, jotka eivät perustu kuvaukselle.

Brownin tarjoaa omaa vastaustaan saavutusongelmaan erityisesti siksi, että toisin kuin Burgen strategia, hänen strategiansa soveltuu myös heille, jotka haluavat pitää kiinni tiedon erotettavuusehdosta, ja joille luotettavuuden painottaminen ei riitä. Brownin mukaan hänen

strategiansa siis vastaa paremmin diskriminaatioargumenttiin, mutta toisaalta hän väittää, että molempia strategioita voidaan käyttää omissa konteksteissaan ja strategiat tukevat toisiaan. Kompatibilisti voi Brownin strategialla väittää, että hitaan vaihtamisen tuomat vaihtoehdot eivät ole relevantteja, ja vaikka ne olisivatkin relevantteja, niin Burgen strategian mukaan omia mielentiloja koskevat arvostelmat ovat silti luotettavia ja siksi tietoa. Mikäli ei sitoudu erottamisen kykyyn, vaan haluaa korostaa itsetiedon luotettavuutta, voi nojautua Burgen strategiaan, mutta niille, jotka vaativat tietämiseltä kykyä erottaa, Brown tarjoaa omaa strategiaansa. (Brown 2004, 154–155.)

Mutta ovatko Brownin ja Burgen strategiat tällä tavalla yhteensopivia? Voivatko ne muodostaa koherentin ”kaksihaaraisen argumentin” inkompatibilismia vastaan? Kysymys on mielenkiintoinen, sillä vaikka Brown olisi kompatibilismissaan samalla kannalla kuin Burge, niin mikäli osoittautuukin, etteivät strategiat ole yhteensopivia, niin kompatibilistin on päätettävä, kumman strategian hän valitsee. Jos strategiat ovat keskenään ristiriitaisia, niin olisi älyllisesti epärehellistä käyttää molempia strategioita kompatibilismin puolustamiseen. Brownin strategian valitsijan on siis perusteltava, miksi Brownin strategia tulisi valita Burgen strategian sijaan. Yhtäältä Brownin strategia kykenee ottamaan huomioon tiedon ja erottamisen kyvyn varsin intuitiivisen yhteyden, mutta toisaalta se, miten kompatibilistinen Brownin vastaus lopulta on, vaikuttaa kyseenalaiselta. Strategioiden yhteensopivuutta on syytä epäillä, sillä Brown nojaa paljon Evansin näkemyksiin, ja Evansin näkemyksen itsetiedosta ja viittaamisesta ovat varsin erilaiset kuin Burgella.

Toisaalta kompatibilistin ei välttämättä tarvitse sitoutua kumpaankaan strategiaan. Burgen ja Brownin vastausten kaltaisten strategioiden lisäksi saavutusongelman ratkaisemiseen on esitetty myös toisenlaisia strategioita. On esimerkiksi argumentoitu, että diskriminaatioargumentin on lopulta itsensä kumoava. Jos hyväksyy anti-individualismin, ei voi kieltää itsetietoa ja olla oikeutettu hyväksymään argumentin premissit. Skeptiset argumentit hitaan vaihdon ajatuskokeesta olisivat siten epäkoherentteja. Lisäksi muutkin kuin Goldberg ovat olleet Burgen kanssa samaa mieltä siitä, että itsetieto on erilaista kuin havaintotieto, eikä siinä tarvitse tunnistaa mitä ajattelee. Monenlaisia tunnistamisen kyvyn vastaisia teorioita on kehitelty, ja jotkut niistä tukeutuvat agentialistisiin tai ekspressivistisiin näkemyksiin itsetiedosta. (Parent 2017, luku 3.)

8. Lopuksi

Tässä työssä olen esitellyt anti-individualismin ja etuoikeutetun pääsyn yhteensopivuuteen liittyvää keskustelua saavutusongelmaan liittyen. Työn alussa esittelin anti-individualismin filosofista taustaa ja sitä miten semanttisesta eksternalismista päädytään anti-individualistiseen näkemykseen mielentiloista. Määrittelin anti-individualismin, ja esittelin erilaisia anti-individualistisia teorioita. Anti-individualismin lisäksi toin esille, millaisia näkemyksiä itsetietoon liittyy: mikä mahdollisesti tekee itsetiedosta erityislaatuista tai omia mielentiloja koskevista arvostelmistamme episteemisesti etuoikeutettuja. Lisäksi esittelin joitain keskeisiä teorioita itsetiedon luonteesta ja sen perustasta.

Luvussa 4 käsittelin inkompatibilistisia argumentteja ja keskityin erityisesti saavutusongelmaan liittyviin kysymyksiin. Esittelin hitaan vaihtamisen ajatuskokeen ja sitä hyödyntävän diskriminaatioargumentin. Analysoin, millaisista askelista diskriminaatioargumentti koostuu ja millaisia vaihtoehtoja kompatibilistilla on vastatessaan diskriminaatioargumenttiin.

Tutkielmani aiheena on strategiat, joilla saavutusongelmaan ja diskriminaatioargumenttiin vastataan, ja ensimmäisenä esittelin Tyler Burgen vastauksen. Lisäksi esittelin joitain kritiikkejä, joita Burgen vastaukselle on osoitettu, ja käsittelin, millaisiin näkemyksiin burgelainen strategia varsinaisesti sitoutuu. Tämän jälkeen esittelin Jessica Brownin näkemyksiä itsetiedon luotettavuudesta ratkaisuna diskriminaatioargumenttiin ja hänen oman strategiansa. Esittelin Brownin vasta-argumentit diskriminaatioargumentille eri anti-individualistisiin teorioihin liittyen ja lisäksi Sanford Goldbergin kritiikkiä Brownin vastaukseen.

Strategioita arvioidessa tuli ilmi, että Burgen strategian vahvuus on se, että se pystyy esittämään varsin uskottavan tapauksen apriorisesta itsetiedosta, jonka asemaa eivät horjuta muutokset subjektit ympäristössä. Toisaalta Burgen strategiassa kompatibilisti saattaa joutua hylkäämään teesin mielentilojen episteemisestä läpinäkyvyydestä ja sitoutumaan tietynlaisiin näkemyksiin sisällöstä ja itsetiedon luonteesta. Brownin strategian taas on tarkoitus soveltua niillekin, jotka haluavat pitää kiinni siitä, että tietäminen edellyttää kykyä erottaa. Brownin vastaus vaikuttaa kuitenkin antavan kompatibilismissaan periksi, ja subjektin ulkoiset olosuhteet voivat joissain tapauksissa vaikuttaa etuoikeutetun pääsyn mahdollisuuteen. Lisäksi Brownin näkemykset anti-individualismista eivät kaikilta osin vaikuta olevan anti-individualismin hengen mukaisia.

Kompatibilismin uskottavuutta arvioitaessa on myös huomattava, että niitä argumentteja, joiden mukaan anti-individualismin hyväksyminen johtaa siihen, että etuoikeutetun pääsyn avulla olisi mahdollista tietää yksilön ulkoista maailmaa koskevia seikkoja *a priori*, ei tässä tutkielmassa juuri käsitelty. Itsetiedon ja anti-individualismin yhteensopivuutta ratkaistaessa on lisäksi huomioita myös seurausongelmaan liittyvät inkompatibilistiset argumentit. Se, mikä strategia valitaan ja miten edellä mainittuihin kysymyksiin vastataan, saattaa vaikuttaa myös siihen, mitä vaihtoehtoja kompatibilistilla on käytettävissään seurausongelmaan vastatessa. Kompatibilismin puolustajan olisi siis syytä tarkastella sitä, miten kehitellä strategia, joka sopii sekä saavutusongelman seurausongelman ratkaisuun. Tässä työssä jäi myös selvittämättä, ovatko Brownin ja Burgen strategiat todella yhteensopivia keskenään. Mikäli Burgen ja Brownin strategiat ovat keskenään ristiriidassa, niin kompatibilistin on valittava, kumpi strategia on uskottavampi.

Lopulta eri strategioita arvioiduttua huomataan, että anti-individualismin ja itsetiedon yhteensovittaminen nostaa esiin erilaisia kysymyksiä siitä, mitä tietämiseltä ylipäänsä edellytetään. Onko esimerkiksi tiedon erotettavuusehto edes sellainen vaatimus, jota pitäisi säilyttää? Lisäksi kysymys yhteensopivuudesta pakottaa ottamaan kantaa siihen, miten itsetieto varsinaisesti selitetään, ja täsmentämään, miten anti-individualistiset teoriat toimivat tilanteissa, joissa sisältöä määrittävät seikat muuttuvat subjektin huomaamatta. Kysymykseen anti-individualismin ja itsetiedon yhteensopivuudesta voi siis tuskin löytyä yksinkertaista vastausstrategiaa, sillä aiheena oleva ongelma kytkeytyy samanaikaisesti moniin filosofisiin kysymyksiin tiedosta, viittaamisesta ja mielentiloista.

Kirjallisuus

Bird, Alexander & Tobin, Emma (2018), "Natural Kinds", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2018 Edition), toim. Edward N. Zalta.

URL: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2018/entries/natural-kinds/>

Boghossian, Paul (1997), "What the Externalist Can Know A Priori", *Proceedings of the Aristotelian Society* 97, 161–175.

Boghossian, Paul (1998), "Content and Self-Knowledge", teoksessa *Externalism and Self-Knowledge*, toim. Peter Ludlow & Norah Martin, 149–174. Stanford: CSLI Publications.

- Brown, Jessica (1995), “The Incompatibility of Anti-Individualism and Privileged Access”, *Analysis* 55 (3), 149–156.
- Brueckner, Anthony (1992), “What an Anti-Individualist Knows A Priori”, *Analysis* 52 (2), 111–118.
- Burge, Tyler (1998), “Individualism and Self-Knowledge”, teoksessa *Externalism and Self-Knowledge*, toim. Peter Ludlow & Norah Martin, 111–127. Stanford: CSLI Publications.
- Burge, Tyler (1996), “Our Entitlement to Self-Knowledge”, *Proceedings of the Aristotelian Society* 96, 91–116.
- Burge, Tyler (2007) “Individualism and the Mental”, teoksessa *Philosophical essays, volume 2: Foundations of Mind*, 100–150. Oxford: Clarendon Press.
- Davies, Martin (2000), “Externalism, Architecturalism, and Epistemic Warrant”, teoksessa *Knowing Our Own Minds*, toim. Wright, Crispin; Smith B, & Macdonald, Cynthia, 321–363. Oxford: Clarendon Press.
- Descartes, René (2003), “Filosofian periaatteet”, teoksessa *Teokset III*. Suomennos Mikko Yrjönsuuri, Jari Kaukua, Sami Jansson ja Tuomo Aho. Helsinki: Gaudeamus. (Alkuteos *Principia Philosophiæ* 1644)
- Devitt, Michael (1981), *Designation*. New York: Columbia University Press.
- Dretske, Fred (1981), *Knowledge and the Flow of Information*. Massachusetts: MIT Press.
- Evans, Gareth (1982), *The Varieties of Reference*, toim. John McDowell. Oxford: Clarendon Press.
- Falvey, Kevin & Owens, Joseph (1994), “Externalism, Self-Knowledge, and Skepticism”, *Philosophical Review* 103, 107–137.
- Gertler, Brie (2003), “Introduction”, teoksessa *Privileged Access: Philosophical Theories of Self-Knowledge*, toim. Brie Gertler. Aldershot: Ashgate Publishing.

- Gertler, Brie (2015), “Self-Knowledge”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2015 Edition), toim. Edward N. Zalta.
URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2015/entries/self-knowledge/>
- Goldberg, Sanford (2006), “Brown on Knowledge and Discriminability”, *Pacific Philosophical Quarterly* 87 (3), 301–314.
- Goldberg, Sanford (2015), “Introduction”, teoksessa *Externalism, Self-Knowledge, and Skepticism: New Essays*, toim. Sanford Goldberg. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goldman, Alvin I. (1976), “Discrimination and Perceptual Knowledge”, *Journal of Philosophy* 73 (20), 771–791.
- Kallestrup, Jesper (2012), *Semantic Externalism*. Routledge.
- Kripke, Saul (1980), *Naming and Necessity*. Oxford: Blackwell.
- Lau, Joe & Deutsch, Max (2014), “Externalism about Mental Content”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2014 Edition), toim. Edward N. Zalta.
URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/content-externalism/>
- Ludlow, Peter (1998), “Externalism, Self-Knowledge, and the Prevalence of Slow-Switching” teoksessa *Externalism and Self-Knowledge*, toim. Peter Ludlow & Norah Martin, 225–230. Stanford: CSLI Publications.
- McKinsey, Michael (1991), “Anti-Individualism and Privileged Access”, *Analysis* 51 (1), 9–16.
- Parent, Ted (2017), “Externalism and Self-Knowledge”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2017 Edition), toim. Edward N. Zalta.
URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2017/entries/self-knowledge-externalism>
- Putnam, Hilary (1975), “The Meaning of ‘Meaning’”, teoksessa *Minnesota studies in the philosophy of science 7: Language mind and knowledge*, toim. Keith Gundarson, 131–193. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Russell, Bertrand (1905), “On Denoting”, *Mind* 14 (56), 479–493.

Warfield, Ted (1998), “Externalism, Privileged Self-Knowledge, and the Irrelevance of Slow Switching”, teoksessa *Externalism and Self-Knowledge*, toim. Peter Ludlow & Norah Martin, 231–234. Stanford: CSLI Publications.